

EUGLENA

PB-PP|B-37037
BELGIE(N)-BELGIQUE

JAAR 45
GANG
NR. 3

BEDREIGDE ZOET- WATERFAUNA 11-12

AGROBIODIVERSITEIT 18-21

EACOP 22-24

SAVE DONDERBERG 25-26

INTERNATIONAAL TREINEN 27-30

LENTE 2025

DRIEMAANDELIJKS NATIONAAL TIJDSCHRIFT VAN JNM

JNM

JE BEESTIGSTE JEUGDBEWEGING

VOORWOORD VAN EEN BOVO

Op een of ander zomerkamp waarop ik leiding gaf, zei Jorn (de levende legende!) al lachend: "Volgens mij word jij ooit eens bovo." Ik lachte het snel weg, maar volgens mij bloosde ik wel. Het was een groots compliment, zeker van Jorn, die zelf bovo was (geweest). Die bovo's, met hun tonnen ervaring en charisma, daar keek ik enorm naar op. Niet dat ik toen de ambitie had om er zelf een te worden, maar Jorn had klaarblijkelijk een zaadje geplant, want kijk, nu zit ik hier toch. Veel gekker dan dit wordt het niet: bovo zijn is het hoogtepunt van een JNM-carrière. Bovo zijnde is dit dan ook het ideale moment om me al starend in de verte te verliezen in melancholie.

Het begon allemaal in de afdeling Brugge, waar de zevenjarige ik en mijn twee oudere broers zo ongeveer de helft van het ledenbestand vormden. Ik vond dat eigenlijk wel tof, een kleine afdeling. Het was rustig, interessant en ook wel een beetje vaag hier en daar, maar ik amuseerde me. Ik herinner me nog een nachtelijke fietsexcursie, waarop ik voor het eerst reetjes had gezien, vleermuizen had gehoord en toch een beetje schrik had toen een leiding al 'oehoe'-end een uil uitdaagde, die na elke roep van steeds dichterbij en in een steeds hogere toon antwoordde. Spannend, tot de uil doorhad dat we geen concurrenten, maar mensen waren, en er lichtjes gefrustreerd en met één laatste roep vandoor vloog. We keken nog wat naar de open sterrenhemel – echt prachtig, weg van de lichtvervuiling van 't stad – en ik verbrandde mijn tong aan de hete chocomelk. Ik weet niet waarom precies deze herinnering me zo is bijgebleven. Er zijn er talloze: stiekem frietjes gaan eten op Ininatuurvierdaagse, een hele dag luilekkeren in de Plantentuin van Meise, vele en vele zomerkampen, als doop tot gewoon lid vijf lepels in hoog gras moeten zoeken (tot na een kwartier bleek dat er maar vier lepels waren), mijn eerste echte activiteit als leiding (over lieveheersbeestjes), 'verdwalen' tijdens een minnachtspel op BAC, mijn eerste zomercongres, de bedanking van een ouder, een van de beste weken van mijn leven beleven op HAC ... Er is zoveel om uit te kiezen! Maar terug naar de roots, a.k.a. de afdeling.

Ik kwam in het afdelingsbestuur op een ietwat raar moment, en door de gekke kronkels die het leven soms maakt, werd ik op mijn zestiende afdelingsvoorzitter. Met een bestuur van misschien vier mensen stond dat niet per se op mijn verlanglijst, maar ik vond het belangrijk en besloot er samen met hen voor te gaan. Een beetje wankel in het begin, dat zeker. Maar gaandeweg leer je bij en maak je er iets van. Soms is het ietwat brak en lastig, maar plots is het werkjaar voorbij, en heb je het toch maar gedaan ... Zo ging er een paar jaar voorbij, waarin ik zowat elke functie wel één keer opnam (al dan niet vijf functies tegelijk), waarin er nieuwe leiding bijkwam en andere wegging, waarin ons ledenaantal zo ongeveer explodeerde, waarin er zomerkampen waren, en weekendjes, waarin onze gehele afdeling langzaam maar zeker groeide. En nu, vele turbulenties later, was er plots een jubileumfeest met een honderdtal deelnemers (waaronder Eckhart en Christine), een feest, eten, gezelligheid, oude foto's en beerputten en een persbericht. Ik kan de trots niet onderdrukken als ik kijk naar waar de afdeling nu staat en vanwaar ze komt. Ik wens het alle afdelingen toe om nu of later op de heftigere periodes te kunnen terugkijken met een opgeheven hoofd. Ik wens het jou toe, dat je terugkijkt op je JNM-carrière met trots op wat je allemaal verwezenlijkt hebt. Het klinkt cliché, maar het is wel zo: zonder jou, zonder ons, zou JNM niet bestaan.

Groetjes, Nel

INHOUDSTAFEL

Voorwoord van een bovo 2

NATUURSTUDIE

Waarnemingstelex 4-6

In deze rubriek belichten JNM'ers hun zotste waarnemingen: Warre ontdekte maar liefst vier nieuwe fungi voor ons Belgenlandje, terwijl Raf op zoek ging naar de meidoornspanner.

Winternacht 7-10

Wouter zoekt de duisternis op in de Hoge Venen en bracht de nacht door in het gezelschap van sterren, planeten en de Melkweg.

Zoetwaterfauna bedreigd 11-12

Volgens een nieuw artikel in Nature wordt een kwart van de zoetwaterfauna wereldwijd met uitsterven bedreigd. Ides sprak met Geert De Knijf, een van de auteurs, over waar de problemen precies liggen en wat we eraan kunnen doen.

How to excursie 13-16

De Natuurstudiewerkgroep geeft tips over hoe je een excursie met de afdeling precies aanpakt, van planning tot determinatie: heel handig in aanloop naar het 1000-soortenweekend.

Flora Belgica Wilde cichorei 17

NATUURBEHEER

Agrobiodiversiteit 18-21

Voedselproductie en biodiversiteitsbescherming: het lijken tegenpolen, maar dat hoeft niet zo te zijn. In dit essay legt Raf uit hoe biodiversiteit uit landbouw kan voortvloeien, en waarom landbouw bij biodiversiteit is gebaat.

MILIEU

EACOP 22-24

In Oost-Afrika worden tal van beschermde natuurgebieden bedreigd door de aanleg van wat de langste oliepijpleiding ter wereld moet worden.

Save Donderberg 25-26

In Laken voeren activisten al jarenlang strijd voor het behoud van een waardevol stukje stadsgroen. Gil van JNM Brussel is een van hen.

Internationaal trainen 27-30

Ervaringsdeskundige Tist helpt je met tal van handige adviezen op weg bij reizen via het spoor doorheen Europa.

Klimaattransitie 31

Door dalende prijzen is er geen enkel excuus meer om de overgang naar hernieuwbare energie uit te stellen, stelt Yolan.

JEUGDBOND

Activisme 32-34

Nationaal kort 35

Stuurgroep nieuwe beleidsnota 36-37

Personeel en API's in de kijker 38-39

Lezersbrief 40

Vragen over veganisme 41-42

Ledenuitval 43-44

Congres NJN 45-49

Zomerkampen 50-52

Aankondigingen 53-55

Winkel 56

WAARNEMINGS- TELEX

In deze rubriek komen zeldzame, bijzondere of gewoon leuke waarnemingen van JNM'ers aan bod. Zelf een zotte waarneming te melden? Stuur gerust een mailtje naar euglena@jnm.be en wie weet sta jij in de volgende waarnemingstelex.

VIER NIEUWE FUNGI VOOR BELGIË

TEKST EN FOTO'S DOOR Warre Van Caenegem

PERONOSPORA ARABIDIS-HIRSUTAE

Op een regenachtige vijftiende juni 2025 zag ik tijdens een wandeling met Mihiel in de Hoge Venen een ruige scheefkelk (*Arabis hirsuta*) met verkleurde bladeren. Aan de onderkant van het blad groeide een grijze dons, wat me direct deed denken aan een valse meeldauw (Peronosporales). Na een snelle controle op bladmineerders.be, kwam ik uit op *P. arabidis-hirsutae*. Bij thuiskomst bleek dat onder de microscoop ook te kloppen. Deze soort werd nog niet eerder gerapporteerd in België, en is dus nieuw voor de Belgische funga.

WIJNROOD PORFIERZWAMMETJE (PSEUDOBAEOSPORA PYRIFERA)

Zowel op 2 als op 16 oktober 2024 vond ik kleine donkerpaarse paddenstoeltjes in een schraal grasland bij Zottegem, samen met typische wasplaten, aardtongen, en satijnzwammen. Toen ik ze de eerste keer vond, wist ik niet direct tot welke groep deze paddenstoeltjes behoorden. Met *Fungi of Temperate Europe* kwam ik al snel uit op het geslacht *Pseudobaeospora*, dankzij de donkerpaarse kleur en de berijpte hoed. Microscopie was nodig om de soort te bepalen, en ik kwam al heel snel uit op het wijnrood porfierzwammetje. Dit is de eerste vondst van een soort *Pseudobaeospora* in België. Er

komen zo'n tien soorten voor in Europa, en die zijn allemaal heel zeldzaam. Ze komen voor in schrale, onverstoorde graslanden en bosranden, vaak samen met andere veeleisende paddenstoelen zoals de eerdergenoemde wasplaten.

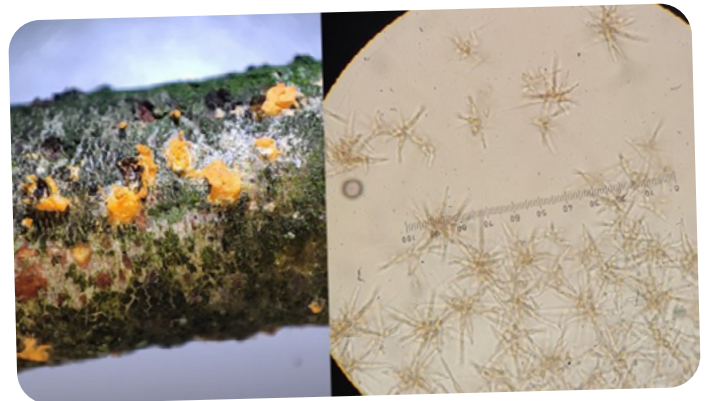
HODOPHILUS PHAEOXANTHUS

Hodophilus is een klein geslacht van voornamelijk somber gekleurde zwammetjes. Het zijn veeleisende en daardoor heel zeldzame soorten die vooral in onverstoorde, schrale graslanden en oud bemoste bosbodems groeien, vaak samen met wasplaten en aardtongen. Historisch werden er zo'n vijftal soorten onderscheiden in Europa, maar de afgelopen jaren is dat aantal verdrievoudigd, met nog een hele hoop soorten die wachten op hun officiële beschrijving. Op 11 november 2025 trok ik samen met Raf, Simon, Simon en Yolan naar het Overbroek bij Gelinden, op zoek naar zeldzame graslandpaddenstoelen. Het begon al te schemeren en het regende lichtjes, iedereen was al terug naar de auto aan het stappen terwijl ik nog op mijn knieën tussen het gras zat te zoeken. Ik vond twee kleine paddenstoeltjes die me deden denken aan de donkere wasplaat (*Hodophilus hymenocephalus*), maar de steel was opvallend geelbruin gekleurd. Voor de zekerheid nam ik ze mee naar huis. Helaas is microscopische determinatie van deze soorten zeer moeilijk door het gebrek aan onderscheidende kenmerken. Gelukkig kon ik deze collectie sequencen. Hieruit bleek ze tot *Hodophilus phaeoxanthus* te behoren, een soort die al gekend is uit Denemarken, Duitsland, Frankrijk, Noorwegen, Rusland, Slowakije en Zweden, en nieuw is voor België. Dit brengt het aantal gekende soorten *Hodophilus* in België op zes.

DIGITODOCHIUM AMOENUM

Op 14 november 2024 trok ik samen met Mihiel naar Brussel, eerst naar de Floréalwijk, gekend dankzij de grote diversiteit aan bijzondere graslandpaddenstoelen, en daarna naar het Zoniënwoud. In het Zoniënwoud vond ik een afgefallen beukentakje met opvallend oranje plekken. Ik wist niet wat dat waren en pakte het takje mee naar huis. Onder de microscoop werd ik verrast door stervormig vertakte conidia (ongeslachtelijke sporen). Ik wist nog steeds niet wat dat waren en plaatste een bericht in een gespecialiseerde Facebookgroep. Ik kreeg snel reactie, waarbij het genus *Digitodochium* werd gesuggereerd. Er zijn slechts vier soorten beschreven in dit genus: twee op bamboe uit China, een op een inheemse beukensoort uit Japan, en een op onze beuk (*Fagus sylvatica*) uit Oostenrijk. De twee soorten uit China zijn enkel gekend van hun geslachtelijke vormen. De soort uit Japan komt specifiek op *Fagus crenata* voor en vormt roze sporenhoopjes, terwijl de soort uit Oostenrijk specifiek op *F. sylvatica* voorkomt en gele tot oranje sporenhoopjes vormt. Gezien deze verschillende substraten, neem ik aan dat het hier gaat om die laatste soort: *Digitodochium amoenum*. Het is de eerste keer dat deze soort in België werd gevonden. Waarschijnlijk is deze soort ook vrij zeldzaam, hoewel het substraat (afgefallen beukentakjes) zeer algemeen is. De sporenhoopjes zijn opvallend oranje gekleurd, waardoor ze heel goed zouden opvallen op de bruine, sombere bosbodem, en dus ook makkelijk waar te nemen zijn. Desondanks dit opvallende uiterlijk duidt de lage rapporteringsfrequentie erop dat deze soort mogelijk zeldzaam is.

MEIDOORNSPANNER (*THERIA PRIMARIA*)

DOOR Raf Vanisterbecq

De meidoornspanner is een iconische nachtvlindersoort. Op zich ziet hij er niet zo speciaal uit – het is maar een simpele, bruine spanner –, maar je moet wel een beetje moeite doen om hem te zien te krijgen. Een van de voornaamste redenen daarvoor is de vliegtijd. Wanneer je je nachtvlinderval zet, zal je meestal geen meidoornspanner vangen. De piek van de meidoornspanner valt immers in januari en februari. Je kan 'm het gemakkelijkst verwarren met de late meidoornspanner (*Theria rupicaprarica*), die iets contrastrijkere kleuren heeft, en i.t.t. wat de naam doet vermoeden, toch ook gewoon in de winter vliegt. De piek ligt weliswaar iets later dan bij de gewone 'meidoornspanner', vandaar de naam.

Een andere reden waarom de meidoornspanner zo moeilijk te vinden is, is gewoon omdat de soort heel zeldzaam is. In Walonië is hij nog redelijk wijdverspreid en plaatselijk ook wel best abundant, maar in onze streken is het een echte zeldzaamheid. In 2015 werd er een populatie ontdekt in Lierde, in de Vlaamse Ardennen, en dat was toentertijd de enige bekende populatie in het gewest. In 2018 kwam daar een populatie in Tervuren bij, sindsdien dikt dat aantal geleidelijk aan. De soort komt dus hier en daar nog wel voor, maar dan wel heel, héél lokaal. Dat terwijl de waardplanten – naast meidoorn zelf zou de meidoornspanner eigenlijk een voorkeur hebben voor sleedoorn – net heel algemeen te vinden zijn in hagen en houtkanten.

©Kurt Geeraerts

vliegen. Mannetjes kunnen dus wel een nieuwe houtkant of haag bereiken, maar de vrouwtjes niet. En met mannetjes alleen sticht je geen nieuwe populatie natuurlijk.

Bij het omhakken van een oude doornhaag kan dus zomaar een hele populatie meidoornspanners worden weggevaagd. In de twintigste eeuw verdwenen veel van de ooit zo alomtegenwoordige hagen

en houtkanten uit ons landschap, en daarvoor werd de meidoornspanner een zeldzame verschijning. In de laatste decennia werden opnieuw meer hagen aangeplant, maar vers geplante hagen zullen in de regel dus niet vanzelf een nieuwe populatie krijgen. Enkel in oude houtkanten en hagen blijft de soort soms nog over.

De afgelopen jaren voerde de Insectenwerkgroep Zuidwest-Brabant (een werkgroep van Natuurpunt) een grote inventarisatie uit van nachtvlinders in onze streek. Deel van dit project waren tal van gerichte zoekacties naar de meidoornspanner langs oude houtkanten. Na jaren volhouden werd uiteindelijk een populatie gevonden in de meidoornhaag die het domein Ter Rijst bij Heikruis (zo'n twintig kilometer van Lierde) begrenst. Ter Rijst ken je misschien van het Bos Ter Rijst, wat beschouwd wordt als de enige wilde groeiplaats van lenteklokje in het gewest. Naast het bos ligt echter ook een kasteeldomein met vijvers, en het is daar dat de meidoornspanner zich al die jaren heeft schuilgehouden, wachtend op een paar Natuurpunters die de populatie zouden ontdekken. Die avond vonden ze uiteindelijk tweeëntwintig mannetjes. Vrouwtjes troffen ze niet aan, maar het grote aantal mannetjes op één haag toont duidelijk aan dat het hier echt gaat om een populatie, en niet om zwervende mannetjes.

Sindsdien wordt de populatie door Natuurpunt regelmatig in het oog gehouden. Ik had het genoeg om afgelopen januari mee te gaan met de Insectenwerkgroep voor een herbezoek, toevallig de avond nadat er een paar kilometer verderop een zwervend mannetje was gevonden. We begonnen met zoeken in een jonger deel van de haag, dat in principe minder goed zou moeten zijn, maar na een tijdje speuren vonden we hier toch ook al een redelijk aantal. Ook in het oudere deel van de haag zaten ze nog steeds, en voor het eerst vonden we ook mannetjes in de haag aan de andere kant van de toegangspoort. In totaal vonden we die avond een kleine veertig vlinders (wat een record is voor Ter Rijst).

Gericht op zoek gaan naar en opvolgen van meidoornspannerpopulaties is belangrijk voor de bescherming van de soort, die als 'bedreigd' staat aangeduid

op de Rode Lijst van macronachtvlinders. Ter Rijst is daar een goed voorbeeld van. In de nabije toekomst zal immers dertig à veertig meter van de haag verdwijnen voor werken waarbij een oude brug in ere hersteld zal worden en de vijvers uitgebreid. De vondst van de nachtvlinder zal die plannen waarschijnlijk niet kunnen dwarsbomen, al zou er een akkoord zijn dat het verloren gegane deel van de haag wel heraangeplant zal worden.

©Kurt Geeraerts

Wanneer jij dit tijdschrift in je handen krijgt, is het wellicht te laat om nog meidoornspanner te gaan zoeken, maar wanneer je je volgende winter verveelt bij gebrek aan interessante natuurstudieobjecten, waarom dan niet eens een zoektocht doen langs oude meidoornhagen in de buurt op zoek naar de meidoornspanner? Je kan er een wezenlijk verschil mee maken voor dit bedreigde insect. Dat bewees de Insectenwerkgroep twee weken na de telling in Ter Rijst weer, door bij Leerbeek, een paar kilometer noordelijker, nog een populatie te vinden, opvallend genoeg weeral in een kort gesnoeide haag en niet in een houtkant, zoals uit de literatuur vooral gekend. Bij jouw zoektocht moet je je dus niet alleen op oude houtkanten focussen, maar zeker ook op meidoornhagen. Welke houtkanten historisch zijn en welke jonger, kan je achterhalen via de lagen 'Houtkanten topokaart 1969 (1952-1969)', 'Houtkanten topokaart 1873 (1860-1873)' en 'Houtkanten Ferraris (1771-1778)' op Geopunt. Veel succes met jouw speurtocht! Er is nog genoeg te ontdekken over deze enigmatische vlinder!

WINTERNACHTWANDELING

In de winter is het over het algemeen een beetje rustiger in de natuur. Insecten, reptielen en andere koudbloedige dieren zijn goed verborgen, de meeste planten zijn in rust, vele vogels zijn gaan vliegen en slaapmuisjes ... ja, die slapen natuurlijk. Je kan wel wintervogels spotten, slapende vleermuizen tellen of naar het buitenland vluchten, maar wij hadden andere plannen. Wij gingen sterrenkijken, en daar heb je eigenlijk niet zoveel voor nodig: enkel een heldere hemel, een warme muts en een thermos warme thee. Een heldere hemel is één ding, maar een ruim vergezicht zonder verstoring van nachtlucht is een ander paar mouwen. Wij trokken richting de Hoge Venen voor een nachtwandeling. Een van de weinige plekjes in ons landje waar kunstlicht ver weg lijkt (maar het zeker niet is).

DOOR Wouter Lauwereys

AVOND

De dagen begonnen langzaam te lengen, maar daar was begin januari nog niet zo veel van te merken. Iets rond 17 uur verdween de zon achter de horizon. Nog even lichtte de hemel kleurrijk op: goudgeel, oranje, rood, een beetje paars en een beetje blauw, zoals een gigantische mannelijke goudfazant eigenlijk. We zouden hier uren van kunnen genieten, maar na een paar minuten was het al voorbij, en meteen een paar graden kouder ook. Naarmate het donkerder werd, werd het ook steeds stiller, de vogeltjes hadden hun laatste liedje gezongen voor vandaag en ook de menselijke drukte leek (eindelijk) weg te sterven.

Nog voor de eerste sterren duidelijk zichtbaar waren, kwamen de maan en een aantal planeten al tevoorschijn. De maan begon in de namiddag al zichtbaar te worden. In tegenstelling tot onze aarde heeft de maan geen fijne, beschermende atmosfeer en een slechtgezinde ruimtesteen kan zomaar een krater slaan op het oppervlak van die ruimtepannenkoek. Die ruwe kraters, de grijze meren en het gebroken reliëf van het maanoppervlak zijn zelfs met het blote oog zichtbaar. Het loont zeker de moeite om eens met een verrekijker te kijken, of, nog beter, met een telescoop, maar die hadden wij niet mee in het veld. Een volledige maancyclus duurt ongeveer een maand, en door af en toe eens naar boven te kijken kan je elke dag die kleine veranderingen opmerken.

Het was nog niet zo lang donker en we konden in het zuidwesten de planeet Venus al spotten. En echt, je kon er niet naast kijken: deze planeet is na de maan het meest heldere lichtpunt aan de nachtelijke hemel, onder een bepaalde hoek doet het zelfs pijn om er lang met de verrekijker naar te kijken, dus dat doe je beter niet (weet ik nu). Na een paar uurtjes is de planeet alweer achter de horizon verdwenen. Relatief dicht bij Venus, slechts een paar miljoen kilometer verder, konden we Saturnus zien. Hoewel de gasplaneet veel groter is, is hij slechts een klein, onopvallend stipje in de schaduw van Venus omdat Saturnus veel verder van de aarde staat. Met een sterrenkijker kan je ook de tot verbeelding sprekende ringen van de planeet bekijken. Nog voor bedtijd, rond 21 uur, was ook deze planeet alweer verdwenen.

Wassende maan en de planeet Venus vroeg in januari 2025 (Wouter Lauwereys)

Een andere opvallende verschijning aan de nachtelijke hemel is de oranje tot koperkleurige planeet Mars. Qua kleur helemaal anders dan de andere hemellichamen en daardoor gemakkelijk te herkennen. Het enige leven dat tot vandaag op de planeet is gevonden (en dat zijn waarschijnlijk aardse eencelligen) kan je net niet met de verrekijker spotten. De ruimtereus Jupiter stond hoger aan de hemel, heeft een opvallende gele kleur en lijkt een klein beetje groter dan de andere planeten (hij is dan ook de grootste planeet van ons zonnestelsel). Net als Saturnus is Jupiter een gasplaneet en staat die zo ver van de aarde (dichter dan Saturnus wel) dat het wel even duurt om er naartoe te vliegen. Als we met onze verrekijker naar deze gele bol keken, konden we met een klein beetje verbeelding ook de vier manen en de "grote rode vlek" op het oppervlak zien. Mars en Jupiter waren heel de nacht te bewonderen.

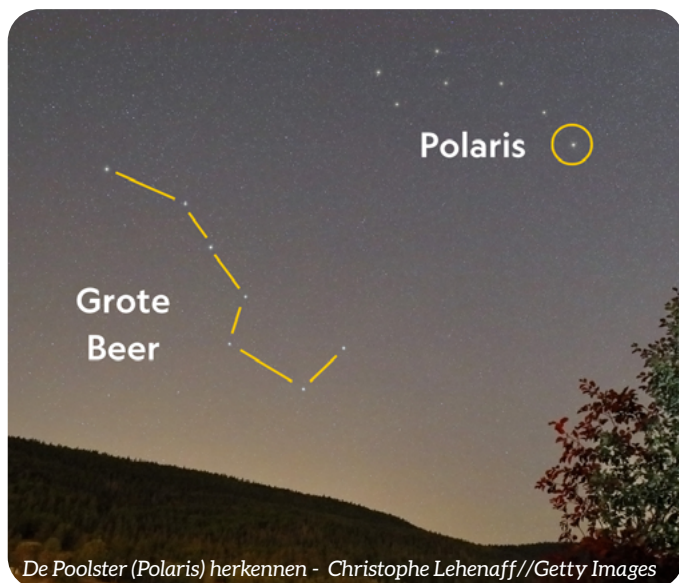
Naast hemellichamen is een heldere winternacht ook geschikt om grotere zoogdieren te spotten, want vele die niet winterslapen of -rusten zijn in de schemering actief, en in het kale landschap zijn die iets makkelijker te zien. Zelfs met een gewone zaklamp zijn we erin geslaagd een groepje reetjes, een humeurige steenmarter en 'iets wat op een huiskat leek' te spotten.

NACHT

Gemiddeld hebben mensen ogen tot twintig minuutjes nodig om volledig aan de 'natuurlijke duisternis' te wennen. Leg die telefoon dus maar aan de kant, want als je even een berichtje wilt beantwoorden, ben je weer stekeblind voor een paar minuten. Het zal je ook wel verbazen hoeveel wij eigenlijk kunnen zien in het donker. Onze ogen zouden onze beste zintuigen moeten zijn en aangezien we 's nachts niet zo veel zien, gaan we meestal gewoon slapen, in tegenstelling tot vele andere zoogdieren die eerder nachtactief zijn en veel beter in het donker kunnen zien of horen. Toch waren we in staat om verschillende tinten grijs en zwart te onderscheiden en silhouetten van bevroren bomen en voorbijvliegende vogels in het donkere landschap waar te nemen; plasjes water daarentegen bleven altijd tot de laatste seconde goed verborgen, dus we zetten onze wandeling verder met natte voeten. Het zacht knisperen van steentjes en ijs onder onze wandelschoenen was vrijwel het enige geluid. En hier en daar liep een stroompje smeltwater, als rustgevend achtergrondmuziek in het nachtlied van de natuur.

Langzaam verschenen ze dan, eerst een voor een, dan in kleine groepjes en dan met honderden tegelijk, als oplichtende vuurvliegjes tegen een zwart doek: de sterren. Sterren zijn onmenselijk hete gasbollen, die aan kernfusie doen en daar ergens ver weg de ruimtetijd vervormen, net zoals de zon hier naast de deur. De afstanden tot de sterren zijn vaak zo groot dat de lichtdeeltjes/golven gemiddeld wel wat jaren nodig hebben om tot bij ons te geraken. Sommige lichtstralen zijn dus echt al heel lang onderweg voordat ze in onze ogen vliegen aan de snelheid van het licht. Hieronder benoem ik enkele sterren(complexen) die wij hebben kunnen spotten en makkelijk herkenbaar zijn, ook in een minder kunstlichtvrije omgeving.

De Poolster of Polaris, misschien we de bekendste onder de sterren, bevindt zich uiteraard boven de geografische noordpool, in het verlengde van de aardas. Deze ster wordt al eeuwen gebruikt als herkenningspunt en om te navigeren op zee. Tegen alle geruchten in is de Poolster niet de helderste ster, maar je kan hem wel gemakkelijk terugvinden door het verlengde van 'het pannetje' van de Grote Beer (Ursa Major) te volgen. Of als de eerste ster van het steeltje van de Kleine Beer (Ursa Minor).

Als je de sterrenbeelden een beetje kent, kan je in het midden van de nacht zomaar een zwaan, een arend, een lynx, een grote hond of zelfs een dolfijn spotten: wie zegt dat er 's nachts niets te zien valt, heeft het dus goed mis. De sterrenbeelden hebben doorheen de geschiedenis vele namen gekregen en helemaal nuchter moesten die sterrenkundigen van toen niet geweest zijn want om een dier (of figuur) aan een constellatie te koppelen heb je toch wel enige verbeelding nodig. Maar goed, dé ambassadeur van de winter is toch wel het sterrenbeeld Orion, de jager uit de Griekse mythologie. Het (vereenvoudigde) sterrenbeeld is goed herkenbaar en heeft een beetje de vorm van een zandloper: twee heldere sterren bovenaan, drie in de gordel en twee onderaan. Opvallend aan het sterrenbeeld is dat de sterren duidelijk in verschillende kleuren en grootten voorkomen. Links bovenaan staat de ster Betelgeuze (rode superreus), rechtsboven straalt Bellatrix (blauwe reus) en rechtsonder schijnt Rigel (blauwe superreus), de meest heldere ster van dit sterrenbeeld. Dit alles is ook met een verrekijker goed te zien, dus probeer het zeker eens thuis. Orion werd en wordt gebruikt als oriëntatiepunt en als wegwijzer om andere sterren(beelden) in de buurt te identificeren.

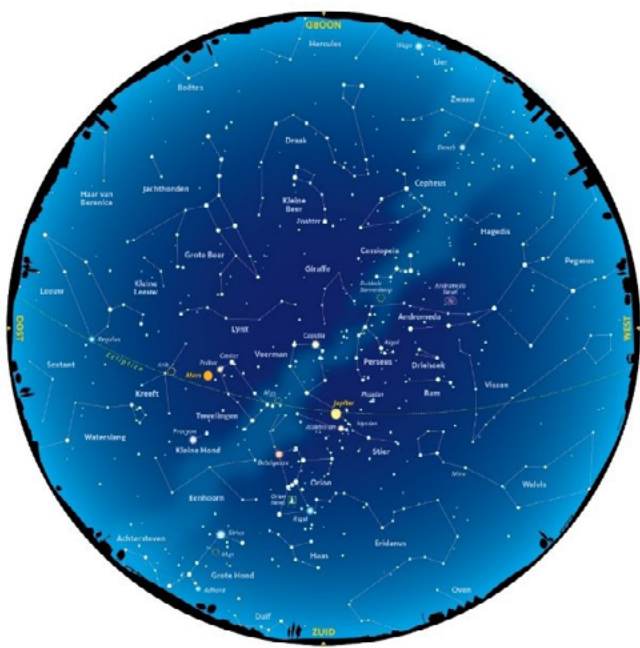

Vereenvoudigd sterrenbeeld Orion – Till Credner

In het zuidoosten, nabij Orion, staat Sirius of de Hondster, dé helderste ster aan de hemel (na de zon uiteraard). Hij maakt deel uit van het sterrenbeeld Canis Major of de Grote Hond. Ook de Plejaden (of het Zevengesternte) hebben we duidelijk kunnen zien. Dat is een open sterrenhoop die je op een vroege winteravond vaag met het blote oog en duidelijk met de verrekijker kan spotten. Met een goed paar ogen zie je daar zo'n tien sterren, en met de verrekijker tientallen.

Het eenvoudige en makkelijk herkenbare sterrenbeeld Cassiopeia staat zeer hoog aan de hemel, het ziet er een beetje uit als een schuine W (Of M) afhankelijk van hoe je ernaar kijkt, of hoe laat het al is. Tenslotte kan je in het westelijke sterrenbeeld Andromeda het spectaculaire Andromedastelsel spotten, onze dichtstbijzijnde intergalactische grote buur. Met een goede verrekijker kan je de spiraalvorm van dit sterrenstelsel mooi zien.

Als je niet zoveel van sterren en planeten kent en toch graag wil weten waar je naar kijkt, kan je handige maan-, sterren- en hemelkaarten gebruiken om de nachthemel en individuele hemellichamen te leren herkennen. Aanvullend kan je ook op zoek gaan naar een app voor je telefoon. Wij gebruikten af en toe Stellarium, een beetje ObsIdentify voor sterren. Dan zal je merken dat er nog veeeel meer te zien valt dan wat ik net beschreef.

Sterrenkaart januari 2025 (allesoversterrenkunde.nl)

En dan het hoogtepunt van de nacht, hét wonder van de nachthemel: de Melkweg met grote M. Een van de mooiste, grootste en meest spectaculaire wonderen van de natuur(kunde) is misschien wel ons eigen dynamisch en kleurrijk sterrenstelsel. Ondanks de grootte (de diameter wordt geschat op een kleine 100 000 tot 120 000 lichtjaren) zijn er niet veel mensen meer die dit (kunnen) bewonderen. Dat komt omdat het overgrote deel

van onze soort tegenwoordig leeft in een stad of een geïrbaneerde regio waar kunstmatig nachtlucht dit wonder aan onze ogen onttrekt. In onze zoektocht naar goud zijn we deze diamanten verloren, bijna letterlijk. Maar eens je het met je eigen ogen hebt gezien, zit het voor altijd in je hart. Een zee van sterren, omringd door een paarsblauwe, zilveren gloed van nog meer sterren. Duizenden en nog veel meer. In het aanzien van deze onmetelijke sterrenzee voel je je wel heel klein, maar het voelt ergens diep vanbinnen ook heel vredig, vertrouwd. We vielen stil. Echt stil. Uiteindelijk zijn we allemaal sterrenstof, niet?

Het wonder van de nachthemel: de Melkweg - Juliancolton

Sterrenkijken doen mensen al lang. Al duizenden jaren kijken we omhoog, toen de mensen nog maar wat rondhuppelden, er geen gsm's bestonden en er minder ongezonde stress was. Helaas was ik daar niet bij, maar de meeste sterren wel, en het licht dat ze toen uitstraalden is nog steeds onderweg, net zoals het licht dat deze nacht is ontstaan nog vele jaren onderweg zal blijven. En misschien, heel misschien, kijkt in de toekomst ook iemand omhoog en vallen deze stralen, die vannacht zijn vertrokken, als een zachte glimlach op zijn of haar gezicht.

Van de hele tijd omhoog te kijken krijg je wel een stijve nek, dus gaan we in het gras liggen. De bodem was ijskoud en steenhard, maar dat vergeet je al snel wanneer je naar boven kijkt. Ontelbaar veel sterren fonkelen zo ver weg, en al strek je je hand uit om er eentje te pakken, het is nog nooit iemand gelukt, niet letterlijk alleszins. Hier en daar flitst een vallende ster voorbij (wat eigenlijk geen ster is, maar een meteor). Het had romantisch kunnen zijn, indien ik niet half onderkoeld was. In de verte vliegt een groepje ganzen allesbehalve geruisloos door de nacht, en nog veel hoger een vliegtuig. Ondanks ons gefluister slagen we er toch in een groepje wilde eenden uit hun slaap op te schrikken, en die vonden dat niet zo fijn. Gelukkig verstonden we geen eends en lieten de verwijten aan ons voorbijgaan, verloren in de nacht.

OCHTEND

Na een lange nacht sterrenkijken, wensen doen en bibberen, werd het in het oosten steeds lichter. De zon klom langzaam omhoog en we konden genieten van een spectaculaire zonsopgang. Energie van onze eigen ster, gratis en voor niets. Nog zoiets waar je het letterlijk en figuurlijk een beetje warmer van krijgt, en gelukkig kreeg ik ook weer wat gevoel in mijn grote teen. De hemel kleurde goudgeel en lichtblauw en het landschap was bedekt met een zilveren dekentje en fijne druppeltjes, het leken wel sterren. De vroege vogeltjes kondigden met hun vrolijke gezang een nieuwe dag aan. En de sterren, die waren verdwenen, maar nooit helemaal. Want elke avond opnieuw, speelt er zich, voor zij die er oog voor hebben, een wonder af in de hemel.

*De fase van de maan en de stand van de planeten, sterren en tijdstippen in dit artikeltje gelden enkel voor (het eerste deel) van januari dus kijk af en toe eens omhoog en je zal veel nieuwe wonderen ontdekken.

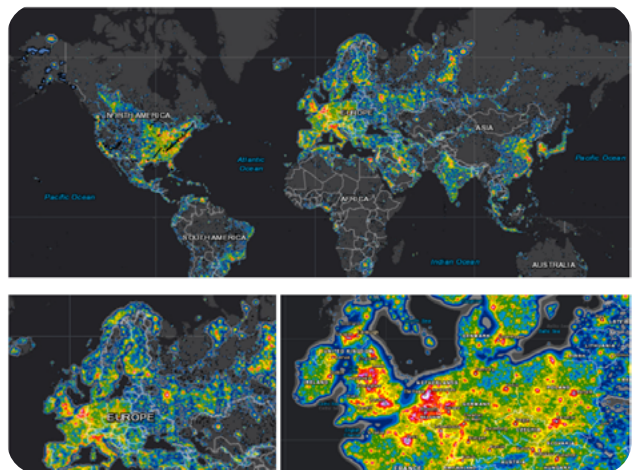
BRONNEN:

- » <https://www.frankdeboosere.be/nachthemel/januari.php>
- » <https://www.allesoversterrenkunde.nl/!/sterrenhemel/sterrenhemel-van-de-maand/>
- » Koninklijke sterrenwacht van België
- » Vlaamse volkssterrenwachten (Armand Pien, MIRA, Urania ...)
- » Dekeukeleire, R Gyselings, L De Bruyn (2023). Effecten van nachtelijke verlichting op biodiversiteit. Een literatuurstudie voor beleidsondersteuning. Rapporten van het Instituut voor Natuur en Bos onderzoek 2023 (32). DOI: <http://doi.org/10.21436/inbor.96637982>

LICHTVERVUILING

Nachtlicht zorgt voor veiligheid op straat en in het verkeer. Het zorgt er ook voor dat we in het midden van de nacht winketalages en reclameborden kunnen blijven zien – gelukkig maar. Een overmaat aan nachtelijk kunstlicht is echter ongewild en wordt lichtvervuiling genoemd. Het omvat zowel rechtsreeks licht, stadsverlichting, straatverlichting ... alsook licht op grotere afstand, 'skyglow' genoemd. West-Europa, met België als koploper, behoort tot de meest lichtvervuilde regio's wereldwijd. 60% van de Europeanen kan de Melkweg niet eens meer zien. Steeds meer studies tonen aan dat de verstoring van de natuurlijke dag-nachtcyclus een impact heeft op de menselijke gezondheid, maar ook op de biodiversiteit. Een groot deel van onze natuur leeft namelijk 's nachts. De sterren zelf lijken daar niet echt veel last van te hebben. Sommige organismen (dieren én planten) profiteren van de verhoogde zichtbaarheid, maar andere kunnen zich moeilijker aanpassen of oriënteren nu de maan en de sterren niet meer zichtbaar zijn. Het beïnvloedt groei-, migratie- en slaappatronen, verstoort communicatie en wijzigt het gedrag van bestuivers, prooien en predatoren. De effecten kunnen zelfs

op hogere niveaus accumuleren, zodat het hele ecosysteem begint te wankelen. Tussen en binnen soortgroepen zijn er natuurlijk veel verschillen en er wordt nog volop onderzoek naar gedaan. Want hoe beter we het probleem begrijpen, hoe beter we onze natuur kunnen beschermen.

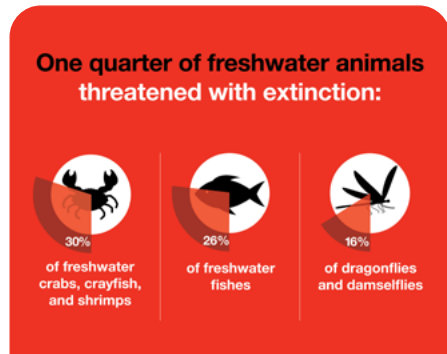

Welkom in België, het land met een sterk vervuilde nachthemel (The New World Atlas of Artificial Sky Brightness)

ZOETWATERONDERZOEKER GEERT DE KNIJF: “ALS ZOETWATERDIEREN ACHTERUITGAAN, DAN ANDERE SOORTEN OOK”

Zoetwaterdieren gaan sterk achteruit. Zo'n 25 procent is zelfs met uitsterven bedreigd. Volgens Geert De Knijf, onderzoeker bij het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO), moeten we nu actie ondernemen omdat zoetwater van essentieel belang is, ook voor de mens.

Ze staan minder in de schijnwerpers als we het hebben over de biodiversiteitscrisis, maar ook de zoetwaterfauna staat wereldwijd onder druk. Een nieuw onderzoek gepubliceerd in het wetenschapstijdschrift Nature toont aan dat bijna 25 procent van de zoetwaterdieren met uitsterven bedreigd is. Voornamelijk tienpotigen (soorten als zoetwaterkrabben, -kreeften en -garnalen) krijgen het zwaar te verduren, maar ook libellen en vissen verdwijnen. Ze moeten opboksen tegen ingrijpende veranderingen in ons ecosysteem zoals watervervuiling en habitatverlies.

Dit is niet het eerste onderzoek naar zoetwaterdieren, maar wel voor het eerst op zo'n grote schaal. Wereldwijd werden bijna 24 000 soorten in kaart gebracht, van libellen tot tienpotigen en vissen. Van elk van deze soorten werd de 'Rode Lijst-status' bepaald. De Rode Lijststatus is een indicator die aangeeft hoe groot de kans is dat een dier of plant in een bepaald gebied uitsterft. De dieren en planten worden ingedeeld in verschillende categorieën, van 'bijna in gevaar' tot 'uitgestorven'.

Een van de auteurs van het artikel en onderzoeker bij het INBO is Geert De

Knijf. Hij is blij dat de zoetwaterfauna eens wat meer in de kijker staan: "De focus gaat in het natuurbeleid en -beheer namelijk heel vaak naar de terrestrische gewervelden zoals vogels en zoogdieren. Er wordt verondersteld dat wanneer het deze dieren voor de wind gaat, het met de andere dieren ook goed gaat."

“ZOETWATER IS VAN ESSENTIEEL BELANG, OOK VOOR DE MENS”

Ze zijn vaak niet zo gemakkelijk te zien als pakweg vogels, maar de ecologische waarde van zoetwaterfauna is niet te onderschatten. Hoewel van al het water op aarde slechts 3% zoet is, herbergt zoetwater wel 10% van onze biodiversiteit. Al deze soorten verblijven permanent in zoetwater of zijn er afhankelijk van voor hun voortplanting. Maar ook voor de mens is zoetwater onmisbaar, vertelt De Knijf: "Alle dieren ter wereld hebben water nodig, we kunnen niet zonder, ook de mens niet." Daarnaast is er in rijkere landen wel budget om alternatieven als zeewater te zuiveren, maar in veel landen is daar het budget nog niet voor. "Zeker in landen als pakweg Indonesië is zoetwater voor mensen van essentieel belang."

DOOR Ides Temmerman

DROOG, DROGER, DROOGST

Het verlies aan zoetwaterfauna is te wijten aan verschillende oorzaken, afhankelijk van naar welke gebieden op aarde je kijkt. "Er moet namelijk een onderscheid gemaakt worden tussen factoren wereldwijd en in Europa", verklaart De Knijf.

Op wereldschaal is de voornaamste oorzaak het grote verlies aan leefgebied. Wanneer we de blik richten op Europa, kan ook hier weer een onderscheid gemaakt worden tussen mediterraan Europa en Noord- en Midden-Europa. De Knijf vertelt verder over mediterraan Europa: "Zoetwatersoorten zoals vissen hebben stromend water nodig, zonder stromend water kunnen ze niet leven", legt hij uit. "Maar door de aanleg van stuwmuren en het constant wegpompen van water uit de zoetwatergebieden naar landbouwgebieden, lopen de beken en rivieren leeg. Bovendien zorgt de temperatuurstijging als gevolg van de klimaatopwarming ervoor dat zoetwatergebieden in warme periodes lange tijd droog komen te staan."

"Het droogvallen van de zoetwaterhabitats zorgt voor een enorm verlies aan biodiversiteit in mediterraan Europa, en niet alleen bij de zoetwatersoorten", beklemtoont De Knijf. "Als zoetwaterdieren achteruitgaan, dan ook veel andere soorten." Een passend voorbeeld is het langzaam verdwijnen van vogelsoorten als de kleine trap in Spanje. Waar

vroeger de kleine trap vrij algemeen was, moet je nu al naar specifieke plekken gaan om deze soort te vinden. Volgens Geert De Knijf komt dit opnieuw door twee factoren, namelijk het aftappen van water uit de Pyreneeën en een extra grote varkensstapel, “nog eens gepromoot door de (provincie)overheid zelf.”

DE STIKSTOFEMMER

Ook in België is de intensivering van de landbouw, en de daar bijhorende broeikasgassen, de belangrijkste oorzaak voor de achteruitgang. Tot de jaren '80 van vorige eeuw werden veengebieden als de Kalmthoutse Heide namelijk gekenmerkt door voedselarme poelen en de soorten die daar graag vertoeven. Op andere plaatsen in België vind je dan weer voedselrijke poelen. Dit evenwicht bleef lange tijd behouden, maar door de hoge uitstoot van voornamelijk methaan en stikstof, is deze balans tegenwoordig verstoord. Als gevolg is er nu niet één voedselrijke poel op de Kalmthoutse Heide, maar zijn ze dat allemaal.

“Daarom moet de stikstofproblematiek aangepakt worden”, vindt De Knijf. “Extra methaan en stikstof worden namelijk heel langzaam omgezet in water en blijven in poelen gewoon op het water liggen, het stapelt zich jaar na jaar op. Hoewel in warme jaren sterke verdamping optreedt en de hoeveelheid water afneemt, verdwijnt al dat methaan en stikstof niet. Dat blijft daar gewoon liggen.” Ook met een aantal natte jaren verbetert de situatie maar met mondjesmaat. Er komt wel meer water in de poel, maar daardoor verdwijnen de schadelijke stoffen niet.

De Knijf stelt het probleem voor als een emmer water: “Als je daar iedere week een schepje zand in doet, verdwijnt het zand ook niet. Sterker nog, het blijft daar voor heel lange tijd liggen, of je nu veel of weinig water in de emmer doet.”

CARNIVOREN

De gevolgen van deze verstoring zijn niet te onderschatten: er worden hele soortgroepen mee van de kaart geveegd. Volgens De Knijf is de zwarte heidelibel een uitstekend voorbeeld. Daarvan vond je er vorige eeuw “gemakkelijk nog vijfduizend, nu vind je er met moeite één”.

De boosdoener is hier de komst van nieuwe soorten die van voedselrijk water houden. Zij ruiken hun kans en trekken naar die nieuwe voedselrijke plassen. “Denk maar aan soorten zoals de grote keizerlibel, die hoort van nature niet in voedselarme zoetwatergebieden. Maar door de stijging van het voedselgehalte wordt de soort er wel naartoe getrokken”, legt De Knijf uit. Een soort als de grote keizerlibel is groter en heeft meer spiermassa dan bijvoorbeeld een venglazenmaker of zwarte heidelibel. Daarmee kan hij andere libellensoorten uit hun natuurlijke territorium verjagen, hij wil daar namelijk zelf eitjes leggen. Volgens De Knijf is dit echter niet het enige gevolg van de komst van de grote keizerlibel. “Libellen zijn namelijk echte carnivoren, de grote keizerlibel eet alles wat op zijn pad komt. Daarom eten de larven van de keizerlibel, die sneller volgroeid zijn, vaak die van soorten als de venglazenmaker.”

Zwarte heidelibellen in de Hoge Venen - Door Frank Vassen van Brussel, België - Schwarze Heidelibelle (*Sympetrum danae*), Brackvenn, Ostbelgien, CC BY 2.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=62043024>

WAT DOET DE VLAAMSE REGERING?

De Knijf vindt dat het beleid van de Vlaamse regering niet genoeg doet om het lot van de zoetwaterfauna te verbeteren, deels omdat men niet ziet wat er onder water gebeurt, deels omdat maatregelen vaak op een landschapsschaal moeten genomen worden. Problemen in dat kader zijn de stikstofproblematiek, de afbouw van de veestapel en de vernatting van onze natuurgebieden. Akkoorden als de Blue Deal en de Europese Natuurherstelwet zijn prima manieren om hier iets aan te doen. Het is aan de Vlaamse regering om hiervoor de nodige budgetten vrij te maken. “Anders dreigen heel wat soorten en habitats onherroepelijk uit Vlaanderen te verdwijnen.”

WAT KAN JNM DOEN?

De weinige aandacht voor zoetwaterfauna en het gebrek aan doortastende maatregelen dreigen onze zoetwaterfauna de das om te doen. Hierin kan JNM wel een rol spelen, denkt De Knijf: “Als JNM kunnen jullie proberen zoetwaterfauna meer in de kijker te zetten, denk aan activiteiten rond libellen, vissen of andere zoetwaterbeestjes. Hoewel soortgroepen als vissen natuurlijk niet zo makkelijk te zien zijn als vogels, zijn hier oplossingen voor. Zo kan JNM samenwerken met experts van het INBO, zodat vissen met speciale technieken beter geobserveerd kunnen worden.”

Hoewel er enkele verbeteringen zijn in factoren als de waterkwaliteit, zijn we er nog helemaal niet, benadrukt De Knijf. “Er zijn wel enkele soorten afhankelijk van stromend water die terugkomen, zoals de weidebeekjuffer en de bosbeekjuffer. Daarnaast is de waterkwaliteit ook licht verbeterd. In de jaren '80 zag een rivier als de Dender er zwart uit en stond er schuim op. Nu zwemmen er weer vissen in de Dender.” Al stellen deze verbeteringen in het grote geheel maar weinig voorstellen, besluit De Knijf. “De waterkwaliteit van de waterlopen is nog ruim onvoldoende. Het evolueert wel in de positieve richting, maar we zijn er helemaal nog niet.”

Dender - Door LucT, CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=53463265>

S.O.S. EXCURSIE VERTREKT!

Excursie vertrekt! Het is een leuze waar menig natuurstudielievend JNM-lid gelukkig van wordt. Een leuze die geassocieerd wordt met uren ronddwalen in de natuur, op zoek naar alles wat leeft. Samen met een bende gelijkgestemden, met behulp van wat vlindernetjes, loepjes en gidsen. Een excursie heeft ogenschijnlijk weinig nodig. Maar toch, hoe organiseer je een leuke excursie met je afdeling? Dit artikel geeft enkele concrete tips om een top excursie in elkaar te boxen. Ideaal voor tijdens het 1000-soortenweekend of voor op afdelingskamp!

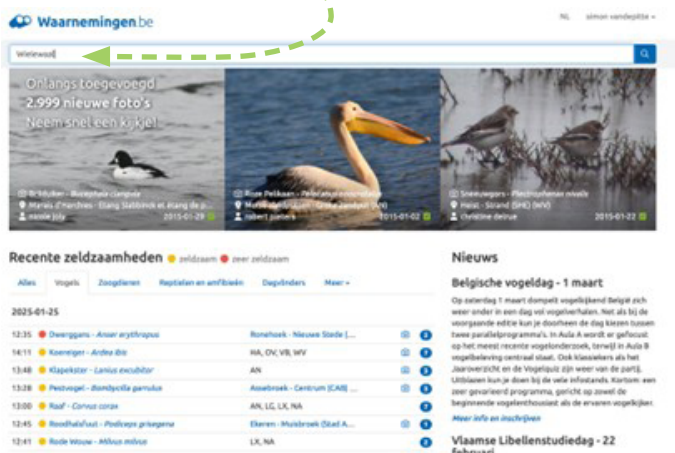
VANUIT DE LUIE ZETEL

Eerlijk: het grootste deel van de totstandkoming van een excursie vindt plaats in die ene luie zetel van je. Eerst en vooral denk je na over waar je naar op zoek wilt gaan. Als je een paar leuke soortjes hebt gevonden om naar te speuren, check je of ze daadwerkelijk in die periode in de buurt voorkomen. Wij willen bijvoorbeeld graag een wiewaai zien. Op de website van Waarnemingen.be zien we dat deze gele prachtvogel in de loop van april toekomt in België. 's Winters zit hij lekker warm in Afrika, en focus je beter op andere soorten. Ideaal, want wij willen deze soort graag zien tijdens het 1000-soortenweekend (26 en 27 april). Waar moeten we nu op zoek? We wonen allebei in Gent, maar via de kaartfunctie zien we dat deze soort binnen afdeling Gent-(j)Oost zelden gezien wordt. In afdeling Onderstebovenshelde zijn er echter wel een paar goede plekken! We vragen aan deze afdeling of ze willen graag mee op excursie willen gaan! Voilà, het plan is er, en dat allemaal vanuit de luie zetel!

Stap 1: Ga op zoek naar coole doelsoortjes.

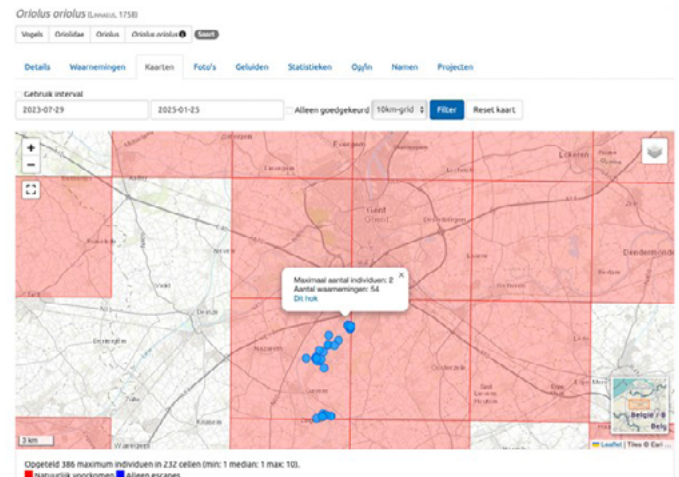
Stap 2: Open de website www.waarnemingen.be.

Stap 3: Tik je doelsoort in.

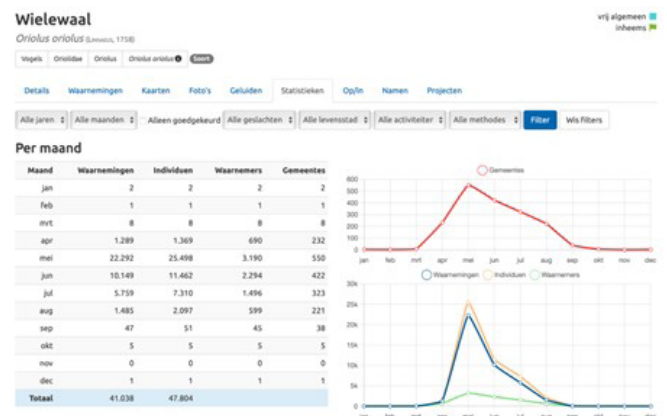
DOOR Simon Vandepitte & Mauro Impens

Stap 4: Check via de kaart of de soort in de regio voorkomt.

Opmerking - wanneer je eenmaal klikt op een rood vakje, zal je blauwe bolletjes zien. Dit zijn alle waarnemingen binnen dit hok binnen de aangegeven tijdspanne (zie links boven)

Stap 5: Check via 'Statistieken' of de soort in de periode wanneer je een excursie organiseert te zien is.

Top! We zien dus dat de soort vanaf april te zien is, al is mei wel de absolute topmaand!

Oké, allemaal goed en wel, maar hoe zorg ik ervoor dat mijn afdeling tijdens het 1000-soortenweekend zo veel mogelijk soorten ziet? Simpel gezegd: bezoek verschillende natuurgebieden, en dan vooral gebieden die zo verschillend mogelijk zijn. Daar is een goede reden voor. Dier-, plant en fungussoorten hebben elk hun favoriete omstandigheden waarin ze groeien, de niche. Zo groeit een bosanemoon bij voorkeur in loofbossen, hebben spechten dode bomen nodig en verkiezen kleine vuurvliniers schrale graslanden.

Ook Waarnemingen.be heeft hier een geschikte functie voor. Je kan bijvoorbeeld voor jouw gemeente of per natuurgebied zien hoeveel soorten er waargenomen zijn. Dit doe je door de naam van de gemeente of natuurgebied in de zoekbalk in te tikken. Je zult eerst bij een lijst van de meest recente waarnemingen komen, die je eventueel kunt sorteren per soortgroep. Ook kan je naar 'Waargenomen soorten' gaan, en dan zie je alle soorten die in het gebied al waargenomen zijn. Sommige kwetsbare waarnemingen zijn wel verborgen. Als je bijvoorbeeld op zoek wilt gaan naar bevers, of naar andere kwetsbare soorten, kun je altijd proberen de lokale Natuurpuntafdeling te contacteren. Met wat geluk helpen zij je verder en nemen ze je tijdens een excursie op sleeptouw.

Recente waarnemingen in de Bourgoyen-Ossemeersen, je kunt ook sorteren per zeldzaamheid en soortgroep van interesse.

In april zijn bijvoorbeeld al 1201 soorten waargenomen in de Bourgoyen-Ossemeersen. Je gaat natuurlijk nooit al deze soorten zien, maar wel het teken dat dit gebied een bezoekje waard is!

Strikt genomen is het verboden om dieren te vangen of planten te plukken in natuurgebieden. Toch gebeurt dit vaak tijdens excursies. Hier dien je goed op te letten. Wanneer je bijvoorbeeld een excursie plant en met netjes gaat rondlopen, kan het lonen om de beheerders van het natuurgebied te contacteren. Zeker in het Vlaamse Gewest maakt men er vaak geen groot probleem van. Door even op voorhand af te stemmen met de beheerder behoed je jezelf en de groep voor heel wat miserie en een boze boswachter. In Wallonië zijn ze veel strenger en moet

je echt goed opletten. Zeker in natuurgebieden is het aangera- den om een netje enkel in uitzonderlijke gevallen te gebruiken. Daarnaast is het ook zo dat de meeste vlinders eenvoudig met een verrekijker of zelfs met het blote oog te determineren zijn. Natuurlijk kan het geen kwaad om een keer een bepaalde vlin- der te vangen, zodat je groep het diertje mooi van dichtbij kan bewonderen, want dat heeft een educatieve waarde. Maar vang alsjeblieft niet elke kleine vuurvlinder die je tegenkomt.

GEBOD NUMMER TWEE: KIJK UIT JE DOPPEN!

Je moet ook opletten waar je je voeten zet, zeker wanneer je van de paden afwijkt. Doe dit sowieso niet zonder toestemming van de beheerder. Dit brengt JNM in nauwe schoentjes. Zeker Natuurpunt staat er vaak wel voor open om ons toestemming te geven om eens van het pad af te gaan. Wanneer je dan zo'n toe- stemming gekregen hebt, of wanneer je over een kalkgrasland in de Viroin loopt waar paden onbestaande zijn, is het belangrijk dat je niet als een zootje ongeregeld door het hele terrein struint. Probeer, in de mate van het mogelijke, in een rij achter elkaar te lopen, zodat de kans op vertrappeling van kostbare flora zo klein mogelijk blijft. Bij voorkeur loopt de excursieleider ook relatief vooraan, zodat die tijdig kan aangeven wanneer er gestopt moet worden, bijvoorbeeld als de plek te kwetsbaar wordt voor verstoring.

NOG EEN LAATSTE GEBOD: PLUK NIETS WAARVAN JE NIET WEET WAT HET IS!

En als je weet wat het is, pluk het dan enkel wanneer het een educatief doel heeft en de soort niet beschermd is. Gebruik vooral je gezond verstand. Een plant waarvan er tientallen staan, kan geen kwaad. Maar kader dit goed: als iedereen zomaar planten gaat plukken, gaat het de foute kant op. Volgens de letter van de wet mag wildplukken eigenlijk helemaal niet in natuur- gebieden. Denk dus eerst na voordat je iets plukt! Bij zwammen maakt het iets minder uit, aangezien de paddenstoel die wij zien maar een klein deel van de zwam is. Leg na het bekijken het vruchtlichaam wel gewoon terug in de natuur, zodat de sporen zich nog kunnen verspreiden. En opnieuw, gebruik je gezond verstand. Doe dit niet in een hyperdruk bos, en geef bij voorkeur altijd een seintje aan de terreinbeheerder. Beter op voorhand onduidelijkheden uitklaren dan met een mond vol tanden in het veld te staan.

In België zijn alle orchideeënsoorten bij wet beschermd, dus geldt: kijken mag, plukken niet. Foto door Raf Vanisterbecq

Mijn oprechte excuses voor dit belerende stukje tekst, maar behandel de weinige natuur die we hebben met respect. Het is ontzettend belangrijk om zoveel mogelijk mensen, jong en oud, kennis te laten maken met de natuur die nog rest. En dan nog liefst door hen het te laten voelen, ruiken, horen of zien!

Vergeet vooral niet: boswachters zijn meestal geen onmenssen. Leg rustig uit wat je aan het doen bent en vaak kom je er met een waarschuwing van af. Helemaal veilig ben je als je op voorhand een mailtje stuurt. In Vlaanderen zijn gebieden van Natuurpunt, mits wat overleg, goed toegankelijk. In Wallonië kan je bij lokale Natagora-afdelingen terecht. Die grijze, oude natuurmensen zijn vaak blij dat er eindelijk wat jong volk de natuur intrekt. 😊

HOE DETERMINEREN: OVER OBSI- DENTIFY EN GIDSSEN

Determineren doe je meestal op drie manieren: o.b.v. reeds ver- gaarde kennis, m.b.v. een determinatiesleutel of veldgids, of via ObsIdentify.

Kennis: het is misschien vanzelfsprekend, maar door constant bezig te zijn met natuur, onthoud je wel het een en het ander. Dat is zeer nuttig als je een soort wil determineren die zich niet lang laat bekijken (denk maar aan een behendige slechtvalk of een schuwe eikelmuis). Voor deze soorten en soortgroepen is het eigenlijk vrij essentieel dat je hun kenmerken al op voor- hand weet, want op het moment zelf heb je geen tijd om door een gids te bladeren. Door al veel te weten kan je enorm veel tijd besparen tijdens het determineren en kan je veel sneller en meer soorten determineren, en kan je ook veel makkelijker de kenmerken uitleggen aan je deelnemers.

Veldgidsen en determinatiesleutels zijn relictten uit een betere tijd. De klassieke veldgids wordt jammer genoeg steeds minder en minder gebruikt door onze afhankelijkheid van ObsIdentify. De auteur is hier jammer genoeg ook schuldig aan. Het is een feit dat ObsIdentify enorm efficiënt en snel is in het herkennen van soorten. Dat doet de klassieke veldgids een beetje overbodig doet lijken, maar niets is minder waar! Er bestaan namelijk dui- zenden veldgidsen, geschreven door experts! Veldgidsen leren je veel sneller de kenmerken van soorten herkennen, omdat je aandachtig de soort moet bestuderen om deze te kunnen deter- mineren. Op deze manier onthoud je de kenmerken veel beter dan als je slechts een foto zou nemen. Bovendien is ObsIdentify nog niet perfect en slaat het nog vaak de bal mis, zeker bij de moeilijkere soorten. Bij soorten die heel sterk op elkaar lijken lukt het ObsIdentify meestal niet om tot op de soort te determi- neren, wat met een veldgids niet zo snel gaat voorvallen omdat je kijkt naar alle specifieke kenmerken voor determinatie. Of erger nog: ObsIdentify geeft een van de twee soorten, terwijl veldgids normaal gezien aangeeft dat het onderscheid tussen beide soor- ten (in het veld) niet te maken is. ObsIdentify is een app voor je gsm die je toelaat foto's te nemen van planten, dieren en zwam- men om deze via AI op naam te brengen. Wat ook zeer leuk is aan ObsIdentify, is het badgessysteem, dat het een beetje laat lijken alsof je Pokémon aan het vangen bent. Je kan zelf groepen maken met je vrienden en uitdagingen aangaan om de meeste soorten te determineren!

Een veldgids of determinatiesleutel gebruiken blijft de beste manier om bij te leren. Foto door Ewout De Vos

Ondanks alle haat naar ObsIdentify in de vorige paragraaf blijft het een zeer handige manier van determineren. Het is zeer gebruiksvriendelijk en laagdrempelig voor zij die nog niet comfortabel zijn met een veldgids en is dus een zeer goede hulpbron voor beginners, maar ook voor gevorderden. Het gemak van ObsIdentify is zeer aantrekkelijk, maar ik raad jullie ten zeerste aan om ook eens een veldgids vast te pakken, en dan zal je merken dat het veel meer voldoening geeft bij een succesvolle determinatie!

DE SOORTENFICHES VAN DE NWG

Dit artikel is natuurlijk veel te kort om je alles voor een goede excursie uit te leggen. Daar kunnen we een heel boek over schrijven. Maar wacht eens even ... dat boek bestaat!

Enkele jaren geleden sloegen een bende NWG'ers de handen in elkaar en schreven ze de natuurstudiegids voor beginners, in de volksmond ook de soortenfiches genoemd. Elke afdeling heeft normaal gezien zo'n boekje gekregen. Heeft je afdeling er toch geen? Laat dit weten via nwg@jnm.be, dan zorgen we ervoor dat je afdeling toch een exemplaar krijgt.

In dit boekje wordt bijna elke soortgroep kort besproken en krijg je specifieke tips over waar en wanneer je moet gaan zoeken. Natuurlijk is dit boek geen determinatienaslagwerk. Daarom staat bij elke soortgroep ook een opsomming van de beste gidsen die je kunt gebruiken. Eigenlijk is het gewoon een cruciaal boekje om je afdelingsexcursie tot een succes te maken!

RECAP MET 10 BELANGRIJKSTE TIPS VOOR EEN GESLAAGD 1000-SOORTENWEEKEND

1. Waarnemingen.be is je beste vriend: een goede planning is driekwart van het werk.
2. Focus niet te veel op doelsoortjes, laat je ook verrassen.
3. Laat je niet leiden door ObsIdentify. Probeer ook eens zelf een boek vast te nemen.
4. Steek een spelelement in je excursie als je met jonge leden op stap gaat. Bijvoorbeeld een bingo of een tegen allen!
5. Contacteer beheerders zoals Natuurpunt of ANB. Vaak zijn deze mensen heel behulpzaam. Wie weet willen ze zelf een excursie gidsen. Dat is nog beter!
6. Wees voorzichtig met netjes.
7. Let op waar je stapt, loop niet als een bende kippen zonder kop door een natuurgebied.
8. Pluk niets waarvan je niet weet wat het is, wie weet is het een beschermde, zeldzame soort!
9. Pak af en toe eens een veldgids vast, ze bijten niet. ;)
10. Hou rekening met de leeftijd en kennisgraad van je deelnemers.

©Nolj Cassimons

FLORA BELGICA: WILDE CICHOREI

DOOR Raf Vanisterbecq

Planten zijn ontzettend veelzijdig, interessant én belangrijk. Ze vormen de basis van onze terrestrische ecosystemen, vertellen van alles over het abiotische milieu en voeden de mensheid. Toch weten de meeste mensen, ook JNM'ers, weinig over onze inheemse planten. Om daar iets aan te doen, vertelt Raf elke drie maanden over een bekende of minder bekende plantensoort die jouw aandacht verdient. In deze tweede aflevering: de wilde cichorei (*Cichorium intybus*).

Heb jij nog steeds een koffieverslaving? Foei! Dat is niet alleen ongezond, het is ook nog eens slecht voor het milieu, want koffie wordt geteeld in de tropen. Wat als ik je vertel dat er echter een alternatief bestaat, een plant die hier in het wild groeit en je gewoon zelf kan gaan oogsten? Een soort die jullie bovendien zeker allemaal in de buurt hebben staan? Ik heb het dan over de enige echte wilde cichorei.

De wilde cichorei behoort tot de familie van de composieten (Asteraceae voor de vrienden), net zoals het madeliefje of de paardenbloem. De naam composiet slaat op het feit dat hetgeen de meeste mensen aanzien voor de bloem van de plant, eigenlijk geen bloem is, maar een zogenaamd bloemhoofdje, waarin vele, soms honderden miniaturbloemetjes op elkaar gepakt staan. Die bloemen zijn sterk gereduceerd en omvatten vaak niet veel meer dan het strikt noodzakelijke voor de voortplanting. Bij sommige soorten, zoals boerenwormkruid, bestaan de hoofdjes

uit een homogene verzameling van dergelijke bloemetjes. Bij andere soorten, zoals de margriet, zijn er twee types bloemen te herkennen. Centraal liggen de minuscule buisbloemen, de feitelijke vruchtbare bloemen, met stijl en helmraden dus. Daaronder zit er een kring van grotere, opvallende straalbloemen. Die hebben geen voortplantingsstructuren en zijn dus steriel, maar hebben vooral een functie in het aantrekken van bestuivers. Het zijn de witte straalbloemen van madeliefjes die mensen vaak verkeerdelijk bloembladjes noemen: het zijn dus eigenlijk bloemen op zich.

De wilde cichorei is zo een soort met buis- en straalbloemen. Hij is gemakkelijk te herkennen aan de helderblauwe kleur van de straalbloemen.

De plant komt voornamelijk voor in ietwat vochtige, matig voedselrijke graslanden. Je komt hem het vaakst tegen in wegbermen. Daar komt een andere Nederlandse naam voor de soort vandaan: de wegwachter.

De meeste mensen kennen de composiet wellicht onder een andere naam: witloof. Jawel, witloof is afgeleid van de cichorei. Men ontdekte dat, wanneer men de wortels van cichorei afsnijdt en ze in een kelder bedekt met aarde, er een krop van witte bladen vormt op de wortel. Een Belgische specialiteit was geboren.

Zelf ben ik van Brussels lof geen grote fan. Het smaakt me wat te bitter, net als, jawel ... koffie!

Vroeger, in tijden waarin koffie nog een luxeproduct was, voorbehouden voor de economische bovenlaag van de maatschappij, werd cichorei veelvuldig gebruikt als surrogaat voor koffie. Cichorei en koffie delen dezelfde bittere smaak, maar de inheemse optie bevat geen cafeïne, en is dus ook prima voor mensen die niet meer goed kunnen slapen na een avondlijk tasje koffie. Cichorei heeft een ontspannende werking en zou ook verschillende gezondheidsvoordelen bieden. Oudere mensen in Frans-Vlaanderen zouden het nog veelvuldig consumeren.

Dus, wil jij verder genieten van je dagelijkse bakkie troost, maar maak je je zorgen over de impact van de productie en het transport van koffie op mens en maatschappij, of over de impact van cafeïne op je lichaam? Rep je dan naar buiten, ga op zoek naar de mooie blauwe bloemhoofdjes van de wilde cichorei, graaf wat wortels uit, reinig ze, rooster ze en maal ze, et voilà, ge kunt cichoreikoffie beginnen te zetten. Dat kan als oploskoffie, of zou blijkbaar zelfs gebruikt kunnen worden in koffiemachines. Thank me later.

AGRO- BIODIVERSITEIT VOEDSELZEKERHEID EN NATUURBEHOUD HAND IN HAND

DOOR *Raf Vanisterbecq*

Expansie van landbouw wordt vandaag de dag vaak gezien als een van de voornaamste bedreigingen voor biodiversiteit wereldwijd. Tegelijkertijd steunt landbouw op planten, oorspronkelijk afkomstig van wilde soorten, en is landbouw dus afhankelijk van biodiversiteit. Met verdere bevolkingsgroei in het vooruitzicht, is de diversiteit van wilde plantensoorten mogelijk de sleutel om voldoende voedselproductie veilig te stellen in de toekomst. Dat maakt duidelijk waarom de biodiversiteit beschermen een absolute prioriteit moet zijn als we de miljarden mensen op de planeet willen voeden, maar ook waarom een beter landbouwsysteem een belangrijke bondgenoot kan worden van het natuurbehoud. In dit artikel laat ik mijn gedachten de vrije loop over het onderwerp 'agrobiodiversiteit' en het onderzoek dat dag in dag uit gebeurt om biodiversiteit te redden en tegelijk voedselproductie veilig te stellen.

LANDBOUW EN BIODIVERSITEIT: ONVERZOENBAAR?

Als je denkt aan biodiversiteit, denk je wellicht niet meteen aan landbouwbiobiodiversiteit. In tegendeel, veel mensen beschouwen landbouw als een van de grote boosdoeners in deze wereldwijde biodiversiteitscrisis. Duizenden vierkante kilometers natuur gaan elk jaar verloren in het Amazonebekken, de cerrado en het Atlantisch regenwoud om plaats te maken voor soja- en runderteelt. Ontbossing ten voordele van palmolieplantages in Zuidoost-Azië en Zuid-Amerika kunnen ook op publieke verontwaardiging rekenen. Dichter bij huis is stikstofbeleid een thema dat al jaren de politieke gemoederen in beweging brengt, zowel in Nederland als België.

Op de Rode Lijst van de IUCN, die de status van duizenden soorten beoordeelt op planetaire schaal, is landbouw de vaakst vermelde bedreiging. De enorme impact van landbouw op de biodiversiteit heeft

zelfs geleid tot het zogenaamde 'land sharing vs. land sparing'-debat, waarin veel wetenschappers tegenwoordig oproepen om een zo beperkt mogelijk landbouwareaal heel intensief te bewerken, zodat de biodiversiteit ten minste kan voortbestaan in de gebieden die we dankzij die aanpak niet hoeven te verwoesten.

Toch hoeven landbouw en biodiversiteit geen contradictio in terminis te zijn. Dat weet je als JNM'er maar al te goed. Wanneer je met je afdeling beheerwerken gaat doen, dan houdt dat meestal in dat je traditionele landbouwtechnieken in ere gaat houden, denk maar aan hooien, plaggen of knotten. Om het met een typisch JNM-voorbeeld te illustreren: de graslanden van de Tiendeberg behoren tot de rijkste van onze contreien. Het is geen toeval dat dat de regio is waarin landbouw voor het eerst tot stand kwam binnen de hedendaagse grenzen van België. De prachtige droge graslanden van de Jekervallei zijn vijfduizend jaar oud – dat is zo oud als de piramiden van Egypte – en gedurende millennia van continu pastoraal gebruik

konden zich hier stabiele, diverse plantengemeenschappen ontwikkelen, die tegenwoordig refugia bieden aan verschillende soorten die bijna uitgestorven zijn in het gewest.

LANDBOUW EN HALFNATUUR

'Extensieve'¹ landbouw ligt inderdaad aan de oorsprong van onze meest soortenrijke vegetatietypes. Voor de opkomst van de landbouw was het grootste deel van het huidige België bedekt met loofwoud. Veel soorten die we vandaag de dag tot onze inheemse flora rekenen, waaronder een ruim spectrum aan akkerflora, maar ook planten met medicinale eigenschappen, verschenen pas toen de eerste agrariërs arriveerden in onze regio. Die zogenaamde archaeofyten maken een substantieel deel uit van onze wilde flora en vele ervan komen hier nu al duizenden jaren voor, wat mooi demonstreert hoe artificieel het verschil tussen inheemse en uitheemse flora is. In essentie zijn een aanzienlijke proportie van onze karakteristieke vegetatietypes voor een stuk culturen, deels bestaande uit plantensoorten die al aanwezig waren in de bossen die onze streken van nature bedekten, en ten dele uit soorten die meekwamen met de landbouw. Het zijn deze halfnatuurlijke ecotopen die de grootste rijkdommen aan vaatplanten herbergen en een thuis zijn voor de vele dieren en fungi die daarmee hand in hand gaan. Het zijn ook die leefgebieden die we herstellen en beheren in onze natuurreservaten, en die beschermd worden door de Habitatrichtlijn.

Verschillende soorten akkeronkruiden vestigden zich pas in Noordwest-Europa nadat de mens de landbouw hier had geïntroduceerd, maar worden wel als inheems beschouwd. Foto door Annelies Jacobs

Pas sinds de twintigste eeuw is de impact van landbouw op natuur veel groter en negatiever geworden als gevolg van moderne technieken. Nivellering, ontwatering, het gebruik van kunstmest en pesticiden, toename en industrialisatie van de vee- teelt, zaadschoning, noem maar op ... Kortom, de intensifiëring van de landbouw was pas de doodsteek voor de biodiversiteit die eeuwenlang naast landbouw, en zelfs als onderdeel van het landbouwsysteem, heeft kunnen bestaan.

EEN BEPERKT BOEKET AAN LANDBOUWGEWASSEN

Het is dus duidelijk dat agrarische productie hand in hand kan gaan met biodiversiteitsbehoud. Wat weinig mensen echter beseffen, is dat de landbouw ook afhankelijk is van biodiversiteit. En dan heb ik het hier niet over 'indirecte' ecosystemendiensten zoals bestuiving, waarvoor biodiversiteit uiteraard cruciaal is, maar over de diversiteit van de gewassen zelf.

In ruime zin slaat de term 'agrobiodiversiteit' op alle biodiversiteit in agrarische systemen. Daaronder vallen niet enkel de beestjes en schimmels in de bodem, de wilde akkerflora en de nestelende kiekendief, maar ook de diversiteit van de landbouwgewassen zelf. In de enge zin kan het woord agrobiodiversiteit ook slaan op die gedomesticeerde component alleen.

Tegenwoordig cultiveren we ongeveer zeventuizend plantensoorten. Als je je bedenkt dat er naar schatting driehonderdduizend soorten vaatplanten bestaan, betekent dat dus dat we een beroep doen op slechts een klein aandeel van de globale plantenrijkdom. Wat echter pas echt hallucinant is, is dat meer dan de helft van de plantaardige proteïnen en calorieën die wij als wereldbevolking consumeren, afkomstig zijn van amper drie gewassen: rijst, tarwe en maïs. Ons wereldwijde agriculturele systeem heeft alles ingezet op die drie planten. Al je geld inzetten op drie vakjes is natuurlijk riskant. Wetende dat het merendeel van de wereldbevolking haast volledig afhankelijk is van landbouw voor hun voedselvoorziening, en in de context van klimaat- en andere milieuveranderingen, kan ons gamma aan voedselgewassen diversifiëren, dus de agrobiodiversiteit (in de enge zin) verbreden, doorslaggevend zijn voor voedselzekerheid in de komende decennia en eeuwen.

BIODIVERSITEITSHOTSPOTS AAN DE WIEG VAN DE LANDBOUW

Als je je bedenkt hoe hard we op enkele gewassen rekenen voor ons voortbestaan, is het verbazingwekkend hoe weinig we eigenlijk over die planten weten. Onze kennis over plantenbiodiversiteit in het algemeen is al behoorlijk beperkt, maar het lijkt wel of we nog minder weten over de planten die ons voeden. We kennen de oorsprong van slechts zo'n 175 van onze belangrijke gewassen, en vaak niet eens zo nauwkeurig. Wat we wel weten, is dat de oorsprongsgebieden van onze gewassen niet homogeen verspreid liggen over de continenten, maar geclusterd in enkele oorsprongscentra, zeg maar 'wiegen van de landbouw', zoals Abessinië, het Middellandse Zeegebied en oostelijk China. Het is geen toeval dat die regio's vaak ook biodiversiteitshotspots zijn. Niet alleen zijn het centra waar domesticatie van verschillende plantensoorten heeft plaatsgevonden, het zijn ook centra van diversiteit. Dikwijls herbergen die regio's nog wilde populaties van gedomesticeerde soorten en is er een grote diversiteit aan zogenaamde 'crop wild relatives', plantensoorten die nauw verwant zijn aan gedomesticeerde gewassen en potentieel interessant kunnen zijn voor de landbouw.

¹ Extensief is natuurlijk vanuit het perspectief van het heden. Het is niet zo dat landbouwers van weleer bewust minder intensief boerden om de natuur te beschermen. Ook in vroegere tijden bewerkten boeren het land al zo efficiënt als ze konden, maar in vergelijking met moderne landbouw had dat een relatief lage impact op de omgeving.

Wat kunnen die crop wild relatives betekenen voor ons? Ik herhaal even dat de diversificatie van onze gewassen een prioriteit moet zijn als we een groeiende wereldbevolking willen voeden. We cultiveren maar enkele duizenden plantensoorten en nog veel minder worden gekweekt voor consumptie op grote schaal. Dat is deels het resultaat van kolonialisme en economisch neokolonialisme. Gewassen waar wij vertrouwd mee zijn, worden op grote schaal overal ter wereld verbouwd. Daarbij is geen aandacht voor het potentieel van lokale plantensoorten, die bovendien veel beter zijn aangepast aan de lokale condities. Er is nog een breed spectrum aan eetbare wilde planten dat we nog niet hebben aangeboord, planten die nog wachten om wetenschappelijk onderzocht en gedomesticeerd te worden. (Vooral in Afrika is dat potentieel hoog, wat niet hoeft te verbazen, want daar is ook de menselijke soort geëvolueerd.)

Crop wild relatives zijn extra veelbelovend aangezien vele ervan redelijk gemakkelijk gedomesticeerd kunnen worden en gebruikt kunnen worden voor vergelijkbare doeleinden als hun gedomesticeerde verwanten, of zelfs voor compleet andere. Ze hebben vaak ook nuttige genen die we kunnen inkruisen in onze gewassen. Daarnaast hebben de crop wild relatives die de voorouders zijn van onze gewassen vaak een veel grotere genetische diversiteit dan hun gecultiveerde tegenhangers, en kan het heel interessant zijn om die variatie in onze gewassen te incorporeren, om genetische diversiteit te behouden, bepaalde nuttige kenmerken te verkrijgen of om ze minder gevoelig te maken voor klimaatverandering.

Ook in ons land komen crop wild relatives voor, zoals de wilde vorm van de asperge. - By AnRo0002 - Own work, CCO, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=50690592>

CROP WILD RELATIVES IN DE PRAKTIJK

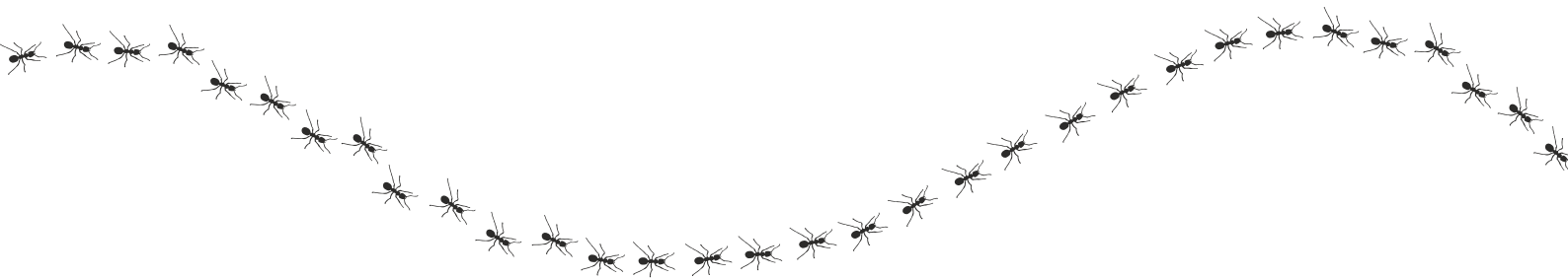
Om de redenen die ik hierboven heb genoemd, bestuderen veel wetenschappers wilde verwanten van gewassen in de gekende oorsprongscentra van de wereld, en ook daarbuiten. In Zuid-Azië worden veldproeven uitgevoerd op verschillende wilde verwanten van de wortel. Verwanten van de aubergine worden gescand op droogtetolerantie, in de hoop dat we op een dag die kenmerken kunnen overbrengen naar de aubergine zelf via introgressie². Hetzelfde geldt voor zoete aardappelen. De lijst van crop wild relatives is schier eindeloos, en meer en meer nuttige soorten worden ontdekt naarmate de jaren verstrijken.

Ook hier bij ons is men met dit soort onderzoek bezig. Zo werd onlangs nog een nieuwe kas gebouwd in de Plantentuin Meise speciaal om wilde verwanten van de banaan op te kweken. Ook de Katholieke Universiteit Leuven doet al jarenlang onderzoek naar verschillende bananensoorten.

Dit onderwerp kwam echter op mijn radar via een college van een onderzoeker van The Royal Botanic Gardens, Kew. Hij werkte vooral rond een specifiek geval: *Ensete ventricosum* in Ethiopië, een soort die geen officiële Nederlandse naam heeft, maar letterlijk vertaald uit het Engels 'ensete' of 'Abessijnse banaan' zou heten.

Bananen, het meest verhandelde en meest gegeten fruit ter wereld, komen van het plantengeslacht *Musa*, dat afkomstig is uit het Indomalaisische gebied en het noorden van Australazië. Het verwante genus *Ensete* echter heeft een verspreidingsgebied dat zich naar het westen uitstrekt, tot in Afrika. In Ethiopië komt de Abessijnse banaan in het wild voor, maar naast de wilde populaties, is het ook een heel belangrijk voedselgewas voor zowat een kwart van de bevolking van het land.

De plant wordt soms beschreven als een 'reuzenbanaan'. Inderdaad, de plant lijkt sterk op bananenplanten en kan tot twintig meter hoog worden. Al maken niet enkel de vruchten van deze plant een belangrijk gewas. De ondergrondse knol kan worden gegeten, de pulp wordt gebruikt en van zijn vezels maakt men touw. Wanneer de plant een leeftijd van twaalf jaar bereikt, produceert hij een enorme hoeveelheid fruit, waarna hij sterft.

2 Introgressie is het overbrengen van genen van de ene plantensoort of -variëteit naar de andere via kruising en terugkruising.

Wat de ensete verder zo'n interessant gewas maakt, is dat je kan oogsten wanneer je maar voedsel nodig hebt. Bovendien bewaart de vrucht goed (hij kan worden gefermenteerd). De ensete zorgt dus voor continue voedselvoorziening en is voor miljoenen Ethiopiërs het belangrijkste basisvoedsel. Je zou dus kunnen zeggen dat de ensete het Ethiopische equivalent is van maïs, rijst of tarwe.

Enseteplantage in Ethiopië - By DrFO.Th - Own work, CC BY 4.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=153658478>

SCHAAMTE VOOR DE ENSETE

De ensete is enkel in Ethiopië gedomesticeerd en de plant komt daar ook nog voor in het wild. De wilde populaties zijn weliswaar niet eetbaar, maar ze kunnen wel kenmerken bevatten die bruikbaar zijn in de agricultuur en zijn een reservoir van natuurlijke genetische diversiteit. Er zijn ongeveer vijftienhonderd landrassen bekend en een enkele boerderij verbouwt typisch zo'n zeven variëteiten, soms wel tot twintig. Genetische sequencerings heeft inderdaad aangetoond dat gekweekte ensetes ongelooflijk divers zijn. Die diversiteit is belangrijk om de voedselvoorziening te bufferen.

Jammer genoeg is de populariteit van de ensete in Ethiopië aan het dalen. Je zou kunnen zeggen dat hij een beetje een imago probleem heeft; sommige boeren zijn zelfs beschaamd dat ze hem kweken. Meer en meer agrariërs schakelen over naar 'geglobaliseerde' gewassen zoals de onvermijdbare rijst en tarwe. Ze laten de cultuur van lokaal aangepaste planten met vele troeven achter zich en verarmen zo verder de agrobiodiversiteit.

Botanici van Kew proberen die verarming tegen te gaan door de cultivering van ensetes in Ethiopië te promoten. Ze adviseren landbouwers over omgaan met klimaatverandering en ze voeren veel onderzoek uit naar dit lokale gewas. Dat is allemaal onderdeel van een breder consortium over mogelijke gewassen in Afrika, want de ensete is geen geïsoleerd geval, maar slechts een van de vele Afrikaanse planten met een geweldig potentieel voor voedselproductie. We moeten dus nog zo veel werk verrichten om voedselzekerheid in de toekomst te waarborgen, maar de agrobiodiversiteit verhogen kan misschien wel de doorbraak zijn die we nodig hebben.

CONCLUSIE

Zo komen we tot de eindstelling van dit essay: agrobiodiversiteit is niet alleen een moeilijk woord om de diversiteit van onze gewassen aan te duiden, het zou ook de sleutel kunnen zijn tot het verzoenen van voedselproductie en natuurbehoud. Want natuurbescherming start bij mensen. Een goede levenskwaliteit en, onlosmakelijk een onderdeel daarvan, voedselzekerheid, is een primaire vereiste als je wilt dat natuurbehoud werkt. De fysiologische noden van mensen moeten vervuld zijn, voor ze de luxe hebben om zich zorgen te maken over andere zaken. Daarom is verbeterde, duurzame landbouw zo'n grote kans voor natuurbehoud. Alleen als je voor voedselzekerheid kan zorgen, zullen mensen biodiversiteit willen beschermen. Daarnaast is wilde populaties van gewasverwanten, en dus ook de biodiversiteitshotspots waarin zijn voorkomen, beschermen zeer belangrijk. Die wilde populaties moeten hun genetische diversiteit behouden om zich aan te kunnen passen aan globale veranderingen, zodat ook onze gewassen dat kunnen. Als we de agrobiodiversiteit wereldwijd kunnen behouden en versterken, kunnen we misschien hetzelfde voor biodiversiteit in de brede zin.

EACOP: DE PIJPLIJN DIE HONDERDDUIZENDEN VIERKANTE KILOMETERS TOPNATUUR BEDREIGT

DOOR Vic Verhaeghe

In augustus besmeurde 's lands stoutste klimaatactivist, Wouter Mouton, de voorgevel van Total Energies' hoofdkantoor met nepbloed. Dat deed hij uit protest tegen de EACOP, het nieuwe paradepaardje van de Franse oliegi-gant dat honderdduizenden vierkante kilometers aan tropische natte natuur dreigt te verwoesten.

WAT IS EACOP?

EACOP, of East-African Crude Oil Pipeline, is een geplande oliepijplijn die Total Energies en een Chinees staatsbedrijf (China National Offshore Oil Corporation) samen doorheen Oeganda en Tanzania willen leggen. Hij zou met 1 445 km de langste oliepijplijn ter wereld worden en olie vervoeren vanuit twee olievelden in Oeganda naar de Tanzaniaanse havenstad Tanga. De olie die daarmee verplaatst zou worden, zou zo'n 38 miljoen ton koolstof uitstoten per jaar. Dat is meer dan de jaarlijkse uitstoot van Oeganda en Tanzania tezamen. Een ander triest weetje is dat de hele pijplijn verwarmd zou zijn.

WAAROM IS DAT EEN PROBLEEM?

Ten eerste is dit een beetje een vreemd moment om de langste oliepijplijn ter wereld te bouwen. Klimaatverandering is ons met rasse schreden aan het inhalen in onze race tegen de klok. Elke zomer weer staan Canada, Australië, Chili, Californië en Zuid-Europa in brand. In oktober stond Valencia (Spanje) onder water, in augustus stond heel Oost-Europa blank en Mayotte kreeg in december een zondvloed over zich heen. In 2022 verloren 30 miljoen Pakistanen hun huis ten gevolge van overstromingen. België kreeg de

afgelopen jaren een paar keer te veel te maken met uitzonderlijk veel hemelwater. Ook hittegolven, migrerende ziekten, verwoestijning, misoogsten en extreme droogte steken nu al meer en meer de kop op. Daarnaast hebben wetenschappers ontdekt dat de opwarming sneller gaat dan verwacht door veranderend gedrag van wolken boven de zee; 2024 was het eerste jaar waarin de globale opwarming 1,5 °C bedroeg ten opzichte van het pre-industrieel niveau (1850-1900). Bij 2 °C zouden de gevolgen exponentieel groter worden en zouden de zogenaamde tipping points als een rij dominostenen omslaan. Wetenschappers berekenden dat we aan deze koers tegen 2030 een opwarming van 2 °C halen. Met andere woorden, dit is geen moment om een oliepijplijn te bouwen.

Tipping points zijn omslagpunten in grote aardse systemen, waarbij die (bv. door klimaatverandering) in een zogenaamde hysteresis gaan en de klimaatopwarming nog doen versnellen. Zo slaan het Amazonewoud en de permafrost enorm veel broeikasgassen op. Helaas verwoestijnen, verbranden of verrotten grote delen van het Amazonewoud en smelt de permafrost door de klimaatopwarming. Op die manier komen extra veel broeikasgassen in de atmosfeer terecht. Een ander voorbeeld

zijn de ijskappen van Antarctica en de Noordpool die warmte weerkaatsen (het albedo-effect), maar dat reflectief vermogen verliezen doordat ze smelten. Een van de voornaamste tipping points is de Atlantische oceaanstroom (AMOC). De AMOC bepaalt in grote mate het aards klimaat. Zo zijn de gemiddelde temperaturen 's winters aan de Amerikaanse oostkust bijvoorbeeld een pak lager dan in Europa. Door het smelten van de Groenlandse ijskappen zou die echter helemaal kunnen omslaan en het aards ecosysteem voor duizenden jaren dramatisch kunnen veranderen. In welke fase van klimaatverandering de AMOC zou omslaan valt heel moeilijk te voorspellen.

Deze cijfers klinken misschien dramatisch, maar er is nog steeds hoop. Ze zijn vooral een signaal om met z'n allen op de noodrem van het systeem te beuken.

Daarnaast zou de EACOP ook een paar immens waardevolle natuurgebieden doorkruisen. Om te beginnen ligt het extractierrein in het Murchison Falls-Albert Delta Wetland System. Murchison Falls is het grootste nationaal park van Oeganda en een Ramsarsite. Ramsarsites zijn zeer waardevolle zoetwatersystemen die een beschermde status krijgen van de Verenigde Naties. Zo zijn er in Murchison Falls 76 zoogdiersoorten geteld, waaronder de ernstig bedreigde rothschildgiraffe en de endemische Oegandese kob (*Kobus kob thomasi*). Het is ook een van de enige gebieden waar leeuwen en Afrikaanse bosolifanten het echt goed doen. Murchison Falls herbergt enkele van de grootste populaties van Afrika met 15 000 olifanten, 14 000 nijlpaarden en 27 000 buffels. Verder biedt het ook onderdak aan de grootste populatie nijlkrokodillen van Oeganda en de meeste Oegandese bedreigde vogelsoorten, waaronder de schoenbekooievaar en de grijze kroonkraanvogel.

Oegandese kob (*Kobus kob thomasi*)

Nog belangrijker is de omvang van Murchison Falls. Met bijna 4000 km² is het gebied ongeveer even groot als de provincie Luik en herbergt het een onschatbare biodiversiteit aan tropische soorten zoals planten, vissen en insecten, waarvan een zeer groot deel nog niet eens in kaart is gebracht.

**MURCHISON
FALLS**

Daarna gaat de pijplijn naar het zuiden en trekt hij over een afstand van 400 km door nog een aantal Ramsarsites. Eerst passeert de pijplijn langs de Mabambababai, een heel waardevol gebied op vlak van vogels. Ongeveer 190 000 vogels zijn afhankelijk van de Mabambababai. Vervolgens langs het Nabugabomeer en het Nabajjuzimoeras, waar verschillende endemische vleesetende planten en cichliden voorkomen. Uiteindelijk passeert de pijplijn nog langs het Bwindipark, waar de helft van Oeganda's boomsoorten en de helft van de berggorilla's wereldwijd een onderkomen vinden. Al die zoetwatersystemen zijn verbonden met het Victoriameer, het tweede grootste meer ter wereld. Over heel deze 400 km zorgt de pijplijn voor een hoog risico op vergiftiging en degradatie van het Victoriameer en al zijn omringende zoetwatersystemen. Dat zou een ramp zijn voor de dertig miljoen mensen die afhankelijk zijn van het Victoriameer en het hele Oost-Afrikaanse ecosysteem.

Cichliden zijn op evolutionair vlak een zeer succesvolle visenfamilie die in tropische wateren in Afrika en Zuid-Amerika leven. Vaak zijn er per meer verschillende soorten cichliden te vinden die endemisch zijn voor dat meer, zo ook bij het Nabugabomeer. De meeste cichliden uit het Victoriameer zijn uitgestorven na de introductie van de invasieve nijlbaars.

Maylandia lombardoi is een cichlide uit het Malawimeer.

Natuurgebieden rond de tropen zijn vaak veel biodiverser dan bijvoorbeeld de Europese natuur. Zo zijn er in het Victoriameer alleen al ca. 2500 soorten zoetwatervissen te vinden terwijl er in heel Europa maar een 500-tal soorten geteld zijn.

In Tanzania doorklieft de pijplijn vervolgens nog twee beschermde reservaten: het Bihamarulobosreservaat en de Wemberesavanne, waar opnieuw een hele rits bedreigde planten diersoorten leeft.

Om de pijplijn te bouwen zouden grote stukken reservaat gekapt worden in een land waar de ontbossing al uit de hand loopt. Oeganda verliest volgens Global Forest Watch jaarlijks ongeveer 3.000 hectare aan bos.

De gevolgen zouden ook hevig zijn voor de lokale bevolking die moet zien te overleven van landbouwopbrengsten. Vooral meisjes krijgen het te verduren doordat zij de eersten zijn die van school worden gehaald wanneer het slecht gaat op het veld. Naast ecologische misdaden draait Total Energies zijn hand ook niet om voor een paar mensenrechtenschendingen. Zo moeten 14.000 gezinnen hun huis verlaten en baan maken voor de oliepijplijn. Zelfs de Europese Unie sprak zich al uit tegen het project. Activisten in Oeganda worden in elkaar geslagen en gearresteerd voor vreedzame protesten tegen EACOP. Zelfs een Belgische activiste (en moeder van een JNM'er) werd er al gearresteerd. Ondertussen investeert Total een fractie van zijn winst in zonnepanelen om zo slim gebruik te maken van duurzame subsidies en onder andere het Vlaams Klimaatfonds leeg te slurpen.

MURCHISON FALLS BEDREIGD DOOR AANLEG OLIEPIJPLEIDING

Cartoon getekend door Chiara Jacobs

EEN VERLOREN ZAAK?

Het lijkt zo wel alsof we niets meer kunnen doen tegen Total Energies. Iets uitbrengen tegen zo'n groot bedrijf is niet makkelijk. Weinig mensen kopen direct energie van Total, dus gezichtsverlies is voor de multinational ook niet superbelangrijk. Daarom is de strijd tegen Total veeleer iets voor in de rechtszaal. Juristen zoals Wouter Cox houden zich daar zeker ook mee bezig. Toch zijn er twee dingen die we kunnen doen. Ten eerste kunnen we geld inzamelen voor Oegandese en Tanzaniaanse activisten zodat zij hun acties en juridische procedures verder kunnen zetten. Op stopeacop.net vind je een hele lijst aan organisaties die aan de frontlinie tegen EACOP staan. Ten tweede hebben Total Energies en het Chinese bedrijf een hele rits banken en verzekeringsmaatschappijen nodig om hun oliepijplijn te financieren. Die banken en verzekeringsbedrijven willen liever niet geassocieerd worden met vuile projecten en investeren daarom liever onder tafel. Dat is dus ook waar lokale activisten wereldwijd hun pijlen op richten. En het werkt! Sinds de start van de campagne trokken al 28 banken en 29 verzekeringsmaatschappijen zich terug. Dat is goed nieuws, want om een oliepijplijn te verzekeren, heeft Total heel veel verzekeringsmaatschappijen nodig, anders mag de bouw niet doorgaan van internationale wetgeving. In België schieten er nog drie takken van verzekeringsmaatschappijen over die EACOP willen verzekeren: Marsh, Amundi en AIG. Ze hebben alle drie een kantoor in Brussel. Marsh heeft zelfs kantoren in Gent, Antwerpen en Roeselare. Het lijkt mij tijd om hier onze stem eens over te laten horen.

Heb jij zin om met je afdeling iets te doen tegen EACOP? Stuur een berichtje naar mij of iemand anders van de Milieuwerkgroep via vic.verhaeghe@jnm.be of mw@jnm.be!

SAVE DONDERBERG

VERSLAG VANUIT EEN TENT IN DE HOOFDSTAD

We zitten allemaal samen rond het kampvuur. Buurtbewoners, boomknuffellaars, anarchisten ... De loopbrug is net opgehaald en we genieten vreedzaam van onze maaltijd gemaakt met overschotten van winkels uit de buurt. De bomen kraken in de wind, maar we horen vooral het geraas van auto's en loeiende sirenes. Echt ontsnappen aan de stad kan je hier niet. In oktober 2024 namen activisten hun intrek in dit natuurgebiedje van 2,6 hectare. Het heet de Donderberg en ligt in Laken. Je moet weten dat het bestaat om het te vinden, want het ligt goed verstopt tussen de huizen. Een schijnbaar doodlopend steegje mondt uit op een poort. Wie door de poort gaat, stapt Narniagewijs een andere wereld binnen. Voor je doemt een grote naaldboom op en verschillende modderpaadjes gaan alle kanten uit. Al snel weet je niet welk te kiezen om op ontdekking te gaan. Het ene brengt je omlaag voorbij de moestuin van een buur, een ander loopt steil omhoog naar een gigantische omgevallen boom. Terwijl je ronddwaalt tussen de bomen en de struiken, heb je het gevoel dat je nooit alles zal hebben gezien. In het midden strekt zich een ruigte van bramen uit en je beeldt je in welk leven er zich in die stekelige massa afspeelt.

DOOR Gil Schiettecatte

Het gebiedje dreigde te worden vernietigd om er een school te bouwen. Als laatste reddingsmiddel zijn er activisten komen wonen. Ze leven in tenten en boomhutten, ze hebben een keukentje in elkaar geflanst, een toilet gebouwd ... Ze hebben zelfs een greppel gegraven, met een heuse ophaalbrug. Op die manier houden ze de werken fysiek tegen. Maar de strijd voor het behoud van de Donderberg begon al veel langer geleden.

©Donderberg Sauvage

MEER DAN 10 JAAR VERZET

In 2011 was er voor het eerst sprake van het idee om een school te bouwen op de Donderberg. Dat stuitte onmiddellijk op protest van de buurt, vooral omdat er op dat moment al een grote school werd gebouwd in die wijk. Toch concretiseerden de plannen zich in 2013. De gemeente wou een schoolgebouw voor 670 leerlingen, een sporthal en

woonappartementen. In 2016 kreeg het project een naam, namelijk HOP I (HOrticulteurs-Péruches¹), en werden de eerste publieke enquêtes gehouden. De buurtbewoners mobiliseerden zich en namen deel aan veel overlegcommissies van de gemeente. Resultaat: het project werd door die commissies afgekeurd. Hierop volgde een lange lijdensweg van HOP II, HOP III, HOP IV, HOP V die werden ingediend en, behalve HOP V, afgewezen. De op elkaar volgende inzendingen verschilden weinig van elkaar. Er werden vooral kleine aanpassingen gedaan om het opnieuw te kunnen publiceren. De laatste versie voorzag een basisschool met 672 plaatsen, een sporthal, 8 appartementen en een commercieel gebouw.

Er worden voor HOP V steeds meer vergunningen goedgekeurd en het lijkt de slechte kant op te gaan. Dan zijn het verkiezingen ... Laat me eerst even schetsen hoe de partijen zich verhouden tot de Donderberg.

De grote promotor van het schoolproject is de PS (Parti Socialiste). Zij zijn degenen die het project ontwikkelden en er campagne mee voerden. De vorige coalitiepartners van de PS (onder wie Ecolo-Groen) accepteerden in 2018 het project in het regeerakkoord. Maar voor de verkiezingen van 2024 keren die coalitiepartners zich ertegen. Ook de andere partijen zijn voor het behoud van de site. De belangrijkste daarvan is de MR, de Franstalige liberalen.

Bij de verkiezingen boekt de MR een grote winst. Het wordt dan ook snel duidelijk dat de PS, die nog steeds de grootste partij is, met hen gaat onderhandelen. Dat geeft de sympathisanten van de Donderberg een sprankeltje hoop, en de bezetters wachten in spanning op het nieuwe regeerakkoord. Op 28 november is het officieel: de nieuwe meerderheid (PS, MR, Les Engagés) blaast het schoolproject af en zegt van de Donderberg een park te willen maken.

Wat een nieuws! Het is een overwinning waar jaren juridische strijd en protestacties aan zijn voorafgegaan. Het wordt gevierd tijdens een grote apéro op de site, voor alle buurtbewoners en sympathisanten. De vreugde is groot. Maar de buurtbewoners die het meest begaan zijn met de strijd voor de Donderberg drukken de bezetters op het hart nog niet te vertrekken. Ze hebben al veel teleurstellingen meegemaakt, en vinden dat er nog niet genoeg garantie is dat de wilde natuur zal worden behouden.

Daarom formuleren de bezetters en de bewonersgroepen nieuwe eisen. Ten eerste moet de bouwvergunning vernietigd worden. Er is enkel de belofte dat er niet gebouwd zal worden, maar de vergunning is nog steeds geldig. Ten tweede moeten de wilde natuur en biodiversiteit juridisch beschermd worden. Dit komt hoofdzakelijk neer op een verandering van de bestemming van de bodem. Dat

1 Rue des Horticulteurs (Tuinbouwersstraat) is een aanliggende straat, en een andere naam voor de Donderberg is 'Clos des Péruches' ('perruche' is het Franse woord voor parkiet).

betekent dat het de status 'groengebied' zou krijgen. Die verandering in status is echter niet eenvoudig en kan zelfs jaren aanslepen. Een andere piste is bijvoorbeeld om er een natuurreservaat van te maken.

GESCHIEDENIS EN ECOLOGISCHE RELEVANTIE

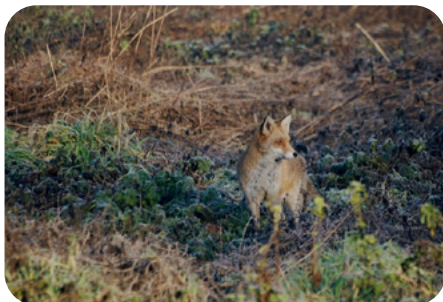
De Donderberg ligt pal naast het Koninklijk Domein. Daar maakte het tot de tijd van Leopold II ook deel van uit. Het was een kwekerij voor het hof. Er stonden fruitbomen en rozenstruiken en er werden naar verluidt ook fazanten gehouden. Het moet er echt een paradijsje zijn geweest. Wie vandaag in de Donderberg goed om zich heen kijkt, kan de restanten van dat verleden nog ontwaren. Er zijn namelijk hier en daar planten die niet helemaal thuishoren in een wilde omgeving. Zo is er een stukje bos dat door een blauweweg is veroverd. Alle bomen zijn er overwoekerd met de slingerplant en haar takken hangen als lianen naar beneden. De zotte kronkels geven je de indruk dat je in de jungle bent. Oké, zo'n exoot is niet heel ecologisch, maar als cultureel erfgoed kan het tellen.

Een andere magische verschijning zijn de ligusters die in een boog boven een paadje zijn gegroeid, waardoor een soort tunneltje is ontstaan. Dat was vroeger een haag, en heeft die vorm aangenomen na decennia niet te zijn gesnoeid. Het is grappig om te zien hoe de natuur haar rechten terugneemt vanuit de vreemde, meetkundige positie waarin de mens haar heeft gezet. Ook enkele notelaars en wilde kerselaars getuigen van het vervlogen, koninklijke verleden van de Donderberg.

Leopold II was blijkbaar niet zó gesteld op het gebiedje, want in 1900 schonk hij het aan de Belgische staat. Sindsdien heeft het verschillende eigenaars gekend, allemaal overheidsinstanties. Die schonken

er nooit veel aandacht aan en lieten het terrein onbenut.

Zei ik daar onbenut? Excuseer, ik bedoelde natuurlijk onaangeroerd. Want nuttig is de Donderberg zeker! In de tijd dat ze aan haar lot is overgelaten, is ze kunnen uitgroeien tot een biodivers paradijsje. Een deel bleef open, daar ontstond een ruigte die vandaag wordt gedomineerd door bramen en netels. Langs de randen ontstond een bos. De combinatie van die twee vegetatietypes is heel interessant, want juist op de overgang tussen open en bebost gebied is er veel biodiversiteit.

©Save Donderberg

De Donderberg is ook een knooppunt tussen de vele andere groene ruimtes in die buurt, waaronder het enorme Koninklijk Domein. Dankzij zijn wilde staat is de Donderberg een grote meerwaarde voor alle dieren uit de omliggende parken. Er woonde zelfs een vossenfamilie, maar die is sinds de bezetting niet meer gezien. Dat lokte dan ook discussies uit over het spanningsveld tussen de bezetting en de onvermijdelijke impact ervan op de natuur.

Ik zou het ook nog kunnen hebben over de goede grondkwaliteit - er is nooit gebouwd op de site! Of over alle sociale voordelen van natuur in de stad, of over het belang van het gebied voor het afzwakken van overstromingen. Maar nu de Donderberg alvast niet zal worden bedolven onder beton, zou ik graag eens nadenken over alle mogelijkheden die er schuilen in dat wilde hoekje.

DE DROOM

De gemeente heeft aangegeven een park te willen maken van de Donderberg. Voor wie de parken van Brussel een beetje kent is dat een behoorlijk onrustwekkende uitspraak. Maar op een ontmoeting gaven de schepenen aan wel degelijk de wilde natuur te willen behouden.²

Voor de bewonersgroepen moet alle natuur blijven, en moeten de paadjes worden afgebakend. Zo kan je genieten van het groen terwijl de verstoring tot een minimum wordt beperkt. Om de biodiversiteit in de hand te werken schuwen ze beheer niet. Er moeten exoten worden weggehaald en het zou niet slecht zijn om de brandnetels en bramen enigszins terug te dringen. Misschien heeft de JNM daar wel een rol in te spelen? Ik hoorde zelfs het idee een poel aan te leggen omdat water veel biodiversiteit aantrekt, al is het een beetje voorbarig om daarover na te denken.

De wandelpaden in Donderberg zouden ook deel kunnen zijn van een groter geheel. Zo kan er een groen parcours worden uitgestippeld vanuit het centrum, door het Thurn & Taxispark, langs het kerkhof van Jette, door de Donderberg, door nog wat parken, tot aan het Atomium: een grote mogelijkheid voor 'slow tourism'.

Zo'n wilde hoek biedt ook de kans om de stedelijke jeugd in contact te brengen met echte natuur. Daar heeft JNM Brussel al een paar keer dankbaar gebruik van gemaakt. Voor de buurt zal het dan weer een koelte-eiland zijn waar mensen zich kunnen verschansen tijdens hittegolven.

De strijd voor de Donderberg is nog niet helemaal gestreden. Maar na jaren gevecht, frustratie, angst... kan er eindelijk worden gefantaseerd over alle mogelijkheden van het gebiedje. Nu weten we allemaal in elk geval dondersgoed: verzet werkt!

2 Die ontmoeting vond plaats op het terrein zelf. Het is een beeld dat ik niet snel zal vergeten: een VLD-schepen die, omringd door ruige bosbezitters, sprongetjes maakt rond de modder om zijn spierwitte sneakers niet vuil te maken.

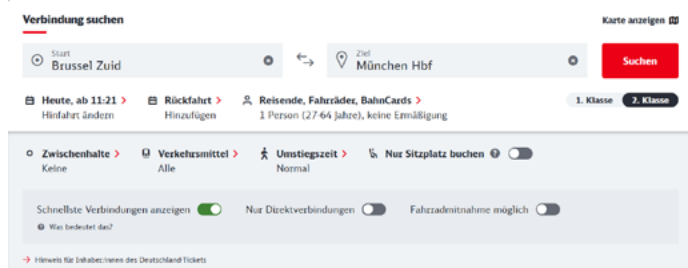
TREINREIZEN IN EUROPA

Om onze ecologische voetafdruk te verkleinen moeten we meer reizen met de trein in plaats van met het vliegtuig of de auto. Zeker internationaal is dat niet zo makkelijk. En is dat niet keiduur? Duurt dat niet veel langer? En wat gebeurt er als ik een aansluiting mis? In dit artikel probeer ik op deze en andere vragen over internationale treinreizen een antwoord te geven. De focus ligt hierbij op Duitsland, omdat ik daar persoonlijk de meeste ervaring mee heb.

EEN TREINREIS PLANNEN

Europese treinmaatschappijen werken slecht samen. Op hun eigen website tonen ze vaak enkel hun eigen treinen, of maar van een beperkt aantal andere maatschappijen. Dat is vervelend, aangezien je voor internationale treinreizen vaak maatschappijen moet combineren.

Zijn er dan websites die wel veel internationale verbindingen weergeven? Ik heb de beste ervaring met de website van Deutsche Bahn (**bahn.de**; figuur 1). Die site is overzichtelijk, gebruiksvriendelijk én snel, in tegenstelling tot de trage site van NMBS Internationaal. En je kan haar zelfs in het Nederlands zetten als Duits je niet zo ligt. Ook de site van Interrail (**interrail.eu**) is handig en geeft de meeste resultaten weer, maar die site is vaak niet up-to-date. Ik raad dus aan om bahn.de te gebruiken om je reis te plannen.

Figuur 1. De website van DB (bahn.de) geeft naar mijn ervaring de meeste Europese verbindingen weer en heeft bovendien de meeste opties rond het aanpassen van je route.

EEN TREINREIS BOEKEN

VERSCHILLEN TUSSEN TICKETS

Het is belangrijk om zoveel mogelijk een **doorgaand ticket** te kopen. Dat betekent dat al je treinen op één enkel ticket vermeld staan. Meestal zal dat het geval zijn als alle treinen die je wilt boeken van eenzelfde maatschappij zijn. Een doorgaand ticket hebben is niet per se belangrijk voor de prijs, maar wel belangrijk als er ergens problemen zouden optreden tijdens je reis (zie later). Bahn.de zal alleen een prijsvoorstel doen als een doorgaand ticket voor het hele traject mogelijk is. Als er in plaats van een prijsvoorstel de knop 'Prijs bepalen' staat, wil dat zeggen dat je meerdere tickets voor je reis moet kopen en dus geen doorgaand ticket zal hebben (zie 'Praktisch voorbeeld'). In dat geval kan reizen met een extra overstap of de overstaptijd aanpassen helpen. In het voorbeeld pasten we de overstaptijd in Keulen aan door een extra tussenstop te plannen met de knop 'Tussenstop' (figuur 1) en dan de overstaptijd te verhogen. Dat leidde tot een prijsvoorstel en dus een doorgaand ticket. Die optie is op vele

DOOR Tist Liekens

treinwebsites niet aanwezig, wederom scoort bahn.de dus een extra punt!

Praktisch voorbeeld: Innsbruck – Brussel

- a) Getoond door de site bahn.de (geen doorgaand ticket mogelijk):

- b) Na handmatige aanpassing van de overstaptijd (doorgaand ticket mogelijk):

Verder bestaan er verschillende soorten treintickets voor exact dezelfde treinen die heel sterk in prijs kunnen verschillen. Uiteraard heb je eerste- en tweedeklastickets, waarbij een eerste-klasticket wat meer **comfort** zou bieden tegen een duurdere prijs. Daarnaast heb je ook tickets die verschillen in **annuleringsvoorwaarden**. Elke maatschappij heeft hiervoor helaas andere benamingen en voorwaarden. Een derde belangrijk verschil tussen treintickets is de aan- of afwezigheid van treinbinding (Duits: Zugbindung). Dat betekent dat je enkel de treinen kan nemen die op je ticket vermeld staan. Tickets zonder treinbinding zijn meestal veel duurder dan tickets met **treinbinding**. Een duur ticket zonder treinbinding kopen heeft echter weinig zin aangezien treinbinding opgeheven wordt als er problemen zijn.

Bij sommige maatschappijen bestaan er **dagtickets** voor een bepaalde regio of land. Zo bestaat er in Zwitserland de Spatageskarte waarmee je een dag lang elke trein in het land nemen kan. Die kost CHF 52 als je op tijd koopt. Dat is vrij duur, maar anderzijds vaak goedkoper dan een ticket met treinbinding.

DYNAMISCH PRIJSSYSTEEM

Voor langeafstandstreinen bestaat er vaak een dynamisch prijsstelsel. De prijs zal dus variëren en lager liggen als je **vroeg** boekt. Hoe vroeg je kan boeken verschilt tussen maatschappijen. Bij DB kan dat al een jaar op voorhand! Bovendien zal de prijs lager liggen als je op **onpopulaire uren** reist, zoals vroeg in de ochtend of laat in de avond en ook op de **minder populaire reisdagen** (dinsdag tot donderdag). Bijkomend zullen tickets het goedkoopst zijn in **dalperiodes** doorheen het jaar en duurder in de populaire vakantieperiodes. Sommige websites, zoals

bahn.de, hebben een tool die per uur en per dag een overzicht geeft van de goedkoopste prijs.

WAAR BOEKEN?

Je boekt best bij de maatschappij van de treinen die je zal nemen. Ga bv. geen Eurostar boeken via Deutsche Bahn. Zijn er meerdere maatschappijen betrokken bij je reis? Vergelijk dan de websites van de verschillende betrokken maatschappijen. In het praktisch voorbeeld zijn er drie maatschappijen betrokken (NMBS, DB en ÖBB). Een doorgaand ticket kost bij NMBS €51.49. Exact hetzelfde ticket kost bij DB €49.99 en bij ÖBB maar liefst €62.

Hoe vind je welke maatschappij je trein organiseert? Op bahn.de is dat opnieuw goed aangegeven als je bij de trein op 'Vervoerder' klikt.

ZITPLAATS RESERVEREN?

Voor sommige treinen is een zitplaatsreservatie verplicht. In dat geval is die kost inbegrepen in de prijs van het ticket. Dat is o.a. het geval bij Eurostar en TGV. Bij andere maatschappijen, zoals Deutsche Bahn, is een reservatie meestal optioneel. Kan je dan best reserveren of niet? Ik doe dat bijna altijd. Zo loop je niet het risico dat je tijdens de rit wordt weggejaagd door iemand die jouw plaats gereserveerd heeft. Ik raad wel aan om pas enkele weken voor de reis te reserveren, zo voorkom je dat je bijvoorbeeld midden in een groep een zitplaats hebt.

Ook voor de prijs van een zitplaats is er een belangrijk prijsverschil tussen maatschappijen. Zo kost een zitplaatsreservatie bij NMBS Internationaal voor een ICE¹ van DB €6 per trein en kan je niet kiezen welke zitplaats dat is. Bij DB kost dat maar €5,2 per reis, bovendien kan je daarbij zelf kiezen welke zitplaats je wil op een grondplan van de trein. Bij ÖBB kost dat €3 per trein.

TICKETS COMBINEREN

Als een **doorgaand ticket niet mogelijk** is voor je hele reis, zal je helaas meerdere tickets moeten combineren. Dat kan ervoor zorgen dat de prijs snel oploopt, maar bovendien kan je ook nog problemen hebben als je een aansluiting tussen twee tickets mist. Stel dat de ICE in voorbeeld a vertraging heeft, waardoor je de Eurostar naar Brussel mist. In theorie zijn Deutsche Bahn en Eurostar dan niet verplicht om je verder te helpen. Je staat dus in de kou en je moet een nieuw ticket kopen naar Brussel, dat is ook nog eens extra duur omdat je het last-minute moet boeken. In voorbeeld b kan deze situatie niet voorvallen omdat je een doorgaand ticket hebt van Innsbruck naar Brussel.

Gelukkig bestaan er **commerciële overeenkomsten** tussen bepaalde maatschappijen die dergelijke situaties voorkomen. Als een trein van zo'n alliantie vertraging heeft, waardoor je je aansluiting met een andere trein van dezelfde alliantie mist, zal je kosteloos een ticket ontvangen waarmee je je bestemming alsnog bereiken kan, ook als je geen doorgaand ticket hebt. Je moet hiervoor meestal wel naar het loket gaan voordat je dat nieuwe ticket ontvangt. Voorbeelden hiervan zijn de '**Agreement on Journey Continuation**' (**afgekort AJC**) en de **HOTNAT-service**². Het is die laatste die ervoor zorgt dat we in het voorbeeld van onze reis met Eurostar en Deutsche Bahn toch niet in de kou zullen blijven staan.

Het is daarom belangrijk om op de plaatsen waar je wisselt tussen twee tickets voldoende **tijdsbuffer** in te bouwen, zeker als er geen overeenkomst bestaat tussen de maatschappijen. Hoe langer je onderweg bent naar die overstapplaats, hoe meer kans dat er iets fout loopt. Dat betekent dus ook dat je buffer groter moet zijn. Loopt uiteindelijk toch alles zoals gepland? Gebruik die buffer dan om de stad te verkennen, dan gaat het wachten veel sneller.

PROBLEMEN ONDERWEG

DAAR GAAT MIJN AANSLUITING...

Een aansluiting missen is uiteraard niet jouw fout en meestal zal je verder geholpen worden om je bestemming alsnog te bereiken. Dat is zeker het geval als je een **doorgaand ticket** hebt (zie 'Verschillen tussen tickets'). Ook als je een doorgaand ticket met treinbinding hebt, zal je gewoon kunnen verderreizen. Treinbinding wordt, bij DB tenminste, opgeheven als je een aansluiting mist, maar ook als een vertrek vervroegd is of er een vertraging is van meer dan 20 minuten.

DAAR GAAT DE ALLER-LAATSTE AANSLUITING...

Bij mijn weten bestaat hier niet echt een wetgeving voor, maar meestal zal je een bed in een hotel krijgen en zal je op de volgende dag je reis kunnen verderzetten. Dat is onder andere het geval bij DB. Je moet hiervoor wel contact opnemen met de maatschappij, zo weet je op voorhand zeker dat die de kosten zal dekken.

DEZE TREIN RIJDT VANDAAG NIET

Als een trein afgelast wordt, gelden meestal dezelfde regels als je een aansluiting mist. Je zal dus verder kunnen reizen met de eerstvolgende trein van dezelfde maatschappij. De situatie is lastiger als je trein de enige is van die maatschappij die op die dag op dat traject rijdt. Dat kan bv. voorkomen met private maatschappijen zoals FlixTrain. Die maatschappij is vandaag de dag nog klein waardoor die niet veel treinen per dag kan aanbieden. Zo rijden er maar twee treinen per dag van Berlijn naar Hamburg. Als je die laatste geboekt hebt, en die wordt afgelast, heb je dus een groter probleem. In dat geval heb je al zeker het recht om je reis te annuleren en dus al je geld terug te krijgen. De kans is echter reëel dat je die reis wil maken, dus probeer je best de maatschappij te contacteren. Al is dat bij kleine maatschappijen zoals FlixTrain waarschijnlijk niet zo makkelijk.

1 Een ICE of InterCityExpress is de hogesnelheidstrein van DB. Je zou dus kunnen zeggen dat het de Duitse versie is van de Franse TGV.

2 Helaas blijkt uit onderzoek van de ombudsdienst voor treinreizigers dat veel spoorwegpersoneel de overeenkomsten niet kennen. Meer info: HOTNAT en AJC: een overzicht

EUROPEAN RAIL PASSENGER RIGHTS

VERTRAGINGS-COMPENSATIES

Als je met één uur of meer vertraging aankomt op je bestemming, krijg je 25% van je ticket terugbetaald, en als dat met twee uur of meer is, krijg je zelfs 50% terugbetaald! Dit alles gebeurt echter niet automatisch. Je zal altijd een formulier moeten invullen op de site van de spoorwegmaatschappij, en bij de ene is dat beter verstoppt als bij de andere. De terugbetaling werkt per ticket. Nog een reden dus om een **doorgaand ticket** te kopen! Want stel dat je een aansluiting mist door vertraging, zal de compensatie van een niet-doorgaand ticket enkel berekend worden o.b.v. de vertraging die je trein van dat ticket had en niet o.b.v. de vertraging waarmee je op je eindbestemming arriveert. Stel dat de ICE uit voorbeeld a een vertraging heeft van minder dan een uur, maar dat je daardoor de Eurostar naar Brussel mist. DB zal je geen compensatie betalen, want hun vertraging is minder dan een uur. Je zal wel met minstens een uur vertraging aankomen op je eindbestemming in Brussel omdat je in Keulen moet wachten tot een volgende trein naar Brussel. Maar ook Eurostar zal je geen compensatie betalen aangezien je vertraging veroorzaakt is door DB.

Deze regels zijn echter een minimum. Maatschappijen kunnen dus nog verder gaan. Zo betaalt NMBS maar liefst 100% van je ticket terug vanaf dat je een uur vertraging hebt. Dat is wel enkel van toepassing op het nationaal vervoer. Dit is ook geldig als je bv. een door een vertraging van 10 minuten een aansluiting mist en daardoor een uur te laat aankomt. Alle nationale NMBS-tickets (bijvoorbeeld ook een regel op een Youth Multi) zijn immers een doorgaand ticket.

Ook DB betaalt reservaties terug als je die niet kan gebruiken doordat je een aansluiting hebt gemist of een trein is afgelast. Een reservatie bij DB kost zoals eerder vermeld €5,2 per reis. Terugbetaling is echter al geldig vanaf dat je één trein gemist hebt op je hele reis. Als je dus reserveert voor een reis van drie treinen, maar je mist je laatste trein, zal je volledige reservatie worden terugbetaald. Zelfs als

je die reservatie dus wel kon gebruiken bij je eerste twee treinen.

HET RECHT OP VERFRISSINGEN

Vanaf een vertraging van één uur onderweg moeten er maaltijden en verfrissingen worden voorzien. Je zal daar waarschijnlijk moeten naar vragen, maar je zal het wel krijgen! Meestal zal dat gewoon een flesje water en een koekje zijn, maar als je geluk hebt, kan je meer krijgen. Zo was mijn trein in Zweden geannuleerd waardoor ik werd omgeboekt op een latere trein, maar daardoor maar liefst 5u vastzat in Boden, een stad in Noord-Zweden. Ik had dus ook een vertraging van 5u. In Boden was er echter niemand van de treinmaatschappij aanwezig, er waren dus ook geen verfrissingen aanwezig. Ik was dus verplicht om de lokale horeca te steunen en dus ging ik een pizza eten. Later stuurde ik de rekening naar de treinmaatschappij met verwijzing naar de European Passenger Rights en ze betaalden mijn pizza terug. 😊

INTERRAIL

Met een Interrail-pas kan je gedurende een bepaalde periode op een bepaald aantal dagen met de meeste treinen door Europa reizen. Er bestaan hiervoor verschillende formules bv. 10 reisdagen binnen 2 maanden of 5 reisdagen binnen 1 maand. De prijs van deze pas ligt vast, die zal dus niet verschillen tussen seizoenen, dagen of uren, zoals treintickets voor langaafstandstreinen wel doen. Dat is uiteraard een voordeel.

Een nadeel is dat je voor heel wat treinen reservaties nodig hebt. Dat is bijvoorbeeld het geval voor alle Eurostars, nachttreinen en bijna alle treinen in Scandinavië. Dat kan vrij duur zijn, zo kost een reservatie voor de Eurostar maar liefst €29! En dat terwijl een gewoon Eurostarticket Brussel-Keulen op sommige momenten minder dan €20 kost! Bijkomend zijn het aantal zitplaatsen voor Interrailreizigers beperkt.

Reservaties doe je sowieso best via de website van de maatschappij waarmee je reist. Dat is altijd goedkoper omdat er bij reservaties via de Interrailwebsite nog €2 boekingskosten per trein bij komen. Omdat de Interrailwebsite per trein i.p.v.

per reis reserveert zal je bovendien nooit een doorgaand ticket krijgen. En zoals hierboven al vermeld kan dat tot problemen leiden. Zeker omdat treinen waarvoor je moet reserveren vaak volgeboekt zijn.

Ook als je met Interrail reist, heb je recht op een vertragingscompensatie die je kan aanvragen via de Interrailwebsite. De grootte van die compensatie hangt af van het type pas en van de hoeveelheid vertraging.

NACHTTREINEN

Bij nachttreinen denk je waarschijnlijk aan een trein met bedden waarin je de nacht doorbrengt terwijl je naar de andere kant van Europa reist. Dat beeld klopt deels, maar er bestaan ook gewone treinen die 's nachts rijden.

NACHTTREINEN IN DE STRIKTE ZIN

In nachttreinen met slaapplekken zijn er meestal drie categorieën. **Zitplaatsen** zijn meestal het goedkoopst. Verder zijn er ligplaatsen (couchettes) en slaapplekken. Bij **ligplaatsen** moet je meestal zelf je bed uitklappen en opmaken (figuur 2). Bovendien lig je op een zachte bank. Als je een **slaapplek** boekt is je bed daarentegen vaak al opgemaakt en lig je meestal op een echte matras. Maar dat zijn uiteraard ook de duurste plaatsen. Om je een idee te geven: op de Nightjet van Brussel naar Wenen kost een zitplaats minimum €35, een ligplaats €50 en een slaapplek €110.

Figuur 2. Een ligcompartiment in een nachttrein van Vy. Foto: Tist Liekens

Nachttreinen met slaapplekken zijn erg handig als je exact tussen twee haltes van de nachttrein wilt reizen. Een **doorgaand ticket** is vrijwel nooit mogelijk als je treinen voor of na de nachttrein wilt nemen. Dat zorgt ervoor dat je dus verschillende tickets moet kopen, wat de prijs voor de hele reis doet toenemen. Bovendien bouw je best een goede buffer in voor en na de nachttrein omdat je meerdere doorgaande tickets hebt (zie 'Tickets combineren'). Een tweede nadeel aan dit type nachttreinen is dat tickets op onregelmatige tijdstippen worden vrijgegeven voor verkoop. De oorzaak daarvan is opnieuw de slechte samenwerking tussen verschillende Europese landen. De exacte gevolgen van werken aan het spoor worden pas laat doorgegeven aan internationale partners (voornamelijk uitbaders van nachttreinen). Daardoor kunnen zij geen tijdsschema opstellen en dus geen tickets verkopen. Dat maakt een nachttrein combineren met andere treinen nog moeilijker.

NACHTTREINEN IN DE BREDE ZIN

Nadat DB in 2014 zijn echte nachttreinen uit dienst haalde, hebben ze ingezet op gewone 'dagtreinen' die 's nachts rijden. Deze treinen zijn een stuk minder comfortabel. Het licht blijft branden, elke halte wordt afgeroepen, tickets worden midden in de nacht gecontroleerd en er zijn geen ligplaatsen of bedden. Om het jezelf zo comfortabel mogelijk te maken neem je best een slaapzak of deken mee (het kan daar echt koud worden) en kan je proberen om de stoel naast je ook in te nemen, of je gaat onder het bagagerek liggen (figuur 3). Treinen die je voor of na deze nachttrein neemt, zijn meestal wel te boeken via een **doorgaand ticket** inclusief de 'nachttrein'. Dat zorgt ervoor dat problemen makkelijker op te lossen zijn en dat de prijs voor je hele reis een stuk lager zal liggen in vergelijking met nachttreinen in de strikte zin. Dat zorgt ervoor dat, ondanks het lage comfort, deze treinen enorm populair zijn, zeker in het hoogseizoen. Een zitplaats reserveren is dus aangeraden. Voorbeelden van deze treinen zijn de nacht-IC tussen Zürich en Amsterdam, de nacht-IC tussen Hamburg en Kopenhagen en de nacht-ICE tussen Hamburg en München via Keulen.

Figuur 3. Zo comfortabel mogelijk in de nacht-IC of nacht-ICE. Foto's: Tist Liekens

TIPS SAMENGEVAT

- Boek zo vroeg mogelijk, buiten het hoogseizoen, op daluren en minder populaire dagen.
- Boek zoveel mogelijk een doorgaand ticket.
- Boek zoveel mogelijk bij eenzelfde treinmaatschappij.
- Als er meerdere maatschappijen betrokken zijn in je reis, vergelijk dan de prijzen van die maatschappijen.
- Als je meerdere tickets hebt (en dus geen doorgaand ticket), kijk dan na of er een alliantie bestaat tussen de maatschappijen van ticket 1 en ticket 2. Indien niet, voorzie dan zeker genoeg buffer op het overstapstation (meerdere uren).
- Speel met het inplannen van extra overstappen en de duur van die overstappen om de beste prijs te vinden (goede website: bahn.de).
- Als je een doorgaand ticket hebt, loont het niet om extra overstaptijd in te bouwen. Als je je aansluiting zou missen kan je namelijk gewoon de volgende trein nemen en je hebt mogelijk recht op een compensatie indien je die aansluiting mist!
- Als je lang ergens moet wachten, verken dan de stad! Dat levert minder frustraties op.
- Loopt er iets mis tijdens je reis: blijf kalm en puzzel verder o.b.v. de voorwaarden van je ticket, je kan ook hulp vragen aan treinbegeleiders of mensen aan de balie.
- Gebruik de European Rail Passenger Rights als basis voor, tijdens en na je reis!

BRONNEN EN VERDER LEZEN

- » Handige tips: How to buy cheap European train tickets | Read this advice first!
- » Informatie HOTNAT en AJC: HOTNAT en AJC: een overzicht
- » Interrail vertragscompensatie: <https://www.interrail.eu/en/support/delay-compensation>
- » Interrail reserveringsinstructies per land en maatschappij: How do I book seats? | Interrail.eu
- » Overzicht van nachttreinen: Night Train Map 2024 - Back-on-Track
- » Overzicht nacht-ICE en nacht-IC treinen van DB: Voordelig vanaf 17,90 euro met de IC- en ICE-nachtverbindingen door heel Duitsland reizen
- » European Rail Passenger Rights: Rail passenger rights - Your Europe
- » International trip | FAQ [sncf-connect.com EN](https://www.sncf-connect.com/en)
- » De comeback van de nachttrein - MO*
- » EU Chief Wants Single European Train Ticket Booking Platform | Barron's
- » Europa ohne Umsteigen | Allianz pro Schiene ([allianz-pro-schiene.de](https://www.allianz-pro-schiene.de))
- » Stiptheid bij NMBS blijft historisch laag: meer dan 6.000 treinen afgeschaft in januari | Het Nieuwsblad

DE KLIMAATTRANSITIE WAS NOG NOOIT ZO HAALBAAR

Zonnepanelen kosten nog maar zo'n 35 procent van wat ze in 2010 kostten, en gelijkaardige evoluties voltrekken zich in de prijs van windmolens en batterijen. Groene energie is zo goedkoop geworden dat we zonder grootschalige overheidsgestuurde klimaatactie spontaan ons energienet aan het vergroenen zijn. Hernieuwbare energie plaatsen is nu vaak een stuk goedkoper dan fossiele brandstoffen blijven gebruiken. Volgens The Economist gaat het zo hard dat er in 2024 meer dan dubbel zo veel groene energie-infrastructuur geplaatst werd als in 2020. Dat wil echter niet zeggen dat we goed bezig zijn. De klimaatopwarming ging nog nooit zo snel als in de laatste paar jaren en de jaarlijkse CO₂-uitstoot neemt nog steeds toe. Toch zijn de prijsdalingen heel goed nieuws voor iedereen die ons klimaat liever niet ziet ontsporen.

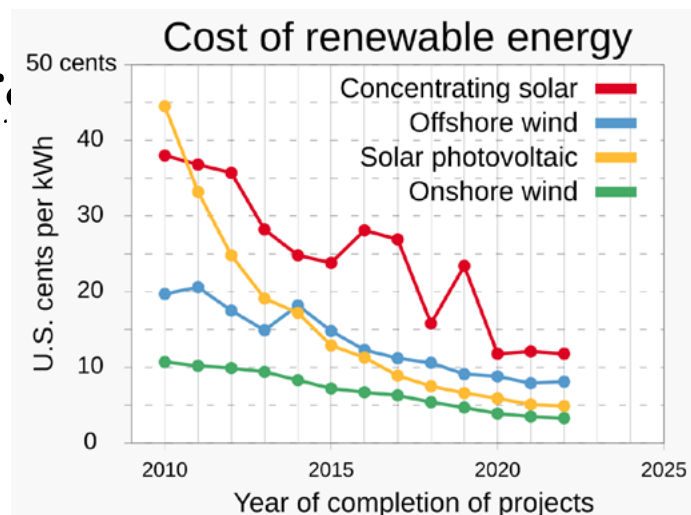

DOOR Yolan Bosteels

DE BETAALBARE ENERGIETRANSITIE IS HET NIET AL TE LAAT?

Het consultancybureau Mackenzie schatte in 2024 dat de klimaatopwarming beperken tot 2 °C ons 65 biljoen dollar zal kosten gespreid over 25 jaar. Dat komt neer op een jaarlijkse bijdrage van 1 % van het wereldwijde BPP. Dat is minder dan de helft van de wereldwijde defensie-uitgaven. Als we in de eerste jaren van de komende 25 jaar meer investeren dan in de latere jaren, kunnen we de opwarming van het klimaat mogelijk beperken tot 1,8 graden Celsius. Dat CO₂-uitstoot beperken op lange termijn goedkoper is dan niets doen wisten we wel al langer, maar dat we er ons zo goedkoop vanaf zouden kunnen brengen had vijf jaar geleden niemand kunnen hopen. Dat grootmachten als de EU, de VS en China dit ook effectief zullen uitgeven aan klimaatmitigatie, is onwaarschijnlijk. Dat ze ook steeds de goedkoopste oplossingen zullen kiezen om klimaatopwarming tegen te gaan, is nog minder waarschijnlijk. Toch zitten we momenteel waarschijnlijk in het goedkoopste moment ooit om klimaatverandering tegen te gaan. Hopelijk kan dat idee ook binnendringen in onze maatschappij en ik hoop dat ook wij met de JNM die boodschap kunnen blijven uitdragen.

Het is waarschijnlijk onmogelijk om nog onder de 1,5° C opwarming te blijven. Dat betekent dat de wereld onherroepelijk aan het veranderen is. De frequentie en intensiteit van extreme weerevents zoals die in Valencia en Pepinster is al meer dan verdubbeld en zal de komende jaren blijven toenemen. De woestijngebieden grenzend aan de evenaar breiden uit en zullen dat blijven doen, met catastrofale droogtes in landen als Algerije, India en Spanje tot gevolg. Er is nog veel onzekerheid over de sterkte van bepaalde feedbackeffecten, maar onze huidige klimaatmodellen voorspellen nog geen armageddon bij 2 °C opwarming. Dat wil niet zeggen dat dergelijke modellen ook juist zijn. Klimaatopwarming neemt de laatste jaren bijvoorbeeld sneller toe dan klimaatmodellen voorspellen. Waarschijnlijk is dat het gevolg van een afname in luchtvervuiling (fijnstof), maar zeker weten we dat niet. Er blijft een reëel risico dat onze huidige klimaatvoorspellingen te optimistisch zijn en we daardoor misschien niet snel genoeg schakelen in de klimaattransitie. De transitie kan daarom ook niet snel genoeg gaan. Toch blijft mijn boodschap optimistisch. Als we jaarlijks 1 % van het wereldwijde BBP aan klimaatopwarming efficiënt uitgeven, kunnen we waarschijnlijk over 100 jaar nog steeds ijsberen zien, nog steeds in de polders wonen en nog steeds ongeveer evenveel voedsel produceren als we nu doen. Als we niets doen, kunnen aan het eind van deze eeuw tot wel 4 miljard mensen in hongersnood belanden. Mijn keuze is snel gemaakt.

ACTIVISME, IS DAT GEVAARLIJK?

DOOR Chiara Jacobs

**Activisme. Het roept uiteenlopende beelden op. Van vreedzame marsen vol span-
doeken tot felle confrontaties met politie. Voor sommigen is het een nobele daad
van burgerlijke betrokkenheid, voor anderen een bron van chaos en verdeeldheid.
Tegenstanders vinden het allemaal veel te extreem: is het echt nodig om zo ver te
gaan? Activisme, werkt dat nu echt? Vergroot het niet gewoon de polarisatie en
verkleint het zo het draagvlak? En is dat dan niet gevaarlijk?**

EEN KRACHT DOORHEEN DE GESCHIEDENIS

Activisme komt in vele vormen en kleu-
ren. Denk bijvoorbeeld aan protestmar-
sen, zoals de klimaatmarsen waar JNM
steevast op aanwezig is. Maar activisme
kan ook subtieler zijn, zoals via petities.
Zo lanceerde JNM een paar jaar geleden
een petitie om je fiets meenemen op de
trein gratis te maken. Andere vormen
van actie zijn directer: een gebouw of bos
bezetten, een sit-in * organiseren, of zelfs
met tomatensoep gooien.

*Een **sit-in** is een vorm van vreedzaam
protest waarbij activisten een bepaalde
ruimte bezetten, zoals een kantoor, win-
kel of openbare plek, en weigeren te ver-
trekken om aandacht te vragen voor een
maatschappelijk probleem.

Historisch gezien heeft activisme een
sleutelrol gespeeld in grote maatschap-
pelijke veranderingen. Denk aan de
strijd tegen apartheid, de burgerrechten-
beweging in de Verenigde Staten, of de
wereldwijde klimaatprotesten. Activis-
ten dagen de norm uit en zetten sociale
verandering in gang. Veel rechten die we
vandaag als vanzelfsprekend beschou-
wen, zijn bevochten door activisten.

Een voorbeeld daarvan is de sit-in van
april 1977. Activisten in de Verenigde
Staten bezetten een gebouw en hielden
dit een maand lang vol. Sommigen gingen

zelfs in hongerstaking. Ze eisten de invoe-
ring van Sectie 504 van de Rehabilitation
Act, een wet die rechten zou garanderen
voor mensen met een beperking. Dankzij
hun vasthoudendheid werd de wet uit-
eindelijk aangenomen en veranderden ze
het leven van miljoenen mensen.

Een voorbeeld van milieuactivisme is de
succesvolle bezetting van het Hambach-
bos in Duitsland. Het Hambachbos, een
heel oud bos in Europa, werd bedreigd
door plannen voor bruinkoolwinning
van het energiebedrijf RWE. Vanaf 2012
bezetten klimaatactivisten het bos om de
ontbossing te voorkomen en voerden ze
intensieve protesten en juridische acties.
Hun inspanningen trokken nationale en
internationale aandacht en mobiliseer-
den het brede publieke steun. In 2018
leidde de druk van deze activisten tot
een tijdelijk kapverbod, opgelegd door
de rechtbank. Uiteindelijk werd in 2020,
als onderdeel van een bredere overeen-
komst over de afbouw van kolenenergie
in Duitsland, besloten dat het grootste
deel van het Hambachbos behouden
blijft en niet zal worden gebruikt voor
bruinkoolontginning.

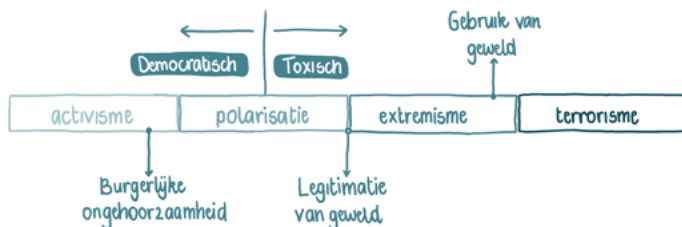
Oké, duidelijk, activisme heeft effect.
Maar zorgt dat niet net voor verdeeld-
heid en sociale onrust? Is activisme niet
te extreem?

POLARISATIE

In tijden van crisis of conflict trekken mensen zich vaak terug binnen hun eigen groep. Dat fenomeen noemen we het verlies van 'bridging social capital': de sociale verbindingen tussen verschillende groepen in de samenleving. Wat overblijft, is 'binding social capital': sterke relaties binnen groepen, maar weinig contact met de buitenwereld. Dat vormt de basis van polarisatie.

Polarisatie hoeft niet per se slecht te zijn. Sterker nog, democratische polarisatie kan juist zorgen voor vooruitgang. Denk aan het recht op protest, het in twijfel trekken van de norm en burgerlijke ongehoorzaamheid: krachtige instrumenten om druk uit te oefenen. Historisch gezien hebben massale acties van burgerlijke ongehoorzaamheid – van de burgerrechtenbeweging tot klimaatprotesten – geleid tot grote veranderingen. Door vreedzaam en vastberaden samen te werken, kunnen mensen een krachtige stem laten horen en positieve verandering afdwingen. Denk maar bijvoorbeeld aan de actie waarbij klimaatactivisten soep over een schilderij gooiden. Hoewel dit voor veel felle kritiek zorgde, bracht dit ook een groter probleem onder de aandacht, de klimaatcrisis.

Burgerlijke ongehoorzaamheid klinkt misschien als iets rebels, maar het is in wezen een middel om druk uit te oefenen op onrechtvaardige systemen. Wanneer wetten of normen onrechtvaardig worden geacht, weigeren mensen ze te gehoorzamen. De kracht hiervan schuilt in de vastberadenheid om verandering te eisen, niet met geweld, maar met overtuiging. Het kan storend lijken, maar het doel is helder: een betere, rechtvaardigere samenleving. Het schema hieronder maakt dit nog eens duidelijk. Burgerlijke ongehoorzaamheid valt binnen democratische polarisatie, nog geen gevaar dus.

TOXISCHE POLARISATIE: ZWART-WITDENKEN EN CRISISNARRATIEVEN

Maar er schuilt een risico. Wanneer beperkingen op meningsuiting en harde onderdrukking de overhand krijgen, groeit de kans dat mensen kiezen voor revolutie in plaats van evolutie. En als politieke tegenstellingen verharderen tot vijanddenken, is democratisch debat ver te zoeken. Polarisatie wordt dan giftig. Zoals je ziet op het schema, wordt geweld dan goedgekeurd en gaan we richting extremisme en terrorisme. Het is dus belangrijk dat handhavers burgerlijke ongehoorzaamheid niet al te hard aanpakken. Je wilt een boze massa, niet bozer krijgen en richting een revolutie duwen. Dan wordt polarisatie toxisch en neemt geweld dus de overhand.

Toxische polarisatie is dus de keerzijde. Het begint vaak met een crisisnarratief – een strategie waarbij angst en drogredeneringen worden ingezet om mensen mee te trekken in zwart-witdenken.

Dait dualisme is verleidelijk: het geeft een simpele probleemdefinitie ("hier is het kwaad") en een schijnbaar heldere oplossing ("dit is de redding").

Toch kan het flink uit de hand lopen. Extreme groepen proberen met scherpe uitspraken en labels de macht naar zich toe te trekken, terwijl de samenleving steeds verder uit elkaar lijkt te vallen. Het stille midden – de groep die vaak op zoek is naar nuance – wordt steeds kleiner, en de overgebleven kampen lijken zich steeds meer tegen elkaar af te zetten. Wat gebeurt er dan met die mooie, diverse samenleving waarin iedereen een stem mag hebben en laten horen?

Ik probeer het jullie uit te leggen in het schema hierboven (ik heb dit niet zelf verzonnen, filosoof Bart Brandsma wel). In dit schema zien we twee toxische pushers: personen met een luide stem die roepen dat "de ander het kwaad is!". Die pushers proberen met hun giftige uitspraken de grote massa voor zich te winnen. Achter hen staan de joiners, mensen die sterke meningen hebben, maar minder luidruchtig zijn dan de pushers. Die zijn het mogelijk niet helemaal eens met de pushers, maar kiezen toch een kamp. Zij zorgen vaak voor verbinding met 'het stille midden' – de grote massa zonder uitgesproken mening. Dat stille midden is eigenlijk cruciaal. Het vertegenwoordigt de groep die vaak nuance zoekt. Maar in een samenleving die steeds toxischer wordt, krimpt het stille midden. En dat kan gevaarlijk zijn. Kijk bijvoorbeeld naar de Verenigde Staten, waar de kloof tussen Democraten en Republikeinen groeit. Het stille middenveld wordt kleiner, en daarmee daalt het 'binding social capital' – de lijm die een samenleving bij elkaar houdt.

WEG MET TOXISCHE PUSHERS?

De oplossing lijkt eenvoudig, als we geen polarisatie willen; weg met toxische pushers! Toch is het allemaal niet zo simpel. Het 'radical flank effect' van Jo Freeman biedt hierbij een interessant perspectief. Deze theorie stelt dat de aanwezigheid van radicale groepen binnen een bredere sociale beweging ook positieve effecten kan hebben. Doordat er een radicale groep is binnen een beweging, zal de gematigde groep meer aanhangers hebben. Zij lijken nu immers minder extreem.

In 2022 deden Brent Simpson, Robb Willer en Matthew Feinberg onderzoek naar het 'radical flank effect'. De resultaten van hun onderzoek ondersteunen dit idee op een verrassende manier. Het is niet per se de radicale agenda, het gedachtegoed, van zulke groepen die het verschil maakt, maar eerder hun gebruik van bepaalde tactieken, zoals een bezetting, of zelfs vernieling van eigendom. Die tactieken zorgen voor een scherp contrast: de gematigden binnen dezelfde beweging lijken daardoor ineens

een stuk redelijker en minder extreem. Dat contrast effect maakt dat mensen zich sneller kunnen identificeren met de gematigde groep en hun meer steun geven.

Kort gezegd: hoewel radicale acties vaak weerstand oproepen, kunnen ze onbedoeld een positieve invloed hebben op hoe de gematigden worden gezien. Dat betekent dat radicale en gematigde groepen, ondanks hun verschillende aanpakken, elkaar (on)bewust kunnen versterken binnen dezelfde sociale beweging.

Radicale groepen kunnen niet alleen het contrast met gematigden vergroten, maar ook de grenzen van wat maatschappelijk aanvaardbaar is verschuiven. Dit principe staat bekend als het Overton-venster: wat ooit als extreem werd gezien, kan door herhaald debat en actie steeds normaler lijken. Hierdoor komen ideeën die eerst onbespreekbaar waren, toch op de politieke agenda te staan. Daarnaast kunnen radicale stemmen een systeem uitdagen wanneer het vastzit of als onrechtvaardig wordt ervaren. Door harde kritiek te leveren en druk uit te oefenen, dwingen ze gevestigde structuren om zich te verantwoorden en zich mogelijk aan te passen. Op die manier kan radicaliteit, ondanks de weerstand die het oproept, een katalysator zijn voor maatschappelijke verandering.

Radicale acties kunnen nodig zijn om verandering te forceren, zeker in situaties van onderdrukking of grote ongelijkheid. Denk aan burgerrechtenactivisten of suffragettes, die destijds als radicaal werden gezien maar uiteindelijk de wereld hebben veranderd.

Toxische polarisatie wordt pas echt gevaarlijk wanneer het leidt tot geweld, ontmenselijking of een vijandbeeld waarbij dialoog onmogelijk wordt. Dus het is niet zozeer de radicaliteit zelf die slecht is, maar de manier waarop die wordt ingezet en tot welke dynamieken het leidt.

DOE HET VEILIG!

Activisme hoeft niet gevaarlijk te zijn – integendeel. Het kan een zeer krachtig instrument zijn om de wereld te verbeteren. Hier zijn enkele manieren waarop activisme effectief en veilig kan worden ingezet:

1. **Focus op dialoog:** Luister naar verschillende perspectieven en probeer begrip te kweken, ook voor degenen die het niet met je eens zijn. Activisme dat de dialoog zoekt, bouwt bruggen.

2. **Blijf feitelijk:** Baseer je argumenten op feiten, niet op emoties of drogredenen. Dait vergroot je geloofwaardigheid. Of je nu bruggen bouwt of ze verbrandt, feiten blijven je sterkste wapen.
3. **Omarm grijs:** Activisme hoeft niet zwart-wit te zijn. Er is ruimte voor nuance, voor radicale stemmen én voor gematigde perspectieven. Door beide te erkennen, spreek je een bredere groep aan en versterk je de beweging als geheel.
4. **Kies voor hoop:** Een positieve visie inspireert. Geef mensen iets om in te geloven, zelfs als je boos bent over onrecht. Hoop kan mensen verbinden, ook in tijden van conflict.
5. **Bepaal je eigen positie:** Activisme komt in vele vormen, en elke rol binnen een beweging draagt bij aan het grotere geheel. Misschien wil je bruggen bouwen en dialoog stimuleren, of misschien voel je de noodzaak om een krachtiger, confronterend statement te maken. Beide hebben hun waarde, zorg ervoor dat je er vooral zelf goed bij voelt.
6. **Denk na over je acties:** Confronterende acties kunnen impactvol zijn, maar alleen als ze goed getimed en strategisch zijn. Overweeg zorgvuldig welke bruggen je verbrandt en waarom. Soms is een krachtige, schokkende actie nodig om verandering teweeg te brengen, maar het is belangrijk dat die het grotere doel dient.

IEDEREEN ACTIVIST?

Activisme, is dat gevaarlijk? Het antwoord is simpel: dat kan, maar het hoeft niet. Sterker nog, activisme is vaak de motor achter sociale verandering. Activisme draagt risico's met zich mee, maar het is ook een essentieel onderdeel van een gezonde democratie. Zonder activisten zouden veel onrechtvaardigheden nooit aan het licht zijn gekomen. Het komt in zoveel vormen dat er voor iedereen wel een manier is om bij te dragen. Of je nu kiest voor het vreedzaam uitdelen van flyers, een stevige online campagne of zelfs een bosbezetting, elke bijdrage kan het verschil maken.

Dus, ja, activisme kan weerstand oproepen of ongemak veroorzaken. Maar het is ook een kans om iets groters te bereiken – een eerlijkere, rechtvaardigere en duurzamere wereld. Activisme is je verantwoordelijk voelen voor de planeet waarop we leven. Activisme is handelen vanuit een rechtvaardigheidsgevoel. Activisme is een vorm van actieve hoop. De hoop op een betere toekomst.

NATIONAAL KORT

Hoewel JNM altijd een beetje in een winterslaap lijkt weg te zakken in december en januari, werd er achter de schermen hard gewerkt. En in februari begint natuurlijk het tweede semester, waarin ploegen nog eens samenkomen en een plan van aanpak opmaken. We kunnen niet alles uitleggen, dus vind je in deze rubriek een aantal projectjes, ideeën, acties of belangrijke veranderingen die voor jou als JNM'er relevant zijn.

HERINRICHTING VAN HET BONDSSEC

Het Bondssec., oftewel Bondssecretariaat, werd in 2016 verbouwd en ingericht. Intussen zijn we acht jaar verder, en kan de originele inrichting hier en daar wel upgrade gebruiken. Daarom, en omdat er vanuit het personeel veel vraag was naar meer (stille) werkruimte, werd er een plan uitgewerkt. De ploegen voeren nu volop dat plan uit. Ze doorspitten (samen met hun personeelslid) hun materiaal en kijken kritisch naar wat er is, wat er misschien nog nodig is en wat weg kan. Zo weten we in maart hoeveel kastruimte elke ploeg nodig heeft en kunnen we die kastruimte voorzien in de Nikolaj (tweede verdieping, links). De Nikolaj wordt namelijk de nieuwe vrijwilligersruimte, waar zowel plaats zal zijn voor opslag en geconcentreerd werken of vergaderen, als voor ontspanning. De Pepijn ('zetelruimte') wordt een kleine vergaderzaal. En dit alles is nog maar het topje van de ijsberg!

BELEIDSNOTA 2022-2025

Hoewel de AV nog maar in december de nieuwe beleidsnota goedkeurde, mogen we de huidige uiteraard niet vergeten. Zo zijn er nog veel taakhandleidingen te schrijven, willen we tegen de zomer het nieuwe vrijwilligersbeleid af hebben, en is het tijd om al eens na te denken over een JNM-forum.

KAMPMATERIAAL EN WERKDAGEN

Voor iedereen die deze zomer op kamp gaat en materiaal wil ontlenen bij Nationaal: denk eraan dat je in dat geval best komt helpen op een van de werkdagen van de Praktische ploeg! Ze vinden elke eerste zaterdag van de maand plaats, en enkel met jouw hulp kan de PP garanderen dat jouw aangevraagde kampmateriaal voor je zal klaarstaan.

DOOR Nel Top

ERFGOEDDAG: GAME ON!

Game On! Dit jaar staat de Erfgoeddag (27 april) volledig in het teken van spel en beweging. Dit is hét moment om het rijke erfgoed van onze jeugdbeweging te verkennen en de erkenning van de jeugdbewegingen in Vlaanderen als immaterieel erfgoed in de kijker te zetten. Wil je als JNM'er of JNM-afdeling graag met dat erfgoed aan de slag? Check dan de tips in het nieuwsbericht op onze site via jnm.be/nieuws!

NATUURSTUDIEWERKGROEP

Wanneer deze Euglena bij jullie in de bus valt, is de NWG druk bezig met de voorbereiding van het Natuurstudiecongres, en ook het 1000-soortenweekend laat niet meer zo lang op zich wachten! Jij doet toch mee, hè? Los daarvan dromen we in het begin van de lente al van de zomer, en daar hoort natuurlijk natuurstudie bij! Bij deze een oproep: doe mee aan een natuurstudiekamp of neem een NWG-kamppakket mee. :)

TERUGBLIKKEN OP EEN BELEIDSJAAR

IN GESPREK MET DE STUURGROEP

Velen van jullie waren erbij toen het gebeurde, maar in december keurden jullie, JNM, de beleidsnota goed. Ondertussen ligt die mooi te wachten op het bureau van onze minister van Jeugd om te worden doorspit. Dat die beleidsnota is ingediend is goed nieuws, want dat betekent dat JNM als organisatie nog wel een tijdje (zeker tot 2030) mee zal gaan. Dit vieren we door een paar van onze stuurgroepers hun meest mooie/memorabele/brakke momenten uit de doeken te laten doen van afgelopen beleidsnota(-anderhalf)jaar.

Disclaimer: Let op! Lees dit op eigen risico. Het lezen van dit artikel geeft je een vertekend beeld van onze professionaliteit en zorgzaamheid waarmee wij de beleidsnota schreven. Dit artikel kan ook zorgen voor gefronste en misnoegende blik. Of een afkeurende kijk naar eenieder van ons. Om dit te beperken werden soms namen gecensureerd. Wees je gewaar van deze mogelijke bijwerkingen tijdens het lezen. Geniet ervan!

RAF

Memorabelste moment: Toen Louis in slaap was gevallen op de vloer, naast een enorme flatscreen-tv. Ik heb van de gelegenheid gebruik gemaakt om de hotelkamerscène uit 'Borat' op pauze te zetten op dát moment, zodat hij bij het openen van zijn ogen getraakteerd zou worden op een prachtig natuurpanorama. (Bijkomend voordeel: het mij toe-eigenen van Louis' rijkelijke bed voor een goede nachtrust.)

LORE REAGEERT

Als ik hierop mag inpikken, zodat iedereen het volledige plaatje kent:

Dit alles gebeurde met mijn laptop. Die ging na een tijdje natuurlijk op slaapstand, waardoor Louis eigenlijk gewoon rustig kon slapen. Dus het was ik die werd getraakteerd op een 'prachtig natuurpanorama', 's ochtends nog voor de eerste tas koffie.

Memorabelste moment (inhoudelijk): Op het filocafé op Bondssec. was de inhoudelijke werking van JNM een van de voornaamste discussiepunten. Ik, die door de jaren heen heel wat ervaring heb opgedaan met het Inhoudelijk overleg (IO), dat orgaan nooit deftig heb zien functioneren en het in het verleden ook al heb proberen afschaffen, was klaar om een hele rant over het IO af te steken, maar ging met een heel ander perspectief terug naar huis. Met de nieuwe beleidsnota willen we de inhoudelijke ploegen uitdrukkelijker aan de basis van de inhoudelijke werking en kennisdoorstroom van onze organisatie zetten, met het Inhoudelijk overleg als belangrijke scherphouder en als kompas om een sterkere en ambitieuzere inhoudelijke koers uit te stippelen.

IRIS VOEGT HIERAAN TOE:

De uitspraken die Raf die avond deed zijn ook op z'n minst memorabel te noemen. Een klein voorbeeldje: "Met het IO hebben de inhoudelijke werkgroepen een instrument gekregen waarmee ze de koers van JNM kunnen bepalen, maar ze zijn veel te zwak, lui en intern verdeeld om er gebruik van te maken".

LORE:

Memorabelste moment: De laatste loodjes richting het congres! Het waren zeer heftige maanden, maar net daarom was er extra reden om trots te zijn op al het werk dat we hebben verzet. Net voor het congres hebben we onszelf bedankt in het verre Pajottenland, wat heeft geleid tot een brakke busrit tussen Oetingen en Brussel-Zuid (de misselijkheid was volledig te wijten aan de bochten hoor!). Ondanks dat alles hebben we toch nog een hele dag samen geknald op het Bondssecretariaat. Jammer genoeg is de to-do 'samen een tattoo laten zetten' niet afgevinkt die dag ...

Memorabelste moment (inhoudelijk): Sowieso de sessies op het congres. Eerlijk gezegd had de oude zak in mij nooit verwacht dat er zoveel mensen mee zouden willen nadenken over de implementatie van de beleidsnota. Oeps! Toch verschenen twintig enthousiaste JNM'ers, die allemaal met een andere bril mee nadachten over hoe we van de beleidsnota een gedragen en praktisch document konden maken.

Hopelijk toverde het lezen van deze mooie herinneringen ook bij jullie een lach op het gezicht. Maar we zijn er nog niet. Ook al dachten jullie misschien dat het hier stopte, maar jullie horen zeker nog van ons. Rondom de implementatie van de beleidsnota wordt er komende periode nog hard gewerkt en als we onze centjes krijgen van de Vlaamse overheid gaan we dat ook nog eens goed moeten vieren. Maar dat, lieve vrienden, dat is een verhaaltje voor een volgende keer. 😊

Op de werkdag in het Lousbergspark werd plenair en in kleine groepjes druk gedebatteerd over de inhoudelijke lijnen van de nieuwe beleidsnota.

IRIS

Memorabelste moment: Ons werkweekendje in Vollezele, waarbij we met veel te veel mensen overnacht hebben in Louis zijn slaapkamer. Ik voelde me als personeelslid weer helemaal jong! Eigenlijk was quasi elk moment van dat weekend memorabel: een pittige beleidsdag met een niet al te doordachte bolletjesmethodiek, een nieuw uitgedachte methodiek in de vorm van een levende volleybal-match (met levende volleyballen) voor op de AV, huilende stuurgroepers op de grond van het frietkot.

Lore en Eva rollen met hun ogen

een waanzinnig lange discussie over hoe we de SD rond het organisatie- en personeelsbeleid van JNM zouden noemen ("De wieltjes van JNM zijn goed gesmeerd"? 'JNM is diep geworteld in het moeras der organisatorische vaagheid?'), een luidkeelse zangstond op de trein van een van onze vaste hitjes "Rie-Ra-Raffie" (op de melodie van Snappie, de kleine krokodil), een heel korte wandeling naar twee straten verder" in het Pajottenland (1,5 uur later... 😊), een extreem overprikkelend collectief shoptripje naar de Colruyt van Ninove, Mihiel die gedurende heel dat tripje bij een random café in de buurt op ons zit te wachten ... en vooral heel veel doorzettingsvermogen, verantwoordelijkheidszin en liefde voor elkaar!

Memorabelste moment (inhoudelijk): de werkdag van de stuurgroep in het Lousbergspark. Ondanks de toestand van sommige stuurgroepers hebben we die dag echt veel knopen doorgehakt. We verzamelden alle input van vorige beleidsnotaprocessen, van de enquêtes, van focusgroepen met afdelingen en personeel, van onze omgevingsanalyse enz. en filterden daar de krachtlijnen uit, die we toewezen aan de SD's. Zo werd die dag niet enkel de verdeling tussen kern- en ondersteunende doelstellingen gefinetuned, maar maakten we ook een eerste aanzet voor de OD's. En dat allemaal in het zonnetje, met de voetjes in de vijver. Beter wordt het niet, denk ik dan.

BENT:

Memorabelste moment: De vergaderingen op Bondssec. duurden vaak tot laat op de avond. Mensen zijn dan al moe van de lange vergadering en zeggen minder zinnige dingen dan in het begin omdat ze op dat uur normaal al in hun bedje liggen (of ik toch alleszins) en dat geeft opeens wel een heel andere vergadering. Er vallen veel goeie quotes dan en mensen krijgen al eens sneller de slappe lach dus dat vond vaak eigenlijk wel leuke momenten. Het heeft wel iets om met een klein groepje mensen tot laat door te werken. Maar de teambuilding in de hot tub was ook wel heel leuk.

EVA:

Memorabelste moment: Ik denk dat beelden soms meer zeggen dan woorden, en dit beeld brengt me telkens weer een lach op mijn gezicht. Wat je hier ziet was denk ik voor mij wel het toppunt. Vooral van brakheid, wat het zo memorabel maakte. Want voor ik startte aan dit hele proces had ik nooit verwacht, zoveel maanden later, zo uitgelaten en brak maar vooral vol liefde en plezier samen rond de tafel te zitten. Je ziet het misschien aan Louis' hoofd, een soort kinderlijke gêne ten aanzien van al die rare volwassenen waar hij tussen is geworpen, maar wij waren echt heel raar die dag. Hongerig en moe op het Bondssec. aankomen (ook heel trots en helemaal klaar om de sterke stuurgroep te vieren). Meer omkadering

heb je niet nodig om van deze foto te kunnen genieten.

Memorabelste moment (inhoudelijk): Tja, het begint hier al te klinken als een vastlopende plaat. Maar mij is ons weekend Vollezele ook bijgebleven als hét hoogtepunt van ons beleidsnotaproces, niet alleen op intellectueel, maar ook op alle andere niveaus. Op dat weekend gebeurde alles wat je niet wilt dat de mensen doen in wie je je vertrouwen voor de toekomst legt. Maar

verder treed ik hierover niet in detail. Dat deed de rest al. Dit weekend was gekoppeld aan de beleidsdag in Brussel. Lore was heel ziek, ik heel gespannen, er was een stomme beamer die enkel op het plafond wou beamen, maar er was gelukkig ook een Rohan die dat oploste, er waren veel mensen en heel veel boeiende discussies: echt een top-JNM-dag. Er werd veel naar elkaar geluisterd er werden veel knopen doorgehakt, richtingen werden ingeslagen. Voor mij was dit echt de basis waarop de beleidsnota is gebouwd, hierna konden we echt beginnen. We wisten het toen misschien nog niet, maar ook het feit dat we die avond frietjes aten legde een fundament voor een meermaals herhalend ritueel. Het eten van frietjes werd echt deel van het beleidsnotaproces en dus deel van het fundament waarop de beleidsnota is geschreven.

PERSONEEL IN DE KIJKER

KORT PROFIEL

Wie?

- Lieze

Welke functie?

- Vormingsmedewerker

Hoe bereik je mij?

- Via lieze@jnm.be

Favoriete JNM-pijler?

- Natuurstudie, trekken in de natuur vind ik zalig!

Favoriete dansmove?

- Ik dans SUPERgraag, liefst outdoor!

Favoriete app?

- Sorry, mijn gsm is te oud voor apps

Lievelingseten?

- Lasagne

Favoriete JNM-herinnering?

- Op zomerkamp verliefd worden en naakt zwemmen in de rivieren

WAT DOET LIEZE?

De vormingen binnen JNM mee in goede banen leiden

De cursussen (BAC, HAC en IC) van JNM ondersteunen

Daar zit een administratief luik bij, zoals deelnemerslijsten maken en jullie stalken met mailtjes over KAVO-ID, alles rond de stages... Er is ook een logistiek luik bij, zoals de cursusvoorzitter en teams ondersteunen. Verder ga ik ook mee op cursus, jui!

De vormingsnoden van het personeel en vrijwilligers laven

Dat doe ik door me op de hoogte te houden van het vormingsaanbod in de sector. Wil je een vorming volgen over hoe je omgaat met ouders op kamp of in je afdeling, of over hoe je het met een jong team in je afdeling kan redden? Let me know!

En er zijn altijd regelgevingen rond kadervorming, die ik ook in de gaten moet houden

Dat klinkt misschien een beetje saai, maar op cursus gaan met jullie en die voorbereiden met een enthousiast team tijdens vergaderingen en weekendjes is heel leuk!

KORT PROFIEL

Wie?

- Louise

Functie?

- Inclusiemedewerker en API

Hoe bereik je mij?

- Via louise@jnm.be of 0493 12 15 73.

Favoriete JNM-pijler?

- Beheer. Ik word nergens zo rustig als in mijn eigen kleine stadstuin, met mijn handen (en gezicht) vol aarde en een alweer geëscaleerd tuinproject. Net als mijn mama (en haar mama) ben ik van maart tot oktober meestal buiten te vinden, in het zonnetje.

Favoriete dansmove?

- Ik kreeg van mijn zussen ooit de ontnuchterende feedback dat ik 'wijdbeens' dans, dus sindsdien probeer ik vooral mijn knieën bijeen te houden. Daarnaast spring ik, als ik echt uit mijn dak ga, meestal als een gek op en neer.

Favoriete app?

- Headspace: een app met meditatieoefeningen, sleepcasts en yogasessies – superkalmerend!

Lievelingseten?

- Pasta en taart, en dan nog liefst back-to-back.

Favoriete JNM-herinnering?

- Ik moet er nog volop beginnen te maken! Maar mijn warme welkom hier belooft niets dan goeds.

API-VOORSTELLING

Wist je dat Louise niet het enige aanspreekpunt voor persoonlijke integriteit is? Ook werkmieren Stan en Meret kan je bereiken als je nood hebt aan een luisterend oor.

STAN

Mijn favoriete dier is ...

Toen ik 10 jaar of zo was, heb ik eens beslist dat ik dat eigenlijk helemaal niet wil kiezen. Sindsdien zijn alle dieren mijn lievelingsdieren, allemaal net evenveel. :)

Hier word ik blij van ...

Op een hoge, zonnige bergtop staan en uitkijken over een dal (en daar mijn boterhammetjes opeten).

Hier mag je me altijd mee verrassen ...

Het aller-, allergelukkigst word ik van verrassingen die iets met eten te maken hebben.

LOUISE

Mijn favoriete dier is ...

Heel basic, maar een kat. Ik heb er zelf twee (Jules en Ellie, ze hebben samen zeven pootjes) en ik hou zo van de rust die ze uitstralen, en van de 'Are u kidding me'-blik waarmee ze weleens naar me durven te kijken als hun eten hun niet aanstaat.

Hier word ik blij van ...

TAART en mijn bed en de zon en de geur van seringen in de lente.

Hier mag je me altijd mee verrassen ...

Ik ben niet de grootste fan van verrassingen (haha) maar TAART dus, en ik lach heel graag, dus hoor je een goed verhaal of een goeie mop, zoek me op.

WAT DOET LOUISE?

Als inclusiemedewerker help ik de Inclusieploeg en de afdelingen om JNM zo toegankelijk mogelijk te maken voor elk kind en elke jongere met een hart voor natuur.

Hoe zorgen we dat JNM een (nog) warme(re) thuis kan worden voor kinderen in een maatschappelijk kwetsbare positie, of voor jongeren die (om welke reden dan ook) in de buitenwereld al zo vaak moeten knokken voor hun plekje? Daar help ik graag mee over nadenken!

Als API (Aanspreekpunt Persoonlijke Integriteit) kan je me bovendien altijd bereiken als je binnen JNM iets hebt meegeemaakt dat je dwarszit, of waarbij jij het gevoel had dat jouw grenzen, of die van iemand anders, zijn overschreden.

Dat kan zowel lichamelijk zijn, als mentaal, moreel of seksueel. Zit je met iets en ben je op zoek naar iemand om mee te praten? Ik luister graag naar je verhaal, en samen zoeken we een oplossing.

MERET

Mijn favoriete dier is ...

Een hond, en vooral mijn eigen trouwe viervoeter thuis, Stella!

Hier word ik blij van ...

De warmte van de zon op mijn gezicht, nieuwe avonturen tijdens het reizen en de kleine gelukjes in het leven!

Hier mag je me altijd mee verrassen ...

Met een lief kaartje, een spontaan berichtje of een oprecht gebaar! Daar word ik altijd blij van!

LEZERSBRIEF

VEGANISME BINNEN DE JNM: DREMPELVERHOOGEND OF NIET?

DOOR Anoniem

In de Facebookgroep 'JNM moties en projecten' zag je het vlak voor de zomervakantie al aankomen: "Motie ter overschakeling naar veganisme binnen de gehele JNM". Omdat de overschakeling past binnen de waarden van de JNM en dat een aantrekkelijk argument was voor de aanwezigen op de AV, maakte de motie een goede start. Alle 'voor'-argumenten leken goed, maar wat met de gevoelens van onze nieuwe leden en ouders? Om het overzicht te behouden herhaal ik nog even de argumenten die zijn aangehaald op de AV: veeteelt heeft een negatieve impact op het klimaat, landgebruik, nutriëntencycli en dierenwelzijn enz.

JNM is al jaren vegetarisch en dat deze motie er zou komen, was dan ook voorstelbaar. Lang voor de motie-AV was er al veel discussie over. In JNM-kringen kreeg je vaak de vraag of je voor of tegen was. Na vele diepgaande discussies onderling en op het podium werd de motie met ongeveer een tweederdemeerderheid goedgekeurd. Dat leek veel, aangezien toch veel leden niet akkoord zijn met dit voorstel; dat merkten we toen we anderen om hun mening over de motie vroegen.

Om een beter zich te krijgen op de opinies over veganisme binnen JNM, hebben wij een informele rondvraag gedaan bij jeugdbonders.

We hebben de meeste vragen gesteld aan JNM'ers die niet nationaal actief zijn, zij weten dus niet altijd goed wat er zich afspeelt binnen Nationaal. (groep 1)

Ook zijn er vragen gesteld aan JNM'ers die veel nationale activiteiten meedoen (bv. HB'ers). In deze groep waren de meningen over veganisme binnen de jeugdbond verdeeld. (groep 2)

Hieronder lezen jullie enkele antwoorden die we dikwijls kregen bij de bevraging.

Groep 1:

"Ik wist niet dat JNM vegan wilde worden, daarover is nooit gecommuniceerd."

"Hoe zit het met ouders die hun kinderen alleen maar vegan lunchpakketten mogen meegeven, maar niet weten hoe of wat?"

"Wat als een afdeling een pannenkookenslag of spaghettidag organiseert? Velen zullen denken: da's vegan, da's nie' lekker, daar gaan we nie' naartoe."

"Het is goed dat er wordt gedacht aan manieren om meer verantwoorde

voeding te kopen, maar de aanpassing naar veganisme lijkt wel heel groot en moeilijk voor sommige mensen."

Groep 2:

"Het drempelverhogende effect lijkt zo enorm dat het de populariteit van JNM naar beneden kan halen."

"De stemming over veganisme is niet supergoed verlopen, er waren maar weinig kiezers aanwezig en de timing was ook niet perfect (op een weekdag waardoor veel mensen niet konden komen vanwege hun werk)."

"Als foer vegan koken is niet zo simpel. Er komt veel meer bij kijken. Zou het niet gemakkelijker zijn om op alle vlakken verantwoordelijker om te gaan met ons voedsel dan om er direct het vegan criterium op te plakken?"

"Op de startdag ontving ik een hoop vragen van ouders. Een aantal kindjes die voor de eerste keer kwamen uitte afgunst toen ze beseften dat we haverdrink gebruikten in plaats van echte melk voor de chocomelk."

Kortom, er zijn wat tegenargumenten, dus wat met de mensen die het niet eens zijn met dit verhaal?

Opmerkelijk was dat de ratio van meningen veel minder voor was dan op de motie-AV.

We vinden dat deze beslissing op een andere manier had moeten verlopen dan via een motie, aangezien deze beslissing veel ingrijpender is dan de meeste andere moties en op elke JNM'er een grote impact heeft.

Een referendum was in dit geval een democratischere optie geweest.

Ook het drempelverhogende effect is iets waar over nagedacht moet worden. Zoals

blijkt uit de bevraging, weten leden en hun ouders niet goed wat te verwachten, en piepers vinden al snel iets niet leuk als het niet volgens hun normale gedachtegang of verwachtingen gaat. Het zou jammer zijn om potentiële nieuwe leden te verliezen gewoon omdat we vegan zijn: JNM heeft veel meer te bieden dan gewoon eten.

Foto door Nel Top

Kortom, de discussie over veganisme in JNM is nog lang niet gevoerd. Voor veel leden is dit echt een grote aanpassing. Is het werkelijk de beste keuze om, zoals we wel vaker doen, voor te lopen op de rest van de samenleving of zijn we nu te ver van het verharde pad afgewandeld? Is bijsturen nodig of is dit waar we mee verdergaan? Kan de term vegan gebruikt worden naar de buitenwereld of zullen we daar veel potentiële leden mee verliezen? Is het een goed idee om de motie te herzien en een nieuwe stemronde houden, via een procedure die meer leden betreft?

We zijn alvast benieuwd naar hoe de meningen over het veganisme binnen JNM zijn geëvolueerd na het een jaar uitgeprobeerd te hebben. Misschien komt er nog wel een nieuwe motie met daarin een aangepast plan over vegan binnen JNM. Waar stem je dan op?

VEELGESTELDE VRAGEN OVER VEGANISME IN JNM

Sinds deze zomer zijn nationale activiteiten van JNM vrijwel volledig veganistisch. Enkel voor vegetarische producten die bio en lokaal zijn, of anders weggegooid zouden worden, geldt een uitzondering. Voor de afdelingen geldt hetzelfde vanaf 1 september 2025.

Omdat er over veganisme binnen JNM (begrijpelijk) veel vragen en bezorgdheden zijn, hebben we voor jullie de meest gestelde vragen even op een rijtje gezet. Zie je het bos door de bomen niet meer? Geen zorgen, we laten je niet in de steek!

We hebben geprobeerd de meest voorkomende vragen duidelijk te beantwoorden, zodat je met meer vertrouwen de weg kunt vinden. Heb je na het lezen van deze FAQ nog steeds prangende vragen of loop je ergens tegenaan? Aarzel dan niet om contact met ons op te nemen. We staan klaar om je te helpen! Je kunt ons met al je (plant)aardige vragen bereiken op veganisme@jnm.be.

Waarom kookt JNM veganistisch?

Onze redenen om voortaan veganistisch te koken kan je hier vinden: <https://jnm.be/nl/veganisme>.

Is veganistisch koken niet duurder dan koken met dierlijke producten?

Nee. Veganisme is in de meeste gevallen even duur als of soms zelfs goedkoper dan dierlijke producten. Als je de aankoop van specifieke vervangproducten, zoals veganistische burgers, grotendeels vermijdt is veganistisch koken op kamp dus geen extra kost.

Zijn bepaalde veganistische ingrediënten niet moeilijk te vinden? Wat moet een foer doen als die deze ingrediënten niet vindt?

Om JNM'ers zoveel mogelijk wegwijs te maken in veganistisch winkelen, geven we tips in een handleiding voor veganisme op JNM-maat, die we binnenkort afwerken en verdelen onder de afdelingen. Daarnaast kan je ook kijken op websites zoals TryVegan (<https://tryvegan.be/selectie-van-vegan-producten-in-de-supermarkt/>) waar veel handige tips worden gegeven, maar ook reeds lijstjes van bepaalde veganistische producten

DOOR Bram Impens

en waar je ze kan kopen zijn opgemaakt. Wanneer je specifieke ingrediënten, zoals bv. veganistische burgers, niet kan vinden of deze te duur zijn kan je altijd beroepen op extra groenten (zoals bv. bonen). Dit blijven de goedkoopste en gemakkelijkste alternatieven waarmee je toch veel kan doen in de foertent!

Is veganistisch koken wel gezond? Zeker voor jonge kinderen?

Als je veganistisch leeft, is het belangrijk dat je erop let dat je voldoende voedingsstoffen binnenkrijgt. Voor ijzer en vitamine B12 pak je dan best supplementen. Dit geldt echter enkel als je zeer vaak of altijd veganistisch eet. Voor wie een of meerdere weken per jaar op JNM-kamp gaat, kan het voedingsstofgevoel geen kwaad om veganistisch te eten, ook niet voor jonge kinderen.

Is veganistisch koken geen drempel voor (nieuwe) foers die hier weinig ervaring mee hebben?

Dit hoeft geen drempel te zijn. Veganistisch koken is niet moeilijker dan met dierlijke producten koken, maar je moet natuurlijk wel weten waar te beginnen. Om jullie wat leuke receptjes aan te leren geven we binnenkort een 'Veganismebijbel' uit en organiseren we nog kookateliers.

Worden leden verplicht om enkel veganistisch eten mee te nemen naar de JNM?

Je kan moeilijk verwachten van ouders dat ze altijd veganistisch eten meegeven aan hun kinderen. Dat lukt nu al moeilijk met vegetarisch eten. We kunnen wel aansporen om zoveel mogelijk plantaardig eten mee te nemen op JNM-activiteit.

Zijn niet-veganistische versnaperingen/maaltijden die een traditie zijn in een afdeling/ploeg nu verboden?

Tradities zijn leuk, maar soms moeten ze ook gerevalueerd worden (bv. Zwarte Piet) wanneer nieuwe maatschappelijke inzichten opdagen. Daarom maken we ook hier de overgang naar veganisme binnen JNM. Toch begrijpen we het dat het een beetje stom is dat bepaalde traditionele gerechten of versnaperingen in een ploeg of afdeling plotseling verboden worden. Daarom stellen we voor om jullie 'verboden snack' door te mailen naar veganisme@jnm.be zodat wij een volwaardig plantaardig alternatief kunnen zoeken.

Zal veganistisch eten op activiteiten en kampen geen (nieuwe) leden afschrikken?

Die kans bestaat natuurlijk. Toch willen we benadrukken dat het als een grotere stap klinkt dan het effectief is. JNM-kampen zijn maar een klein deel van de activiteiten en duren meestal slechts een week. Bovendien wordt er al op een groot aantal kampen veganistisch gekookt zonder problemen. Daarnaast zijn we ervan overtuigd dat het soms nodig is om een bepaald standpunt in te nemen voor een betere aarde, ongeacht of het mensen afschrikt of niet.

Wat definieert JNM als 'veganistisch'?

We verstaan onder veganistisch het uitsluiten van producten waarin dieren rechtstreeks verwerkt zijn (vlees, vis en schaaldieren) of producten die geproduceerd zijn door dieren (melk, eieren en honing) en producten waarin ze verwerkt zijn (Everyday paprikanootjes, zandkoeken, ...). Sommige producten waar dierenproeven bij betrokken zijn, zoals bepaalde soorten tandpasta, zijn moeilijker uit te sluiten, want het is niet altijd even duidelijk of ze veganistisch zijn of niet.

Wat als iemand toch niet-veganistisch kookt op JNM?

JNM gaat niet optreden als een politiemogelijkheid. Wanneer iemand de regels niet volgt dan betreuren we dit. Concrete straffen hangen er echter niet aan vast, we hopen vooral dat iedereen zich goed bewust is van de impact van dierlijke producten en dat we ze daarom op termijn niet meer consumeren op JNM.

Wat zeg ik tegen ouders en voogden die weigeren of twijfels hebben?

Het beste wat je hier kan doen is benadrukken waarom we voor deze overgang hebben gekozen. De redenen waarom we veganistisch koken zijn grotendeels dezelfde als die voor het vegetarisch koken, waar ouders geen probleem mee hebben. Ook blijft het veganistisch eten beperkt tot een of twee weken per jaar, tijdens de kampen. Daarbuiten kiezen ouders en voogden zelf het eten van hun kinderen. Leden en ouders met blijvende twijfels kunnen altijd doorverwezen worden naar veganisme@jnm.be.

VEGANISMECOMMISSIE OP ZWIER

Nodig de veganismecommissie uit in jouw regio, afdeling of keuken! Zo kunnen jullie rechtstreeks vragen, bekommernissen en opmerkingen doorgeven om tot een constructieve dialoog te komen.

Als jullie dat willen, kan dat ook tijdens een toffe kooksessie waarin wij jullie helpen bij het bereiden van een lekkere, makkelijke en praktische kampmaaltijd. Zo hebben jullie al direct inspiratie bij het opstellen van een menu voor op afdelingskamp.

Interesse? Vul deze form in en wij plannen samen met jou een plaats en datum om de dialoog/kooksessie te houden!

<https://forms.office.com/e/Uug879P3s7>

LEDENVERLIES? AOP TO THE RESCUE!

De AOP (Afdelingsondersteuningsploeg) is een ploeg die op het JNM-podium niet vaak de show steelt, maar eerder achter de schermen opereert. Naast afdelingen rechtstreeks helpen wanneer ze daar nood aan hebben, lopen er ook nog verschillende projecten binnen de AOP ten voordele van afdelingen. Die projecten worden vaak door de RAC'ers (jullie regioaansprekpunten en ondersteuners) uitgewerkt en getrokken, maar dit werkjaar hebben we het eens over een andere boeg gegooit.

Door openbare projectvergaderingen (letterlijk vergaderen over onze projectjes 😊) te organiseren willen we meer mensen van afdelingen betrekken, want uiteindelijk weten de afdelingen zelf het beste wat er beter zou kunnen of wat juist heel goed werkt.

De antwoorden of oplossingen die een bepaalde afdeling nodig heeft, zullen waarschijnlijk al klaarliggen bij een andere afdeling. De essentie van projectvergaderingen is dus om een plek te creëren waar we die vragen en oplossingen kunnen uitwisselen. Die supernuttige info bundelen wij dan met de AOP in een mooi jasje als handleiding of als basis voor een VOM (Vorming Op Maat).

Op 15 november vond onze eerste projectvergadering plaats. De focus? De voornaamste redenen van ledenuitval analyseren en dan drie acties bedenken die we kunnen uitrollen om ledenuitval beter te voorkomen. We gebruikten hiervoor de geanonimiseerde resultaten van de uitschrijvenquête. Dat is een bevraging die je krijgt als je je lidmaatschap na een jaar niet hebt vernieuwd. (Voor een uitgebreidere analyse van de enquête verwijs ik graag naar het artikel van Raf in de vorige Euglena.)

Na een lekkere maaltijd vlogen we erin. We bekeken in groepjes alle stellingen van de uitschrijvenquête en categoriseerden de oorzaken onder 'intern' (het probleem ligt binnen JNM) of 'extern' (hier kunnen we zelf niets aan doen). We focusten verder op de zaken die oplosbaar waren en zochten naar de rode draad. Uit alle thema's kozen we de drie die wij het belangrijkste vonden voor ledenbehoud, namelijk:

- (Pedagogische) ervaring,
- Vlot afdelingskennis en ervaring overdragen,
- Structuur en regelmaat.

Van daaruit gingen we opzoek naar acties die we konden koppelen aan deze drie thema's:

DOOR Kobe Baeté

ACTIE 1: VOLOP VORMINGSKANSEN CREËREN VOOR (ONERVAREN) LEIDING

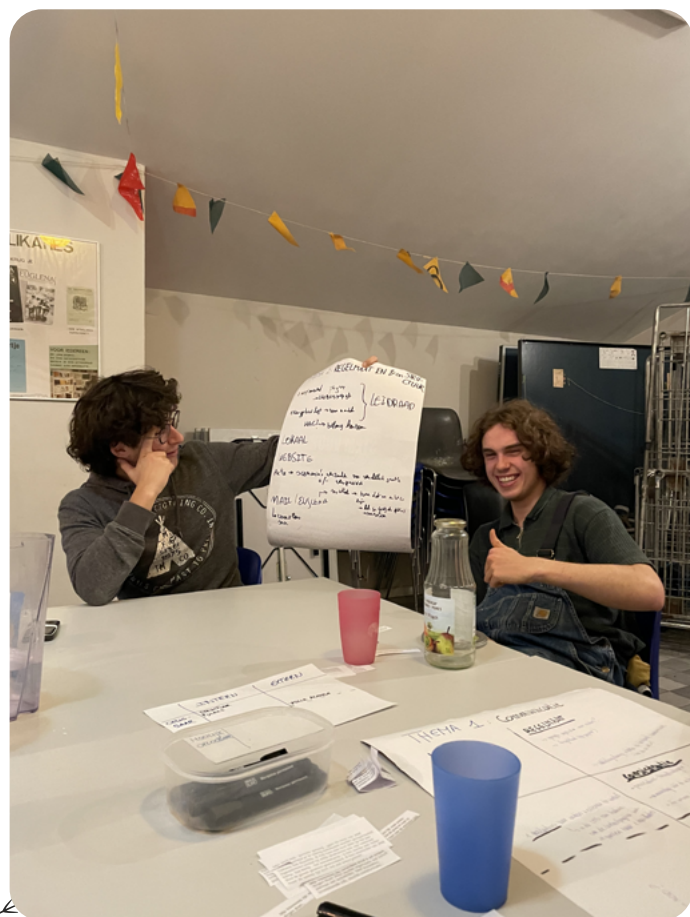
In elke afdeling heb je ervaren leiding die al jaren de afdeling trekken of ook nieuwe en jonge leiding die nog veel aan het bijleren zijn. Uit de uitschrijvenquête blijkt dat het educatieve deel dat bij de rol van leiding hoort, soms nog ontbreekt. Om daar op langere termijn iets aan te doen wezen al onze pijlen naar de Vormingsploeg (VP). Zij hebben natuurlijk al veel ervaring op dat vlak en zijn de personen die Vormingen Op Maat (VOM) geven aan regio's of afdelingen. Door de VP meer hedendaagse input te geven die wij dan weer kunnen geven. De VP kan dan beter aangepaste sessies geven wat weer voordeliger is voor de (onervaren) leiding. Actie to be continued. 😊

ACTIE 2: PROJECTVERGADERING 'HOW TO OVERDRACHT'

Hoe een bestuurswissel verloopt, heeft vaak een grote impact op de werking van een afdeling. Als een functie op een goede manier wordt overgedragen, zorgt dit ervoor dat blijven de drijfkracht en motivatie in het team constant blijft of zelfs nog versterkt of versterken die zelfs nog! Daartegenover weten we dat een minder goede of zelfs geen overdracht vaak leidt tot een dipje in de afdelingswerking. Volledig van nul moeten beginnen en zelf alles alleen uitzoeken, dat werkt niet voor de meeste mensen. Een paar gewone leden schreven zich expliciet om deze reden uit. En daar willen we natuurlijk iets aan veranderen.

Om te begrijpen wat er juist allemaal bij komt kijken, organiseerden we op 12 februari onze tweede projectvergadering over 'How to overdracht'. Tijdens deze sessie legden we uit wat de tijdlijn is van een overdracht, wanneer de vier fasen plaatsvinden en waar je rekening mee moet houden. We zochten ook samen uit hoe we een persoonlijk overdracht plan kunnen maken. Nu bundelen we met de AOP alle nuttige info bundelen en maken we er een handleiding van voor de afdelingen en/of een VOM voor de VP.

ACTIE 3: AFDELINGEN EEN VASTE PLAATS (RUBRIEK) GEVEN IN DE EUGLENA

Deze actie vloeit voort uit het thema 'structuur & regelmaat'. Tegen afdelingen zeggen dat ze best optijd beginnen met hun activiteitenplanning, heeft geen zin omdat dit ze daar niet mee geholpen zijn. Er effectief aan beginnen is een struikelblok en efficiënt inplannen een nog grotere. Om inspiratie te krijgen voor de oplossingen van zulke problemen, heb je goede werkwijzen van andere afdelingen nodig. Dat principe kan je eigenlijk ook toepassen op andere vlakken en daarom hebben we de actie voor dit thema breder getrokken. We willen een plek creëren waar afdelingen elkaar op een laagdrempelige manier kunnen ondersteunen en hun ideeën verspreiden. In de praktijk zal dat een rubriekje zijn in de Euglena waar je (anoniem) een vraag kunt stellen en in de volgende editie antwoorden kan verwachten van lezers die je vraag hebben gelezen. Daarnaast zullen we met de AOP ook tips & tricks over moeilijke problemen delen.

Heeft jouw afdeling een vraag of weetje voor andere? Stuur ze al gerust door naar afdelingen@jnm.be met als onderwerp: "Afdelingsnieuws Euglena".

WAT HEBBEN WE GELEERD?

Wat we vooral moeten onthouden, is dat er structurele struikelblokken in de afdelingen zijn die ervoor zorgen dat mensen zich uitschrijven. Daaraan kunnen we samen iets doen. Hoe pakken we dat met de AOP aan? Door de krachten te bundelen, leren we veel van elkaar: we versterken elkaar en creëren nuttige werktuigen die onze afdelingen helpen om een aangename en duurzame toekomst vorm te geven. Want meer JNM, da's meer plezier en liefde voor de natuur.

IN HET HOL VAN DE VERGADERTIJGER

EEN EVOLUTIONAIR VERGELIJKEND ONDERZOEK NAAR DE OORSPRONG VAN DE JNM-DEMOCRATIE

Je weet misschien dat JNM is ontstaan uit een fusie van de Belgische Jeugdbond voor Natuurstudie (BJN) en de Wielewaaljongeren. Maar wist je ook dat de BJN ontstaan is uit een Belgische tak van de Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie (NJN)? Dat verklaart waarom we zo veel gelijkenissen hebben met de NJN, die dit jaar zijn 105-jarige jubileum viert. Van de NJN erfden we het vrije jeugdbondsprincipe¹ – toen ongekend in ons land – dat nog steeds centraal staat binnen onze vereniging. De structuur van onze nationale werking is gemodelleerd naar de blauwdruk van die van de NJN, we gebruiken veel dezelfde terminologieën en we delen een voorliefde voor afkortingen. Toch zijn er in de vele decennia die we intussen onafhankelijk van elkaar zijn geëvolueerd ook veel verschillen ontstaan (al kan in me niet van de indruk ontdoen dat in de NJN de tijd vooral veel is blijven stilstaan). Daarom is de NJN een interessante case voor eenieder die geïnteresseerd is in de geschiedenis van JNM.

DOOR Raf Vanisterbecq

In 2019 kwam ik voor het eerst echt in aanraking met de NJN, toen ik met zijn Fossielenwerkgroep (FWG) op zomerkamp ging. Dat zal voor altijd het meest memorabele kamp uit mijn jeugdbondcarrière blijven, en dat is vooral te danken aan de cultuurschok die wij Belgen daar voorgeschiedeld kregen. Een bezoek aan de NJN voelt als een trip naar een parallel universum, naar een JNM zoals die zou kunnen zijn als we de afgelopen decennia andere keuzes hadden gemaakt, of ergens ook wel gewoon als een reis terug in de tijd, naar een JNM van pakweg de jaren '90.

Die reis terug in de tijd kwam niet alleen naar voren in de staat van het materiaal, dat eruit zag alsof het al twintig jaar niet meer was onderhouden. Een programma was er op voorhand niet vastgelegd. Deftige maaltijden waren er ook niet echt, evenmin geld om eten te kopen. Het kamp was een tien dagen lange waas van brakheid, een compleet gebrek aan organisatie en vooral je plan een beetje trekken als je iets wou doen of iets wou eten, en meer dan een deelnemer zou uiteindelijk met ontberingsverschijnselen naar huis gaan. De Belgische ini's hebben daar bij momenten wel door afgezien, maar wie zich aan die cultuur kon aanpassen, beleefde zonder twijfel een topkamp. Want op een of andere manier wérkte het wel, en qua sfeer en avontuur was het helemaal top.

Ik ging ook later nog wel eens mee, maar door de jaren heen verwaterde mijn band met de noorderburen. Tot ik er afgelopen herfst weer mee in contact kwam en me lid maakte van de bond. Zo kwam ik op een koude decemberavond aan in een modern schoolgebouw in Amsterdam-Houthaven, klaar voor mijn eerste NJN-congres (nog steeds tussen kerst en nieuw en niet in de zomer). Daar wou ik ook vooral iets leren over JNM. Want zoals

ik al vermeldde, is de NJN het ideale studieobject voor van vergelijkend sociologisch onderzoek naar de evolutie van JNM. Geen betere plek dus om iets te leren over de JNM-democratie, dan op het summum van de democratie van onze noorderburen. In dit artikel lees je het relaas van mijn congresservaringen in Holland en wat we daaruit kunnen leren om onze eigen democratie te versterken.

DE STOMSTE PLEK VAN NEDERLAND

Het eerste wat me opvalt nadat ik langs de inkom ben gepasseerd en mijn rugzak aan de kant heb gesmeten, is hoe fancy het schoolgebouw waar we verblijven wel niet is. Het is in alles het tegenovergestelde van hoe ik me een congreslocatie van de NJN na de FWG-kampen had voorgesteld: met haar centrale, lichtrijke trappenhall lijkt de school recht uit een Hollywoodfilm weggeplukt en in de Nederlandse hoofdstad neergeplant.

Daar zie ik een paar bekende gezichten. De Fossielenwerkgroep zit op een kluitje bijeen. Niemand van hen lijkt echt opgetogen om hier te zijn. "Vier dagen vergaderen, we heeft daar nu zin in?" Ook de locatie is niet naar hun zin. "Vorig jaar konden we nog gemakkelijk wegllopen en de natuur intrekken, maar hier is helemaal geen natuur in de buurt. Amsterdam is de stomste plek waar we kunnen terecht komen."

De opkomst op een NJN-congres is groot. Van de amper iets in de zeshonderd leden (waarbij de belangrijke kanttekening te maken valt dat er geen piepers zijn) tekent zowat kwart present. Waarom komt iedereen hier naartoe als ze er eigenlijk niet van houden?

¹ Onder het vrije jeugdbondsprincipe verstaan we dat de jeugdbonden verenigingen zijn waar geen strikte hiërarchie, maar een volledige basisdemocratie heerst; dat alle beslissingen worden genomen door de jongeren zelf, zonder betutteling door volwassenen en waarbij oude sokken worden buitengesmeten; dat de jeugdbond 100% onafhankelijk is van politieke of verzuilde organisaties; en tot slot dat de jeugdbond open is voor iedereen, ongeacht ideologische overtuiging, gender, religie etc.

Niemand kan mij daar een duidelijk antwoord op geven. En wat doe ik hier zelf eigenlijk? Die vraag komt expliciet in mij op wanneer de FWG'ers mij duidelijk maken dat het NJN-congres in werkelijkheid niet een mix is van excursies, spel, sociale bonding en vergaderen, zoals in de aankondiging vermeld, maar dat het vier dagen bikkelhard vergaderen is. Parallelactiviteiten tijdens vergaderingen? Daar hebben ze bij de NJN alvast nog nooit van gehoord.

KNOKKEN VOOR JE ETEN

"Happie eten!" We pakken onze gamel ('tinnetje') en worden via een gang terug naar de centrale trap geleid. De weg wordt ons echter versperd door een tien à vijftien NJN'ers met een agressieve blik in de ogen. Hier maak ik kennis met een eerste voorbeeld van de afkeer van de NJN voor efficiëntie, en van hun voorliefde voor ritueel geweld.

Het groepje dat de ingang van de grote zaal blokkeert, is de zogenaamde Knokploeg. Hun taak? Vermijden dat er op enig moment meer dan vijf mensen staan aan te schuiven om eten te krijgen. Stel je immers voor dat er een rij staat bij het eten. Dat zou toch onaanvaardbaar zijn naar de mensen die opscheppen toe? Nee, in de plaats krijgen we een enorme opstopping van mensen in de gang, terwijl de Knokploeg slechts af en toe vijf mensen doorlaat. Veel NJN'ers laten het hier echter niet bij en proberen zich op kracht door de Knokploeg heen te beuken. Zo ontstaat er voor elk avondmaal opnieuw een soort van rugbywedstrijd in de gang.

Ik wacht netjes mijn beurt af. Het eten is niet lekker, maar er is genoeg. Dat is al meer dan ik had verwacht.

Honger? Dan moet je eerst op de vuist met de Knokploeg.

HOGE TRANSPARANTIE, HOGE DREMPELS

Voor de AV moeten we de trap af. De arena van de NJN-democratie is een niet al te grote zaal in een soort van kelder-verdieping. Enkel bovenin zijn er ramen die natuurlijk licht binnenlaten, of dat toch zouden doen als het geen avond was. Jawel, er is geen tijd te verliezen, want hoewel het nog maar de eerste avond van het congres is, vliegt men met een rotvaart in de vergadermaterie.

Bij binnenkomst krijgen we drie boekjes. Het eerste is het Huis-houdelijk Reglement van de bond. Als IR-liefhebber word ik daar meteen enthousiast van. De andere twee boekjes bevatten basicly de bestuurspost die, zoals al snel zou blijken, ook de letterlijke agenda zijn voor een groot deel van de AV. Honderdtwintig pagina's in totaal: dat belooft. Mooi zo, bedenk ik me, zo kan ik als relatieve buitenstaander mooi volgen waar alles over gaat. Dat blijkt echter al gauw een illusie.

Ik neem plaats in de zaal. Achter de voorzitterstafel zitten quasi evenveel mensen als in het publiek: een tiental mensen vooraan, maar evengoed heel weinig mensen in de zaal. Wat al de rest van de congresgangers aan het doen is, is me niet geheel duidelijk.

Wat we voorgeschoteld krijgen, is het beste te vergelijken met de HB-evaluatie op ons zomercongres. Die is hypertransparant, maar ook hyperhoogdrempelig. De reden dat de boekjes zo lang zijn uitgevallen, is dat elke verkozen vrijwilliger – niet enkel de ploegvoorzitters – daarin een jaarverslag moest schrijven. En dat wordt serieus genomen. Stuk voor stuk zijn het uitgebreide, gedetailleerde en soms pijnlijk eerlijke verslagen van het eigen functioneren. Voor deze ijver en transparantie kan ik enkel mijn hoedje afdoen, daar kunnen wij nog eens wat van leren. Als je je goed voorbereidt, dan kan je voor elke functie en elk subploegje een goed beeld krijgen van hoe die gefunctioneerd heeft, inclusief de minder prettige details.

Let wel: als je je goed voorbereidt. De boekjes zijn immers op voorhand al digitaal verspreid, en het verloop van de vergadering gaat letterlijk als volgt. Iemand projecteert het document met de jaarverslagen en scrollt erdoor. Bij elk kopje wordt niet langer dan enkele ogenblikken stilgestaan. Wat erin staat wordt niet toegelicht. Je hebt gewoon enkele seconden om naar voren te stormen en een vraag te gaan stellen over dit onderdeel. Komen er geen vragen, dan scrollen ze gewoon verder. Heb je de jaarverslagen niet op voorhand gelezen, dan heb je dikke pech. Enig inleidend kader ontbreekt ook. Ben je dus, zoals ik, nieuw, en heb je nog niet zo veel ervaring binnen de bond, dan ben je hopeloos verloren en begrijp je er amper iets van.

Dat belet de rest er niet van een hoeveelheid kritische vragen te stellen waar wij alleen kunnen dromen. (De vragen komen wel hoofdzakelijk van een select clubje anciens, maar dat is uiteindelijk ook maar een te verwachten, natuurlijke dynamiek.) Al zijn niet alle kritische vragen naar mijn aanvoelen even relevant. Er worden zoals ik al vermeldde vele jaarverslagen gekeurd, en de oude rotten hechten echt wel belang aan de volledigheid en correctheid van het verslag. De meeste vragen en opmerkingen die er komen, zijn dan vooral suggesties tot aanvullingen en aanpassingen aan dit verslag, en geen bijzonder scherpe kritiek op het gevoerde beleid an sich. Om het op flessen te trekken: je moet je maar eens inbeelden dat iemand de volgende zin zou uitspreken op een JNM-AV: "Het woordje 'hier' in regel 163, slaat dat op kaderactiviteiten, lezingen of beide?"

Je kan je dan ook gaan afvragen of ze niet te hard mierenneuken, of ze door hun sterke focus op deze kleine details niet het grote plaatje uit het oog verliezen. Die vraag stel ik me nog explicieter wanneer het gaat over de afdelingen. Blijkbaar zijn de afdelingen onlangs hervormd, maar is dat op een soep uitgedraaid.

Momenteel weten ze op een paar uitzonderingen na niet eens wie de voorzitters zijn van hun afdelingen, of eigenlijk überhaupt welke afdelingen er zijn en hoe ze werken. Daarover komen er dan plots geen vragen. Niemand caret gewoon om de afdelingen. Alleszins niet zo veel als om formuleringen in het verslag.

GABBEREN OP DE AV

De Algemene Vergadering, zeg maar het 'parlement', neemt bij NJN dus nog uitdrukkelijker een controlerende rol op dan bij JNM, en er ligt relatief nog meer macht bij het Bestuur. Alles moet gebeuren onder de supervisie van een bestuurslid.

Functionarissen nemen de controlerende rol van de AV wel serieus en zijn bijna zonder uitzondering beschikbaar om vragen te beantwoorden. Dat verklaart het grote aantal mensen achter de voorzitterstafel. Wanneer het jaarverslag van een ploeg aan bod komt, dan komen alle leden van die ploeg achter de tafel zitten om op eventuele vragen te reageren. Zelfs mensen die al een jaar oude sok zijn, maar het jaar ervoor in het congresteam zaten, zijn speciaal naar Amsterdam afgezakt om beschikbaar te zijn voor opmerkingen. Chapeau daarvoor. Kunnen vrijwilligers niet fysiek aanwezig zijn op het congres, dan is dat geen excuus, en gebeurt de evaluatie via een videoverbinding.

Bij vragen waarop de werkmier in kwestie niet meteen het antwoord weet, is er een muzikaal intermezzo. De mensen achter de tafel overleggen dan druk en zoeken naar een antwoord op de vraag, terwijl hardcore beats de zaal doen daveren. In JNM zou dit geheid tot protest en ongenoegen leiden, want een AV moet zo snel mogelijk gaan en een vergadering van vier uur lijkt eindeloos lang, maar bij de NJN zijn de AV-gangers een pak geduldiger. Twee AV's van vier uur, dat is een lachertje in vergelijking met de zeven even lange blokken die op het NJN-congres op het menu slaan.

Nog iets waar ik van opkijk is de stemprocedure. Heel zelden komt het eigenlijk tot een echte stemming. De meeste zaken worden per acclamatie goedgekeurd. Dat betekent dat er applaus is uit de zaal om iets goed te keuren. Pas bij protest wordt er naar een daadwerkelijke stemming overgegaan. Je moet dus al sterk in je schoenen staan als je iets wilt afkeuren, want dan moet je tegen de stroom in het applaus overstemmen. Over alle vergaderingen heen wordt er dan ook zelden iets afgekeurd. Ondanks de ernst waarmee vele kleine details worden besproken, stellen de uiteindelijke stemmingen dus heel weinig voor.

EEN PARLEMENT MET ACHT FRACTIES

Het congres vordert, en ik begin meer en meer te wennen aan de bijzondere vertoning. Op de tweede avond weet ik me door de Knokploeg heen te wurmen. Ik stel mijn eerste vragen aan de microfoon en ik weet zelfs een succesvol amendement in te dienen. Op de vergadering van de Fossielenwerkgroep krijg ik een bescheiden functie toebedeeld om in 2025 uit te oefenen. Naar het einde toe beginnen de maaltijden mij zelfs te smaken.

Na quasi enkel nog maar vergaderingen bij te wonen, gun ik me mezelf een pauze bij aanvang van de derde AV-zitting. Ik ga wandelen in de stad, want deze AV gaat over de zomerkampen, en dat gaat me weinig aan. Wanneer ik terugkom, is het al donker, maar enkel de voorbij zomerkampen zijn al besproken. Het gedeelte dat ik wou vermijden, namelijk de planning voor de aanstaande zomer, moest echter nog beginnen. Dit zou achteraf beschouwd net een van de meest entertainende onderdelen van het hele congres blijken.

Voor ons JNM'ers lijkt het heel raar dat je de kamppanning op de AV zou moeten bespreken. Bij de NJN echter is dit het moment waar iedereen naar uitkijkt, en voor het eerst zat de zaal afgeladen vol.

Zoals alles in de NJN is de kamppanning aan bureaucratische regels onderworpen. Er zijn een stuk of acht vaste werkgroepen die elk een zomerkamp organiseren. Nu vindt de bond het belangrijk om de kampen goed te spreiden. Aanwezig zijn op deze AV is dus voor iedereen van groot belang, want er moet met alle werkgroepen overeen worden gekomen wie wanneer op kamp mag, en ook wie er op buitenlands kamp mag. Jaarlijks mogen er namelijk maar twee buitenlandse kampen zijn, en iedereen heeft daar de zinnen op gezet.

Voor een relatief neutrale waarnemer is dit een fantastisch schouwspel. Het gevoel bekruipt me dat ik in een parlement zit met verschillende fracties – de werkgroepen – die samenklitten, afgevaardigden naar voren sturen en tegen elkaar strijden. Verbale passieve agressie wordt daarbij niet geschuwd.

DE WET VAN DE STERKSTE

Op de derde ochtend is er eindelijk een beetje kadering voorzien: er komt een sessie over de financiën voorafgaand aan de financiële AV. De zaal zit weer stampvol, als is dat eerder voor de koffiekoeken die met dit 'financiële ontbijt' gepaard gaan. Voor de inhoud moeten ze er in elk geval toch niet zijn. Het lees-het-scherm-en-trek-uw-plangehalte blijft zeer hoog. Er komt een toelichting over hoe de begroting en balans in elkaar zitten, al heb ik niet het gevoel dat de presentatoren er zelf heel veel van snappen. Echt duidelijk wordt het nooit.

De financiële AV zelf loopt ook niet helemaal als gepland. De rode draad is het feit dat de NJN vooral op een grote berg geld zit en niet weet wat hij daarmee moet aanvangen. Om het nog erger te maken, is er naast de rekening van de NJN zelf ook een studiefonds, waar NJN'ers geld kunnen lenen om hun studies te betalen, maar waar niemand gebruik van maakt, én het fonds

'SOS-NJN', waar een grote groep mecenasen geld op stort voor de NJN, maar waar ze al helemaal niets mee doen.

De echte clou van de financiële AV wordt echter uitgesteld, want de financiële resultaten en begroting zijn nog niet klaar. Ze besluiten om dan maar te beginnen aan de moties. De leden die niet naar deze AV komen omdat ze financiën niet interessant vinden, worden mooi gepasseerd en kunnen hun zegje over de moties niet doen. Des te meer omdat de voorstellen op voorhand niet worden uitgehangen. Niemand weet dus op voorhand waar ze over zullen gaan. Linke boel.

De motie-AV is tegelijk schitterend en frustrerend. Frustrerend omdat ze quasi een hele dag lang duurt. Er zijn dan ook een vijftigtal voorstellen om te behandelen, en om het allemaal nog wat langer te maken, moeten regels om de vijf jaar herbevestigd worden, dus we behandelen ook nog eens de regeltjes gestemd in 2019, 2014, 2009 etc.

Van de vijftig moties is trouwens de helft niet eens serieus. Een grappig voorstel af en toe is leuk om de sfeer erin te houden, maar wanneer het letterlijk uren duurt zoals hier, is het vooral vervelend. Moties die wel serieus zijn, gaan zonder uitzondering over futiele details of nog meer procedures ("Meer moties, meer beter" klinkt de slogan). Zo is er bv. een motie om een bestand met externe contacten na vijf jaar nog eens te updaten. Bij ons in JNM zou iemand dat gewoon updaten en de tijd van de AV niet verdoen, maar nee, hier passeren zulke details gewoon op de AV. Bij geen enkele motie heb ik het gevoel dat die echt een relevante verandering binnen de bond bewerkstelligt.

Dit lijkt allemaal een bureaucratische en weinig transparante nachtmerrie, en dat is het deels ook, ware het niet dat de wijze van stemmen geweldig interactief is. Elke motie wordt op papier ingediend en ligt bij de voorzitter op tafel. Nu is de geniale regel: als iemand erin slaagt om het papier de zaal uit te krijgen, dan is de motie automatisch afgekeurd.

De wet van de sterkste geldt hier dus vrij letterlijk. Nadat een motie is voorgesteld, springen de mensen die tegen zijn recht, grissen ze het papier van de voorzitterstafel en proberen ze naar de deur te sprinten. De leden die voor de motie zijn, springen ook recht, en proberen de tegenstanders met alle macht tegen te houden. Bij de meer ingrijpende voorstellen resulteert dit in minutenlange uitpattingen van fysiek geweld, waarbij tientallen voorvechters redelijk letterlijk op de vuist gaan met de

tegenstanders. Dit is allemaal nog komischer omdat het selecte clubje van plaatselijke IR-nerds intussen altijd serieus vagen blijft stellen aan de micro, hoeveel mensen er achter hun rug ook aan het worstelen zijn. Meestal slagen de tegenstanders er uiteindelijk in om een doorbraak te forceren en het papier buiten te krijgen. De voorzitter kondigt dan aan dat het voorstel 'getocht' is. De nerds aan de micro stoppen stante pede met debatteren en iedereen keert rustig terug naar diens plaats. Wat een spektakel. Efficiënt is anders, maar toch sta ik open om dit bij JNM ook eens te proberen.

Vechtpartijen om te beslissen over een motie zijn geen uitzondering op de Algemene Vergadering van NJN.

NACHTJE DOOR VERGADEREN

Zelfs als doorgewinterde vergadelaar was het NJN-congres voor mij een beproeving. Ik leefde dan ook met angst naar de vierde en laatste avond toe. Daarover kreeg ik allerlei wilde verhalen te horen. Door een chronisch gebrek aan time-management moet tijdens de zevende en laatste zitting immers alles wat nog niet behandeld was, aan bod komen. Een ware marathonvergadering dus.

Een van de puntjes op die laatste AV was de verkiezing van het nieuwe HoofdBestuur. Die verliep heel efficiënt en weinig transparant. De aftredende bovo leest gewoon alle kandidaten voor en dan wordt het nieuwe HB als één geheel goedgekeurd

met een applaus. Over vrijwilligers afzonderlijk wordt niet gestemd, ze hoeven zich ook op geen enkele manier voor te stellen. Enkel het Bestuur licht, in welgeteld twee minuten voor alle bestuursleden samen, toe wat ze van plan zijn, en dat nadat ze al zijn goedgekeurd.

Het democratische gehalte van de verkiezing was na zo een uitgebreide HB-evaluatie dus een regelrechte teleurstelling. Ook het samenstellen van de lijst met kandidaten vond ik louche. I.t.t. bij ons hangen er geen lijsten waar iedereen zich kandidaat kan stellen voor een bepaalde functie, maar opereert er een zogenaamde Bestuursronselcommissie, die in het grootste geheim het HoofdBestuur voor het daaropvolgende werkjaar samenstelt. Het ruikt een beetje naar oligarchie.

Rond 2u15 is de AV uiteindelijk klaar. Een onmenselijk uur voor veel JNM'ers, maar in de NJN kraait er geen haan naar. Ze zijn al lang blij dat het niet, zoals blijkbaar soms ook gebeurt, duurt tot de zon al bijna opkomt.

Maar een nachtje door doen we toch. Na de AV moet het oude-sokkenritueel nog beginnen. Dat duurt tot 6u, waarna de finale opkuis van start gaat. Om 7u, op oudejaarsdag, worden we dan buitengegooid, de Amsterdamse kou in.

DE OVERTREFFENDE TRAP VAN JNM

Zo verdwijn ik in het donker, de stad in. Altijd kom ik terug van de NJN met tegenstrijdige gevoelens van bewondering en onbegrip.

Zeker, we kunnen van NJN leren. De grondigheid van hun AV's, de transparantie over de werking van de nationale bond, en de toewijding van de vrijwilligers aan hun functie en de AV, zijn maar enkele dingen waar we een voorbeeld aan kunnen nemen. Ook neem ik een lijstje van geniale congresselementen mee terug naar Brussel – waarvan ik de meeste nog niet eens heb vermeld – zoals de muzikale intermezzo's, de congresfilm, de democratische prijzen aan de bar, de hongerlappenbak en zelfs een dagelijkse congreskrant (de Pestvogel). Tegelijk is de overdaad aan vergaderingen, vaak over futiele details, en de afwezigheid aan parallelactiviteiten voor een JNM'er moeilijk te begrijpen. Er zitten ook wel wat mankementen aan de democratische werking, zoals het complete gebrek aan timemanagement en planning en de weinig transparante manier van verkiezen.

De NJN blijft een interessante gevalstudie om JNM aan te spiegelen. Als ik NJN in één zin zou moeten karakteriseren, dan is het als volgt: NJN is de overdreven versie van JNM, een ideale karikatuur en uitvergroting van alles wat JNM karakteriseert. In de JNM vergaderen we redelijk veel, maar NJN vergadert pas extreem veel. JNM is een beetje bureaucratisch, en een beetje brak. NJN is héél bureaucratisch, en héél brak. JNM heeft natuur als core business, al is de inhoud binnen NJN gemiddeld gezien toch nog wat meer hardcore. In JNM spreken we wel eens over een kloof tussen afdelingen in Nationaal, in de NJN is er van een band tussen afdelingen en de nationale werking eigenlijk geen sprake.

En dus ga ik toch weer met een zekere fascinatie voor de Nederlandse jeugdbond naar huis: JNM is cool, de NJN is héél cool.

ZOMERKAMPEN

WERELDKAMP

📅 02/07/2025 - 06/07/2025

📍 Kasterlee

⚠️ Nationaal kamp

🌱 Veganistisch

Dit jaar doen we met de MWG opnieuw mee met het Wereldkamp! Het kamp is een laboratorium, een zomerschool en een festival in één. Voor iedereen die vindt dat de wereld duurzamer en rechtvaardiger moet zijn. Het Wereldkamp is een initiatief van Broederlijk Delen in co-creatie met Oikos, De Transformisten, JNM, Labo vzw en RESET.Vlaanderen.

BEHEERKAMP IN HET TORFBROEK

📅 12/07/2025 - 19/07/2025

📍 Kampenhout

⚠️ Opengesteld afdelingskamp door JNM Midden-Brabant

🌱 Vegetarisch of veganistisch

Oh hi, didn't see you there. Misschien heb je ooit al eens gehoord van het Torfbroek, een natuurreservaat in het midden van het land waar je moeite moet doen om geen rodelijstsoorten te vinden. Het is het eerste erkende natuurgebied in Vlaanderen en het is absoluut zonde dat hier niet jaarlijks een JNM-beheerkamp doorgaat. Tijd voor verandering dus.

Waarom is het eigenlijk zonde dat er hier niet regelmatig een beheerkamp is? Wel, er zijn veel natuurgebieden waarvan gezegd wordt dat je het beheer enkel met de hand kan doen. Bij veel van die gebieden is dat, mits aangepast materiaal, eigenlijk niet waar. Het Torfbroek is daar een uitzondering op. Het is een kleine zink in het landschap waar veel kalkrijk kwelwater uit de grond komt, zo veel dat er zelfs in de droogste zomers elke dag een equivalent van 10 mm regen uit de grond komt. Dat zorgt ervoor dat er veel kalkminnende soorten groeien (kranswieren, orchideeën, vleesetende planten) en dat het er ongelooflijk nat is: van natte blauwgraslanden tot kalkmoeras, tot zelfs een paar stukjes trilveen. Op sommige plaatsen kan je zelfs enkel beheren met de hulp van sneeuwschoenen om je gewicht beter te spreiden.

Omdat dit zo'n moeilijk gebied is, hebben de lokale vrijwilligers en de Natuurpuntploeg allerlei technieken en trucjes uitgevonden om het beheer hier toch makkelijker te maken. Van het gebruik van zeilen voortgetrokken door boslieren tot zelfs vloten, we leren het je allemaal. Daarnaast zullen we ons natuurlijk ook met de gebruikelijke beheertaken, zoals maaien en afvoeren van graslanden en het terugzetten van houtkanten, bezighouden. Omdat het zo'n speciaal gebied is, kunnen we natuurlijk ook niet zonder een beetje natuurstudie.

's Avonds zal je je zeker niet vervelen. We voorzien avondactiviteiten zoals workshops, lezingen en nachtspeellen. Hopelijk mogen we zo veel mogelijk van jullie verwelkomen op ons kamp.

BUITENLANDS NATUURBEHEER BIJ BERT, NABIJ DE MA(A/E)SELIJKE BRON

📅 19/07/2025 - 27/07/2025

📍 Beaucharmoy

⚠️ Nationaal kamp

🌱 Vegetarisch of veganistisch

Je ziet het correct: dit is een buitenlands kamp in Frankrijk. We gaan naar het pittoreske Beaucharmoy. In dat prachtige dorpje kunnen we verblijven bij een JNM-ouder, die daar een boerderij heeft gekregen in ruil voor het in orde te houden van de natuur errond. Wij zullen daar niet alleen zijn: hoogstwaarschijnlijk zullen ook de eigenaar Bert, zijn familie en mogelijk nog vrienden en kennissen aanwezig zijn. In ruil

voor ons verblijf helpen we daar elke dag een beetje met het natuurbeheer, maar we zullen zeker ook eens de rest van de omgeving bezichtigen. Er ligt een groot natuurgebied met heel veel waardevolle en speciale soorten aan de boerderij. Ook is er een zwembad. Het is dus een waar buitenlands vakantieoord voor de BWG, maar ook voor andere JNM'ers!

ROND EN ROND EN ROND EN ROND

📅 04/08/2025 - 14/08/2025

📍 Locatie nog te bepalen

⚠️ Nationaal kamp

🌱 Veganistisch

Dit kamp is een initiatief van de MWG en Soceco (werkgroep sociaal-ecologische rechtvaardigheid) en we organiseren het SAMEN! Iedereen draagt een deel van de verantwoordelijkheid, en draagt hun steentje bij aan een gezellig, leerrijk kamp!

Wie mee op rond en 'rond en rond en rond'-kamp komt, maakt cirkels en spiralen, wil meebeslissen over de organisatie van het kamp volgens consensus, leeft met de zon en de maan, wil nadenken over radicale sociaal-ecologische rechtvaardigheid en over de cycli van het leven. °o °o

Wat dit kamp bijzonder maakt is dat het horizontaal georganiseerd wordt! Wat betekent dat juist? We geven het kamp allemaal samen vorm en dragen dus allemaal samen de verantwoordelijkheid om activiteiten te organiseren en het kamp in goede banen te leiden. We willen een veilige plek zijn waar het de ideale gelegenheid is om toch eens een activiteit te organiseren of voor een groep te spreken of een groep te begeleiden in iets dat je nauw aan het hart ligt. :) Maar ook op andere manieren kun je het kamp mee vorm geven. Bijvoorbeeld door een paar avonden te koken of muziek te spelen aan het kampvuur!

Cirkels die je kan verwachten: zangcirkels, skillshare-cirkels, sociale en ecologische rechtvaardigheidscirkels, zon-en-maancirkels, activistische cirkels, actieve hoopcirkels, wild-plukcirkels, folkdanscirkels, kook-en-eetcirkels ... maar ook alle soorten cirkels en spiralen die je zelf wil organiseren! Is er iets waar jij gepassioneerd door bent, wat je graag met anderen wil delen of dat je zelf wil bijleren? Dit kamp is het perfecte moment om in actie te komen! Laat je inspiratie de vrije loop!

Geïnteresseerd? Schrijf je dan zeker in en dan contacteren we je voor de bijeenkomsten waarop we het kamp samen zullen vormgeven.

Wij hebben er alvast zin in!

ER SPOORT IETS NIET...

📅 06/08/2025 - 10/08/2025

📍 Heel België

⚠️ Nationaal kamp

🌱 Veganistisch

Speel jij graag verstoppertje? Hoe groter het speelveld, hoe leuker toch? Oké, dus het terrein is: HEEL BELGIË.

Wuut? Ben je nu helemaal gek geworden?! Nee hoor, nog niet 😊.

Het concept is simpel: één groepje van twee verstopt zich aan een station in België, de anderen zoeken hen. De zoekers kunnen verschillende soorten vragen stellen aan de verstoppers, die altijd waarheidsgetrouw moeten antwoorden. Voor elke gestelde vraag mogen de verstoppers echter kaarten trekken waarmee ze de zoekers misschien wel eens een hak kunnen zetten.

Eén ding is zeker: het gaat echt niet normaal tof worden, vooral met jou erbij!

Belangrijk: we spelen natuurlijk niet dag en nacht, elke dag spreken we een start- en einduur af. Waar we slapen en andere praktische dingen moeten nog uitgevogeld worden.

Je vraagt je misschien af hoe we al die treinritten gaan bekostigen. Dat doen we met de zomertickets voor jongeren van de NMBS natuurlijk! Voor €19 reis je 1 week onbeperkt door België, voor €39 onbeperkt voor een maand. Je kan dus zelf kiezen wat het meest voordelig is voor jou in combinatie met eventuele andere zomerplannen.

Dit kamp is geïnspireerd door de serie Jet Lag: The Game.

SPB ZOMER KAMPING KITSCH

📅 07/08/2025 - 17/08/2025

📍 Kanne

🏕️ Nationaal kamp

🌱 Veganistisch

Goeiemorgen, goeiedag, dat is hier een feestje, en zeker met een lach!!!

Het Sint-Pietersbergkamp, dat is genieten met vrienden op een uitzonderlijk stukje grasland ergens in het zuiden van Limburg. Het is gewoon een cadeau om hier mee te mogen werken.

Kan je maar niet genoeg krijgen van werken in de natuur? doe je dit graag eens anders dan anders? Dan is SPB Zomer

Kamping Kitsch zeker iets voor jou! We gaan er weer volop tegenaan: met rijven, bosmaaiers en kettingzagen, of gewoon met de hand, gaan we bomen vellen, opslag verwijderen, takken sleuren en hooi verzamelen op z'n best. 's Avonds is er dan weer tijd voor goed eten en een lekker, verfrissend drankje. Ook zullen er dagen zijn waarbij we de bekende mergelgrotten kunnen bezoeken samen met een gids, of de fauna en flora kunnen opzoeken in de omgeving.

Kan je al niet wachten en zou je graag mee doen met de ravende rijven en hakkende harken, of doe je gewoon graag de bosmaaiermove? Schrijf je dan nu in en beleef een augustusmaand om nooit te vergeten, want geloof mij: dit kamp blijft je bij tot in je oude dagen.

Tot dan!

ZEGGEKAMP XXXVIII

📅 17/08/2025 - 24/08/2025

📍 Geel

🏕️ Nationaal kamp

🌱 Veganistisch

Hooi!

Het is weer zover: de kampen komen eraan en wij zijn er natuurlijk ook bij met het Zeggekamp. Maar liefst voor de 38ste keer! Dus als jij zin hebt in een hele week keihard werken, schrijf je dan snel in.

Wat kan je verwachten van het kamp? Wel, overdag gaan we in De Zegge werken. Dat is een natuurgebied van KMDA (Koninklijke Maatschappij voor Dierkunde van Antwerpen).

De KMDA beheert ook ZOO Antwerpen en ZOO Planckendaal. Het zal een afwisseling zijn tussen hooi opkuisen en boompjes uitdoen. 's Avonds is er uiteraard tijd voor ontspanning. Een gezellig kampvuur, lekker eten, een verfrissend plonsje in de Kleine Nete. En vooral heel veel plezier maken.

Klinkt dit als iets waar jij zin in hebt? Schrijf je dan nu in! En dan zien we je graag in augustus op De Zegge.

Meer kampen en informatie vind je op www.jnm.be. Inschrijven doe je daar ook!

<https://jnm.be/nl/activiteiten>

NATUURSTUDIECONGRES 2025

De paasvakantie staat voor de deur en dat betekent maar één ding: tijd om eropuit te trekken in de natuur! Ook dit jaar organiseert de Natuurstudiewerkgroep van de JNM (de NWG) het legendarische Natuurstudiecongres (NSC), dat zal doorgaan van 14 tot 19 april 2025. Dit keer trekken we naar de fantastische omgeving rondom Rochefort, een plek vol biodiversiteit en natuurpracht. We verblijven op de prachtige locatie in Tellin, waar we samen een beestige en zotte week zullen beleven.

Wat mag je verwachten? Tijdens het NSC beleef je een week vol avontuur, boeiende excursies en gezellige avonden rond het kampvuur. Of je nu een doorgewinterde natuurliefhebber bent of gewoon graag geniet van het buitenleven, er is voor ieder wat wils!

De plaatsjes zijn beperkt, dus schrijf je snel in op de site! Het nerdgehalte is gemiddeld tot hoog. Dat houdt in dat er best intensief aan natuurstudie wordt gedaan, maar het betekent niet dat voorkennis vereist is. Een bende olijke JNM'ers legt maar al te graag uit waarom ze zo blij worden van die ene zeldzame vlieg! Zolang je openstaat om wat bij te leren, komt het allemaal goed, en wie weet word jij de excursiepro van je afdeling!

EN WAAROM IS ROCHEFORT DE PLACE-TO-BE?

Oké, hopelijk denk je al dat zo'n Natuurstudiecongres wel iets leuks is. Maar waarom moet je daarvoor helemaal naar Rochefort? Het is waar, in Vlaanderen kan je zeker ook aan natuurstudie doen en vele bijzondere soorten zien. De regio rond Rochefort is echter bijzonder door de aanwezigheid van kalk in de bodem. Op rotsachtige, zuidgerichte hellingen ontstaan kalkgraslanden, een van de meest soortenrijke biotopen binnen België. Daarnaast ligt Rochefort ook in het dal van de Lesse en de Lhomme. De vochtige graslanden zijn hier relatief gespaard gebleven van intensieve landbouw, waardoor ook deze weilanden een grote natuurwaarde hebben. En dan hebben we het nog niet eens gehad over de prachtige loofbossen met unieke boom/struiksoorten – ooit al gehoord van de donzige eik of koraalmeidoorn?

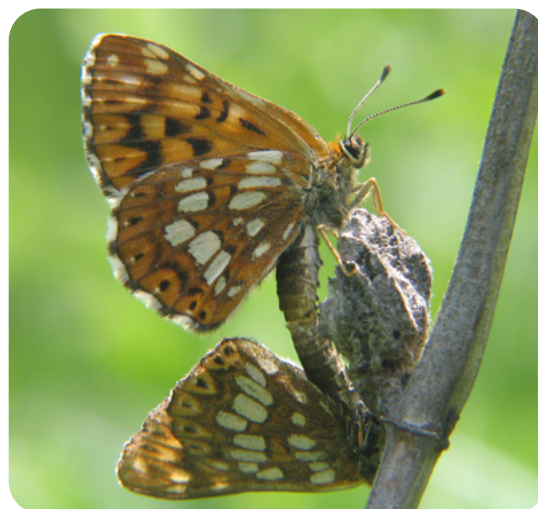
WELKE SOORTJES MAG IK VERWACHTEN/HOPEN WE HÉÉL ERG HARD TE ZIEN?

Zebraspringstaart – Slechts twee waarnemingen in de databank Waarnemingen.be! Deze springstaart met zijn opvallende zebra-patroon wordt waarschijnlijk vaak over het hoofd gezien, maar hopelijk niet door een bende JNM'ers!

DOOR Tijl Prinzie & Simon Vandepitte

Sleutelbloemvlinder – Een van onze vroegste voorjaarsvlinders. Het is een uniek beestje, aangezien het de enige vertegenwoordiger is van de prachtvlinderfamilie in Europa, de rest vind je in tropische oorden terug!

Harlekijnorchis – 's Lands grootste groeiplaatsen van deze zeldzame en prachtige orchidee bevinden zich bij Rochefort. Kom dat zien!

Eikelmuis – Deze schattige Zorro van de muizenwereld kan zijn staart afritsen om predatoren te misleiden! De legende gaat dat er een nestje in een kappelletje vlak bij de kampplaats zit. We kunnen niet anders dan dat te gaan verifiëren!

Liggende ereprijs – Een prachtige plantensoort, typisch voor de kalkrijke regio van de Calestienne, die maar op een handvol plekken in België voorkomt.

© Hans Hillewaert

Oehoe – De grootste uil van onze contreien vindt in de buurt van Rochefort genoeg rotspartijen en steengroeves waar die een nestje kan maken. Bereid je voor op een avondexcursie!

Nog een leuk extra wist-je-datje. De familie Planckaert heeft vlak bij onze kampplaats een B&B heeft. Misschien spotten we er een wilde Eddy Planckaert!

Mis deze kans niet en schrijf je snel in voor een week vol **natuurstudie, kampvuurgezelligheid en onvergetelijke momenten!**

Meer info vind je op de website (zie QR-code).

Bij vragen kun je simon.vandepitte@jnm.be of tijl.philtjens@jnm.be contacteren.

CONKRASH

30 juli tot 3 augustus 2025

Kra Kra
Oproep aan alle ruimteraven van Umbraxx!

Ons Kraketschip is zojuist geKrasht op een onbekende planeet. Ons besturingssysteem is Krapot en ons zaad is bijna op. Langs de andere Krant is deze planeet veelbelovend voor een luKratief kolonisatieonderneming. Er stroomt overal Krater en de grond is bezaaid met nestmateriaal. Ook de inheemse fauna ziet er zeer Krappetijtelijk uit!

Krallemaal komen dus, we worden in een mum van tijd apex preKerator!

CoördinKraten: 51.1556355783187,
3.9504822877728514, Aarde, Zonnestelsel,
Orionarm, Melkweg

Verwachte Kraankomst: tussen 30 juli en
3 augustus 2025 (Gregoriaanse kalender)

Vlaanderen
verbeelding werkt

EUGLENA LENTE 2025

JE BEESTIGSTE JEUGDBEWEGING

JNM, de Jeugdbond voor Natuur en Milieu, is een jeugdbeweging voor iedereen tussen 7 en 26 jaar die zich goed voelt in de natuur en zijn schouders niet ophaalt voor het milieu. Samen trekken we het hele jaar door de mooiste natuurgebieden in en laten we ons betoveren door de zotste waarnemingen. We nemen zelf een zaag of schop in de hand en maken ruimte voor natuur. Bovendien gaan we op een duurzame en milieuvriendelijke manier door het leven en proberen we anderen daar ook warm voor te maken. En tijdens de zomermaanden? Dan kan je tijdens één van onze veertig zomerkampen in binnen- en buitenland dagenlang genieten met vrienden in de natuur. Kom zelf op ontdekking bij één van onze vijftig afdelingen in Vlaanderen en Brussel.

LID WORDEN EN BLIJVEN

We vinden het belangrijk dat iedereen met interesse voor natuur en milieu bij JNM terecht kan. Daarom kan je kiezen uit drie verschillende lidgeldtarieven. Het standaardtarief is 26 euro. Als je JNM wat meer wil steunen, kan je kiezen voor het verhoogd tarief van 32,5 euro. Als je het financieel moeilijker hebt, dan kies je het verlaagd tarief van 5 euro. Voor steunleden is het standaardtarief 30 euro. Er is ook een verlaagd tarief van 24 euro (je krijgt ook een abonnement op Euglena). Voor instellingen, bibliotheken, scholen... kan je lid worden voor 40 euro (je krijgt een abonnement op Euglena + Kikker).

JNM vzw

Kortrijksepoortstraat 192, 9000 Gent

ON: 0413892466

RPR, gerechtelijk arrondissement Gent

CONTACTEER ONS

Op lokaal niveau zetten honderden vrijwilligers zich in om JNM'ers van 40 afdelingen uren leesplezier te bezorgen. Vul je gemeente in bovenaan op jnm.be en je komt terecht op de contactpagina van jouw afdeling.

DE EUGLENA

Euglena is het driemaandelijks nationale tijdschrift van JNM. De artikels en foto's worden gemaakt door onze vrijwilligers. Dank aan alle schrijvers en fotografen!

Vragen? Inzendingen? Eén adres: euglena@jnm.be!

Werkten mee aan dit nummer: Warre Van Caenegem, Marit Liekens, Raf Vanisterbecq, Simon Vandepitte, Nel Top, Chiara Jacobs, Mauro Impens, Silke Eloot, Wouter Lauwereys, Ides Temmerman, Gil Schiettecatte, Vic Verhaeghe, Tist Liekens, Yolan Bosteels, Mihiel Soenens, Lore Bonte, Eva Samson, Iris Van Cleuvenbergen, Bent Callewier, Stan Callewier, Lieze Ruys, Louise Deschryver, Meret Vandamme, Kobe Baeté, Bram Impens, Tijl Prinzie, Drees Vandenberghe

Vormgeving: Cédric Cool

Illustraties: JNM vzw

Coverfoto: Simon Vandepitte

JNM WINKEL

www.jnm.be

DE LENTE IS HIER! KLAAR OM ER OPNIEUW OPUIT TE TREKKEN?

slurp slurp

**DE ENIGE
ECHTE
JNM-
DRINK-
FLES!**

€16,50

Ik ben te bevestigen op elke verre kijker!

€95

**KITE
SMART-
PHONE
ADAPTOR**

**DÉ
KITE
URSUS**

€260

Kijk, een vogel!

JNM Winkel
Kortrijksepoortstraat 192 - 9000 Gent
Of online op jnm.be/winkel
Dinsdag tot donderdag open van 14u tot 18u
Eerste zaterdag van de maand open van 10u tot 18u
Gesloten op maandag, vrijdag,
zaterdag, zon- en feestdagen